

Julkinen rahoitus luovien alojen yrityksissä

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
Innovaatio
26/2013



TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Julkinen rahoitus luovien alojen yrityksissä

Tekijät Författare Authors Ramboll Management Consulting	Julkaisu-aika Publiceringstid Date Syyskuu 2013 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment Tammikuu 2013
Julkaisun nimi Titel Title Julkinen rahoitus luovien alojen yrityksissä	
Tiivistelmä Referat Abstract Selvityksen tavoitteena oli 1. Kuvata määrällisesti käytössä olevien julkisten rahoitusinstrumenttien käyttöä luovien alojen yrityksissä 2. Selvittää rahoitusinstrumenttien soveltuvuutta luovien alojen yritysten tarpeisiin ja kartoittaa mahdolliset puutteet ja pullonkaulat 3. Laatia kehittämissuhteita rahoituksen pullonkaulojen ja puutteiden korjaamiseksi. Luoviin aloihin sisältyy suuri joukko toisistaan eroavia toimialoja, mikä hankaloittaa julkisten kehittämistukien kohdistamista luovien alojen yrityksille. Kokonaiskuvan saamiseksi julkisten tukien käytöstä luovilla toimialoilla ne on tässä selvityksessä ryhmitelty kolmeen isompaan ryhmään: monistettaviin tuotteisiin perustuviin aloihin, palveluliiketoiminta-aloihin ja taide- ja kulttuurialoihin. Monien luovien alojen yritysten ansaintalogiikan perustana ovat aineettomat oikeudet, joiden arvon määrittely on haasteellista. Tästä syystä perinteisessä pääoma- ja lainarahoituksessa aineeton pääoma ei kelpaa rahoituksen vakuudeksi. Vaikka luovien alojen julkisissa rahoitustuissa on tapahtunut myönteistä kehitystä, selvityksessä tuodaan esille useita kehittämistarpeita: • Jatketaan luovien alojen toimialojen määrittelytyötä yhdessä toimialojen kanssa yllä esitetyn kolmijaon perusteella. Tarkennettu jaottelu otetaan rahoituksen kohdentamisen pohjaksi. • Pk-yrityksiltä puuttuu joustava, alkuvaiheeseen kohdistuva tuotekehitys-, konseptointi- ja pilotointirahoitus. Tietoisuutta nykyisistä rahoitusinstrumenteista (Tekesin de minimis -rahoitus, ELY-keskusten yritysten kehittämisavustus) parannetaan. Sääteleviranomaisten yhteistyöllä vahvistetaan joukkorahoituksen toimintaedellytyksiä. • Aineettomien oikeuksien arvottamiseksi kehitetään menetelmiä ja vahvistetaan osaamista (koulutukset, pilotit, rekrytoinnit) rahoittajien keskuudessa. Julkisen sektorin toimenpiteillä (viestintä, osaamisen kehittäminen) vahvistetaan tuotteeseen sijoittavien ja IPR-oikeudet huomioivien rahoitusmallien toimintaedellytyksiä. • ELY-keskusten kustantamalla asiantuntijapalveluilla parannetaan luovien alojen yritysten puutteellista liiketoiminta-osaamista ja vahvistetaan liikeideoiden jalostamista. ELY-keskusten luovien alojen rahoitusneuvonnan edellyttämää erityisosaamista vahvistetaan. Kansainvälinen vertailu osoittaa, että luovien alojen rahoituksen tilanne on Tanskassa, Hollannissa, Isossa-Britanniassa ja Ruotsissa monelta osin samankaltainen kuin Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön yhdyshenkilö: Elinkeino- ja innovaatio-osasto/Riitta Niinivaara, puh. 029 506 3691	
Asiasanat Nyckelord Key words Luovat alat, luova talous, yritykset, julkinen rahoitus, pääomasijoittaminen, joukkorahoitus	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN	Verkkopublication Nätpublicering Web publication ISSN 1797-3562
ISBN	ISSN 978-952-227-791-6
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 89	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Vain sähköinen julkaisu Endast som elektronisk publikation Published in electronic format only

Sisältö

Esipuhe.....	5
1 Johdanto.....	9
1.1 Selvityksen tavoitteet ja tausta.....	9
1.2 Käsitteet ja määrittely.....	11
1.3 Selvityksen viitekehys.....	15
1.4 Menetelmät ja aineistot.....	17
2 Julkinen rahoitus luovien alojen yrityksissä	19
2.1 Rahoituksen käyttö ja tarpeet yleisesti.....	19
2.1.1 Luovien alojen yritysten perustiedot ja profiili	19
2.1.2 Rahoituksen käyttö ja tarpeet.....	24
2.2 Tekesin suorat tuet ja lainat.....	30
2.2.1 Vigo-yrityskiihdyttämöt	35
2.2.2 Kasvuväylä.....	36
2.3 ELY-heskusten tuet ja palvelut.....	36
2.4 Finnvera.....	42
2.5 Toimialakohtaiset järjestöt ja säätiöt.....	47
2.5.1 Suomen elokuväsäätiö	47
2.5.2 Digidemo ja Creademo	50
2.5.3 Musiikin edistämissäätiö.....	55
2.6 Pääomasijoitukset ja julkiset rahoitusinstrumentit	58
2.7 Muu rahoitus.....	60
2.8 Uudentyyppiset rahoitusmallit.....	62
2.8.1 Joukkorahoitus	62
2.8.2 Tuotteeseen sijoittaminen – Case Vision+	65
3 Kansainvälinen Benchmarking.....	68
3.1 Tanska.....	68
3.2 Hollanti.....	71
3.3 Iso-Britannia	73
3.4 Ruotsi.....	77
3.5 Yhteenveto.....	80
4 Johtopäätökset ja toimenpidesuosituksset.....	81
4.1 Johtopäätökset	81
4.2 Toimenpidesuosituksset.....	85
Liite 1 Selvityksessä sovellettu toimialojen luokittelu	87

1 Johdanto

1.1 Selvityksen tavoitteet ja tausta

Selvityksen tavoitteet ja rajaus

Ramboll Management Consulting toteutti tammi-kesäkuussa 2013 työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta selvityksen eri rahoitusmuotojen toimivuudesta luovien alojen yrityksissä.

Selvityksen tavoitteena oli

- 1) kuvata määrällisesti nykyisin käytössä olevien rahoitusinstrumenttien käyttöä luovien alojen yrityksissä,
- 2) selvittää rahoitusinstrumenttien soveltuvuutta luovien alojen yritysten tarpeisiin ja kartoittaa mahdolliset puutteet ja pullonkaulat
- 3) laatia konkreettisia kehittämissuhteita rahoituksen pullonkaulojen ja puutteiden korjaamiseksi.

Selvitys rajattiin koskemaan yrityksille suunnattuja julkisia rahoitusinstrumentteja. Näin ollen esimerkiksi mikroyrityksille tai yksityishenkilöille suunnatut tuet tai apurahat sekä yksityisen puolen rahoitusinstrumentit olivat mukana selvityksessä vain siltä osin kuin ne kytkeytyvät julkiseen rahoitukseen yrityksille. Samoin erilaiset tuotanto- ja verokannustimet jätettiin tarkastelun ulkopuolelle, sillä niitä tarkastellaan myöhemmin erillisessä selvityksessä.

Selvityksen fokuksena oli rahoituskentän kokonaisuus, jossa rahoitusinstrumenttien soveltuvuutta on tarkasteltu ”kolmijaon” (katso luku 1.3) kautta. Selvityksessä ei ole otettu kantaa siihen, tuleeko luoville aloille (tai yleisesti yrityksille) myöntää julkista rahoitusta ja kuinka paljon tai miten rahoitusta tulisi priorisoida toimialakohtaisesti luovien alojen sisällä (ts. selvityksessä ei ole arvioitu rahoituksen vaikuttavuutta).

Selvityksen ja sen rajauksen kannalta olennaista kysymystä luovien alojen määrittelystä on käsitelty tarkemmin kohdassa 1.2 ja 1.3.

Selvityksen tausta ja tunnistetut haasteet

Luovat alat ovat niin Euroopassa kuin globaalistikin kasvava yritystoiminnan alue. YK:n kaupp- ja kehitysjärjestö UNCATAD:n mukaan luovan talouden tuotteiden ja palveluiden kauppaa kasvoi vuosina 2002-2008 14 prosentin vuosivauhdilla. Yhteensä luovan talouden tuotteiden ja palveluiden viennin arvoksi laskettiin vuonna 2008 lähes 600 miljardia dollaria, mikä on yli kaksi kertaa enemmän kuin vuonna 2002.¹

1 Creative Economy Report 2010: Creative Economy – A Feasible Development Option. UNCTAD.

Suomessa luovia aloja on kehitetty ja tuettu useilla hallitusohjelman kärkihankkeilla. Edellisellä hallituskaudella vuosina 2008–2011 toteutettiin TEM:ssä luovan talouden strategista hanketta.² Lisäksi OKM:n hallinnonalalla on toteutettu valtakunnallisia ESR-kehittämishankkeita vuodesta 2008 lähtien. Näinä vuosina on toteutettu useampia luovaan talouteen liittyviä selvityksiä, joissa on tarkasteltu myös luovien alojen yritysten rahoitusta erityisesti eri toimialojen näkökulmista. Näiden selvitysten yhteenvetona keskeisinä luovan talouden rahoituksen haasteina voidaan tunnistaa seuraavat neljä toisiinsa linkittyvää osa-aluetta:³

- 1) **Luovien alojen määrittely ja toimialakohtaiset erot.** Luovien alojen -käsite on haasteellinen, ja on jopa keskusteltu pitäisikö sen käytöstä luopua kokonaan. ”Luoviin aloihin” sisältyy suuri joukko toisistaan eroavia toimialoja. Tämän on katsottu hankaloittaneen rahoituksen kohdistamista ja luovien alojen kehittämistä, minkä takia on peräänkuulutettu uudenlaista toimialajaoittelua (katso kohta 1.2 ja 1.3). Tämä haaste ilmenee sekä rahoitusmuotojen tarvetta että rahoitusinstrumenttien soveltuvuutta tarkasteltaessa.
- 2) **Aineettomien oikeuksien huomioiminen.** Monille luovien alojen yrityksistä ansaintalogiikan perustana ovat aineettomat oikeudet (ns. tekijänoikeusalat, katso kohta 1.2). Perinteisissä pääoma- tai lainarahoituksessa aineeton pääoma (Intellectual Property IP) ei kelpaa rahoituksen vakuudeksi. Taustalla on aineettomien oikeuksien arvottamiseen liittyvät haasteet.
- 3) **Tuotekehitysprosessien tunnistaminen ja kansainvälisyys.** Kolmas keskeinen aikaisempien selvitysten perusteella esiin nouseva luovien alojen rahoitukseen liittyvä haaste on (joidenkin) luovien alojen tuotekehitysprosessien tunnistaminen ja huomioiminen: kaikkien luovien alojen tuotekehitystä ei tunnisteta tuotekehitykseksi eikä siihen näin ollen saa myöskään rahoitusta. Tähän liittyen ongelmallisena pidetään myös rahoittajien substanssiosaamisen puutetta ja vähäistä tietoisuutta luovista aloista. 100 solmua -tutkimuksen mukaan lähes puolet vastaajista, erityisesti av- ja kulttuurialojen yritykset, olivat sitä mieltä, että luovien alojen yrittäjiin ei suhtauduta vakavasti, vaikka viime vuosina nähdäänkin tapahtuneen paljon myönteistä kehitystä. Haasteena on nähty erityisesti rahoituksen saaminen markkinoillemenovaiheeseen (pilotointi, konseptointi, brändäys). Perinteisen t&k-rahoituksen pitkin hakuprosesseineen ei katsota soveltuvan esimerkiksi peli- ja av-alan toimintaympäristöön, jossa tuotteet tai palvelut on saatava hyvin nopeasti laajojen käyttäjäyhteisöjen testattavaksi. Digitaaliset ja monistettavat tuotteet ovat usein jo lähtökohtaisesti suunnattu kansainvälisille markkinoille, mikä eroaa monista perinteisesti teollisuuden aloista, joissa ensin lähtökohtana on tietyn markkinaosuuden saavuttaminen ja kassavirran kartuttaminen kotimaassa.

2 TEM (2011): Sirpalepolitiikasta kohti luovan talouden ekosysteemiä. Loppuraportti työ- ja elinkeinoministeriön strategisesta hankkeesta 2008-2011. TEM:n julkaisuja 35/2011.

3 Tässä käytetyt lähteet: KTM (2007); TEM (2011); Diges (2008): 100 solmua - Kartoitus luovien alojen kehittämisen haasteista ja esteistä; sekä Hermia Oy (2011): Luova raha - Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen. Hermia Oy:n julkaisuja 4/2011.

- 4) **Rahoituksen hajanaisuus ja hitaus, rahoitusta koskevan tietoisuuden puute.** Rahoitusinstrumentteja on saatavilla periaatteessa riittävästi ja haasteena on ennemminkin rahoitusinstrumenttien ja tukimuotojen hajanaisuus, johon yhtenä keskeisenä syynä näyttäytyy edellä kuvattu luovien alojen heterogeenisuus. Sirpaleinen tukijärjestelmä toisaalta heikentää tietoisuutta saatavilla olevista rahoitusmuodoista ja toisaalta osaltaan monimutkaistaa ja sinällään liian hitaaksi ja kankeaksi koettuja hakuprosesseja. Yli puoli vuotta kestävien hakuprosessien on nähty jopa hidastavan yrityksen kasvua sitomalla resursseja selvityksiin ja raportointeihin. Toisena haasteena on monien rahoitusinstrumenttien jälkikäteisyys eli rahoitus saadaan jälkeinpäin toteutuneiden kustannusten mukaan. Tämä on ongelmallista monille luovien alojen yrityksille, joilla on hyvin ohuet taseet. Luovien alojen rahoitusinstrumenttien kehittämisessä erityisen tärkeänä pidetäänkin eri rahoitusjärjestelmien selkiyttämistä ja nopeuttamista sekä mentorointi- tai konsulttiapua mm. rahoituksen hankintaan. Vuonna 2008 toteutetussa kyselyssä (n=100) 72 % vastaajista piti rahoitusmahdollisuuksiin tutustumista sekä hakuprosessia haastavana tai erittäin haastavana. Saman kyselyn mukaan yli puolet yrityksistä kaipasi lisää tietoa eri rahoitusvaihtoehdoista.

1.2 Käsitteet ja määrittely

Selvityksen viitekehyksen kannalta keskeisessä asemassa on kysymys luovien toimialojen (englanniksi käytetty termiä Creative Industries) määrittelystä. Kysymys määrittelystä nousee esiin jokaisessa aihetta käsittelevässä julkaisussa niin Suomessa kuin kansainvälisestikin eikä yhtä yhtenäistä määritelmää luoville aloille ole olemassa. Eri maissa ja organisaatioissa luovat alat onkin määritelty hyvin eri tavoin – kunkin toimijan lähtökohtien pohjalta. Iso-Britanniassa kehitetty, sekä mm. myös Hollannissa ja Tanskassa sovellettu ns. DCMS-määrittely on kuvattu tarkemmin kohdassa 3.3.

WIPO Copyright Model

Aineettomia oikeuksia korostavan WIPO Copyrigt -mallin⁴ mukaan luovilla aloilla tarkoitetaan tekijänoikeuksia, patentteja tai tuotemerkkejä synnyttäviä toimialoja. Usein luovista aloista puhutaankin tekijänoikeusaloina. Tämä määritelmä pitää sisällään myös Suomen kannalta erityisen merkittävän ohjelmistoliiketoiminnan.

UNCTAD Creative Economy

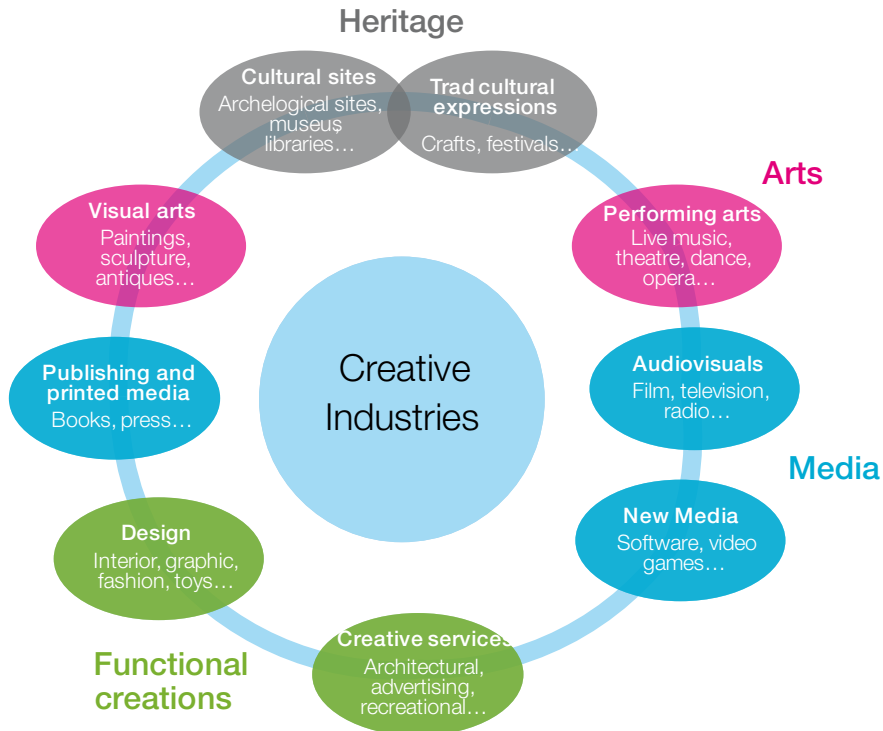
YK:n kaupp- ja kehitysjärjestö UNCTADin Creative Economy 2010 -raportissa⁵ luovat alat on jaettu neljään eri pääryhmään (*Heritage, Arts, Media, Functional Creations*)

4 Creative Economy Report 2010: Creative Economy – A Feasible Development Option. UNCTAD.

5 UNCTAD, s.6.

oheisen kuvion mukaisesti. UNCTADin määritelmää on sovellettu sittemmin mm. European Creative Industries Alliancen FAME -hankkeessa⁶.

Kuvio 1. UNCTAD:n luovien alojen luokittelu.⁷



Viihde- ja elämysteollisuus

Joissakin yhteyksissä käytetään myös termejä ”viihdeteollisuus” (*Entertainment Industry*) ja ”elämysteollisuus” (*Experience Industry*). Viihdeteollisuus pitää sisällään lähinnä monistettavien tuotteiden / konseptien (esim. pelit, elokuvat, animaatiot jne) ympärille perustuvat alat, joilla keskeistä on brändien ja aineettomien oikeuksien luominen ja levittäminen. Elämysteollisuus puolestaan pitää sisällään ”kerta-luontoiset elämykset” kuten esimerkiksi matkailun, urheilun ja ruokakulttuurin.

Luovat alat vs. luova talous

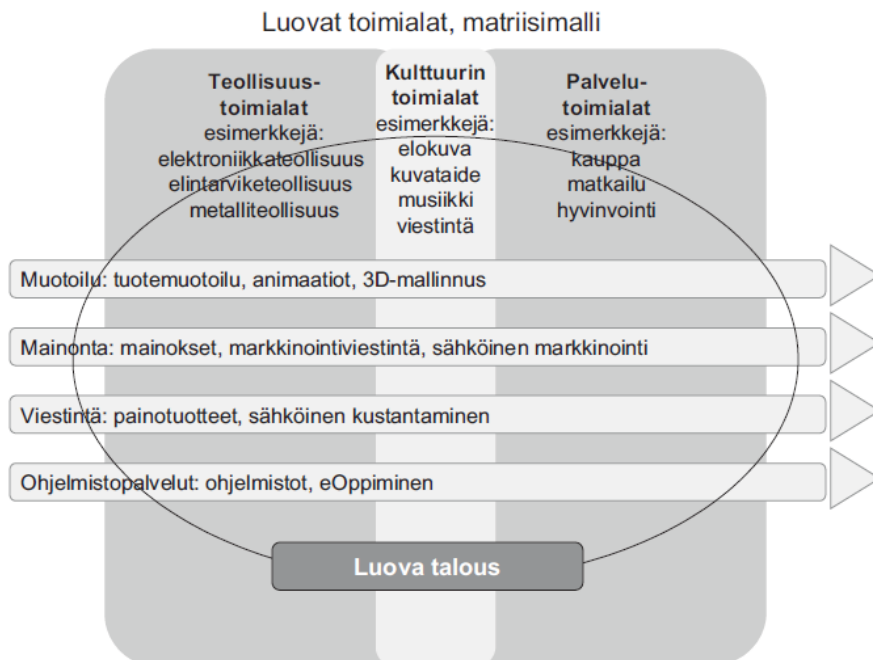
Luova talous on käsitteenä laajempi kuin luovat alat. Siinä missä ”luovilla aloilla” tarkoitetaan jollakin perusteella rajattua ja määriteltyä toimialajoukkoa, tarkoitetaan luovalla taloudella laajempaa kokonaisuutta, joka näiden tuotteiden, palveluiden ja konseptien tai siihen liittyvän osaamisen ympärille on rakentunut. Luova talouden

⁶ FAME – A Qualitative Mapping of Available Financing for European Creative Industry SMEs. May 2012.

⁷ UNCTAD, s. 6.

käsitteeseen liittyy myös ns. kehääjattelu, jossa ytimessä ovat aineettomia oikeuksia ja sisältöä (esim. pelit, elokuvat, kuvataide, musiikki jne.) tuottavat yritykset, taiteilijat ja muut toimijat, keskimmaisella kehällä tämän sisällön jakeluun liiketoimintansa perustavat yritykset (esim. videovuokraamot) ja uloimmalla kehällä kaikki muut toimijat, jotka hyötyvät ”ytimen” tuottamasta sisällöstä (esimerkiksi majoitusliikkeet elokuvien kuvauspaikoilla). Myöskään ”luovalle taloudelle” ei ole olemassa yhtenäistä määritelmää. Suomen luovien alojen kehittämissstrategiassa tätä tematiikkaa kuvattiin seuraavan kuvion avulla:

Kuvio 2. Luovat toimialat ja luova talous.⁸



Suomen määrittely ja määrittelyn vaikeudet

Suomessa luovien alojen kehittämissstrategian laatimisen yhteydessä 2007 luoviksi aloiksi määriteltiin seuraavat alat:⁹

- animaatiotuotanto
- arkkitehtipalvelut
- elokuva- ja tv-tuotanto
- kuvataide ja taidegalleriat
- käsityö
- liikunta- ja elämyspalvelut

⁸ KTM (2007): Luovien alojen yrittäjyyden kehittämissstrategia 2015, KTM:n Julkaisuja, 10/2007.

⁹ KTM (2007).

- mainonta ja markkinointiviestintä
- muotoilupalvelut
- musiikki ja ohjelmapalvelut
- peliala
- radio- ja äänituotanto
- taide- ja antiikkikauppa
- tanssi ja teatteri
- viestintäala

Määrittelyn yhteydessä todettiin samalla seuraavaa: ”Määrittely on toistaiseksi avoin, sillä luovat alat muuttuvat ja kehittyvät koko ajan. Nopean teknisen kehityksen vuoksi siihen voi liittyä aloja, joita ei Suomessa vielä tunnisteta tai ne ovat tällä hetkellä marginaalisia.”¹⁰

Koko käsitettä ”luovat alat” on kritisoitu siitä, että kaikenlaisen yritystoiminnan ja työnteon voidaan katsoa perustuvan ihmisten luovuuteen eikä näin ollen ole perusteltua erottaa joitakin aloja toisia luovempina. Toisin sanoen luovuuden yhdistämistä tiettyyn toimialaan ei pidetä mielekkäänä. Toisaalta on nähty, että luovista aloista puhuminen on auttanut nostamaan tietoisuutta siihen liittyvien alojen merkityksestä, mutta toimintaympäristön ja luovien alojen oman muutoksen myötä luovista aloista puhuminen ei enää palvele tarkoitustaan, vaan päinvastoin voi joissain tapauksissa hankaloittaa siitä käytävää keskustelua.

Toisena haasteena määrittelyssä on otettava huomioon, että varsinkin ns. luovien palvelualojen (esim. muotoilu, markkinointiviestintä) toiminta liittyy olennaisesti kaikkiin teollisuus- ja palvelutoimialoihin. Suuressa teollisuusyrityksessä voi työskennellä useita muotoilijoita, mutta silti yritys tuskin rekisteröityy edellä mainittuihin ”luoviin toimialoihin”.

Kolmas ja tämän selvityksen kannalta merkittävin haaste liittyy luovien alojen tilastointiin ja toimialaluokituksiin. Koska Tilastokeskuksen toimialaluokitukset perustuvat tuotettuun tuotteeseen tai palveluun (tuotokseen), soveltuu termi ”luova” siihen huonosti, sillä tuotoksen luovuus tulisi arvioida tapauskohtaisesti ja sen mittaaminen tai arviointi on ylipäätään hyvin kiistanalaista.¹¹

Edellä esitetty lista Suomessa käytetystä luovien alojen määrittelystä taipuu joiltakin osin varsin huonosti toimialaluokituksiin eikä sen pohjalta tehdyt tilastoinnit välttämättä vastaa kovin hyvin toimialan todellisuutta.¹² Luvuissa saattaa olla mukana useita yrityksiä, jotka eivät kuulu lainkaan alan ydintoimintaan ja toisaalta niistä saattaa puuttua useita hyvinkin relevantteja yrityksiä. Tämä johtuu siitä, että yritykset itse määrittelevät oman toimialansa, eivätkä ne välttämättä määrittele itseään esimerkiksi yrityksen käynnistysvaiheessa päätoimialakseen sitä, mistä muodostuu myöhemmin yrityksen merkittävintä toimintaa. Haasteellista tilastotiedon

¹⁰ KTM (2007), s.20.

¹¹ Lisää aiheesta esim. Uusikylä, Kari (2012): Luovuus kuuluu kaikille. tai Aku Alasen artikkelisarja Tilastokeskuksen sivuilla http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-11-10_006.html?s=1

¹² Sama haaste tuotu esiin myös seuraavassa: Hermia Oy (2010). Fact Sheets – Luovat alat, Hermia Oy:n julkaisuja 10/2010.

saaminen on ollut mm. pelialasta, koska sille ei tavoitteesta huolimatta ole perustettu omaa toimialaluokkaansa viimeisimmässä TOL-luokkauudistuksessa. Näin ollen luotettavan tilastotiedon saaminen luovista aloista on hyvin vaikeaa. Tätä on kuvattu hyvin mm. Fact Sheets – Luovat alat -julkaisussa:

”Pelialan luokka 58210 Tietokonepelien kustantaminen sisältää vain osan pelialan yrityksistä (yrityksiä 9, henkilöstö 20, liikevaihto 633 000 €), sillä suurin osa yrityksistä on ollut osana luokkaa 62010 Ohjelmistojen suunnittelu ja valmistus. Lisäksi pelialan yrityksiä on luokassa 18200 Ääni-, kuva- ja atk-tallenteiden tuotanto.”¹³

Toisaalta Suomessa Tilastokeskus on opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiantosta on luonut pohjan kulttuurialojen tilastoinnille kulttuurin satelliittitilinpidoon myötä. Sen avulla saadaan vuosittain tilastotietoa luovien alojen ”ytimestä” kansallisella tasolla. Haasteena sen osalta on, että sen kautta ei saada tietoa esim. pelitai käsityöaloista, elämystuotannosta tai luovan osaamisen käyttämisestä muilla toimialoilla.

1.3 Selvityksen viitekehys

Tässä selvityksessä Suomessa käytössä ollutta luovien alojen listausta on kehitetty edelleen mm. WIPO:n ja UNCTAD:in määritelmien pohjalta muodostamalla kolme luovien alojen pääryhmää seuraavasti:

Kuvio 3. UNCTAD:n määritelmän soveltamistapa tässä selvityksessä.

Monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat	Publishing and printed media Audiovisuals New media
Palveluliiketoiminta-alat	Design Creative services
Taide- ja kulttuurialat	Traditional cultural expressions Cultural sites Visual arts Performing arts

Tämän jälkeen Suomessa luoviksi aloiksi tunnistetut tilastokeskuksen toimialaluokat (TOL2008) on luokiteltu näiden kolmen pääryhmän alle oheisen kuvion 4 mukaisesti. Lista toimialoista muodostettu Fact Sheets Luovat alat -julkaisussa¹⁴ mainittujen toimialojen pohjalta. Tarkempi toimialojen luokittelu on selvityksen liitteenä.

¹³ Hermia Oy (2010), s. 24.

¹⁴ Hermia Oy (2010)

Kuvio 4. Selvityksessä häytetty luovien alojen holmijako.



Huom. Viitekehys on räätälöity työkaluksi tämän selvityksen tarpeisiin ja käytettävissä olevan aineiston mukaan. Viitekehysten toimialajakoon liittyy useita avoimia kysymyksiä, joiden tarkastelua tulee jatkaa nykyistä luotettavamman kuvan muodostamiseksi (katso toimenpidesuositus 1). Viitekehys tuleekin nähdä yhtenä mahdollisena tapana auttaa jäsen-tämäään muuten hyvin heterogeenista ja kiistanalaista luovien alojen käsitettä.

Huom. On syytä huomata, että tässä käytetyt suomennokset (erityisesti "monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat" ja "palveluliiketoiminta-alat") ovat ongelmallisia niiden päällekkäisyyden takia. Esimerkiksi "monistettavien alojen" yritykset ovat monet yhtäläillä myös taide- ja kulttuurialoja (vrt. esim. elokuvat, joita ei ole mielekästä erottaa kulttuurialoista). Toisaalta taide- ja kulttuurialoilla (esim. kuvataide) on paljon yrityksiä, joiden toiminta perustuu monistettaviin tuotteisiin. Palveluliiketoiminta-alat puolestaan on käsitteenä hankala sen laajuuden vuoksi. Esitetyssä jaottelussa onkin otettava huomioon, että monet nyt monistettaviin tuotteisiin luokitellut alat ovat myös taide- ja kulttuurialoja. Toisaalta useimilla taide- ja kulttuurialoista tehdään monistettavia tuotteita ja palveluita, kuten esimerkiksi mediataiteen ja taidegrafiikan aloilla. Myös esittävän taiteen esitykset ja ennen kaikkea esitysten oikeudet ovat monistettavia. Toisaalta myös taide- ja kulttuurialoilla voidaan tuottaa palveluliiketoimintaa muille aloille. Esimerkiksi johtamisessa, työhyvinvoinnissa, tuote- ja palvelukehityksessä voidaan hyödyntää taiteen menetelmiä.

Huom. Määrittelyyn sisältyy myös toimiala 62010 eli ohjelmistojen suunnittelu ja valmistus. Tähän kuuluu ohjelmien ja ohjelmistojen kirjoittaminen, muuntaminen, testaaminen ja tuki (ml. ohjelmiston rakenteen ja sisällön suunnittelu ja/tai ohjelmakoodin kirjoittaminen varusohjelmistoja, tietokantoja, web-sivustoja ja tietokonepelejä varten). Ohjelmistot eivät sisälly yleensä Suomessa käytettyyn luovien alojen määrittelyyn, mutta vastaavasti lukeutuu mm. paljon käytettyihin UNCTAD:n, DCMS:n ja WIPO:n määritelmiin. Tämä on olennaista selvityksen kannalta, sillä suuri "monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen" yrityksistä (ja rahoituksesta) on nimenomaan ko. toimialalla

1.4 Menetelmät ja aineistot

Seuraavassa on kuvattu selvityksen menetelmiä ja aineistoja:

- 1) **Keskeisten asiakirjojen, dokumenttien, raporttien ja aikaisempien tutkimusten analyysi.**
- 2) **Tilastollinen tarkastelu rahoitusinstrumenttien käytöstä.** Aineistona käytettiin Tilastokeskuksen yritystukirekisteristä luovien alojen toimialaluokituksen perusteella tilattuja tietoja. Vertailuryhmäksi valittiin
 - 1) kaikki yritykset,
 - 2) majoitus- ja ravitsemisalajat (TOL 55 ja 56)
 - 3) Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus (TOL 26).

Yritystukitilaston tietojen perusteella voidaan tarkastella, kuinka rahoitusta kohdistuu luoviin aloihin luokitelluille yrityksille. Tämä ei kuitenkaan kerro sitä, millaiseen tai kuinka ”luovaan” toimintaan rahoitus kohdistuu. Toisin sanoen näissä tilastoissa ei ole mukana sellaiset ”luoviksi hankkeet”, joissa rahoitusta saava yritys ei lukeudu luovien alojen toimialaluokkaan. Lisätietoa yritystukitilastosta on saatavilla Tilastokeskuksen sivuilta¹⁵. Tilastointiin liittyviä haasteita on kuvattu luvussa 1.2.

- 3) **Sähköinen kysely luovien alojen yrityksille.** Yritysten sähköpostiosoitteet tilattiin Fonectan yritysrekisteristä toimialaluokitusten (ensisijainen toimiala) perusteella. Kutsuja lähetettiin yhteensä 15 562 yritykselle ja valmiita vastauksia saatiin 678. Alun kysymyksissä vastaajia oli enemmän. Vastausmäärät vaihtelevat merkittävästi myös kysymyksittäin, sillä esimerkiksi instrumenttikohdattaiset kysymykset esitettiin vain niille vastaajille, jotka olivat hakeneet ja/tai saaneet rahoitusta ko. instrumentilta.
- 4) **Asiantuntijahaastattelut.** Haastateltiin yhteensä 25 henkilöä. Näistä rahoittajien edustajia oli 13, toimialajärjestöjen ja/tai yritysten edustajia 8 ja muita asiantuntija 4. Tarkempi lista haastatelluista henkilöistä on anonymiteettisyistä toimitettu vain tilaajan käyttöön.
- 5) **Asiantuntijatyöpaja.** 8.5.2013 järjestetyssä työpajassa esiteltiin selvityksen alustavia tuloksia sekä keskusteltiin alustavista johtopäätöksistä ja kehittämissuosituksista. Tilaisuuteen osallistui yhteensä 15 henkilöä.

15 Tilastokeskuksen yritystukitilaston laatuseloste.
http://www.stat.fi/til/yrty/2010/yrty_2010_2012-03-29_laa_001_fi.html

- 6) **Kansainvälinen benchmarking.** Selvityksen muiden työvaiheiden perusteella vertailumaiksi tunnistettiin Tanska, Hollanti, Iso-Britannia ja Ruotsi. Kysymykset kohdistettiin aikaisempien työvaiheiden pohjalta esiin nousseisiin Suomen rahoituskentän pullonkauluihin. Aineistona käytettiin asiantuntijahaastatteluita (Tanska ja Ruotsi) sekä aikaisempia julkaisuja ja verkkomateriaalia.

2 Julkinen rahoitus luovien alojen yrityksissä

Tässä luvussa kuvataan aluksi luovien alojen rahoituksen käyttöä ja tarpeita yleisesti. Tämän jälkeen esitellään selvityksen keskeiset havainnot eri rahoitusinstrumenttien käytöstä sekä heikkouksista ja vahvuuksista luovien alojen yritysten kannalta. Lisäksi jokaisesta instrumentista on esitetty havaintojen pohjalta muodostetut selvityksen tekijöiden johtopäätökset.

2.1 Rahoituksen käyttö ja tarpeet yleisesti

2.1.1 Luovien alojen yritysten perustiedot ja profiili

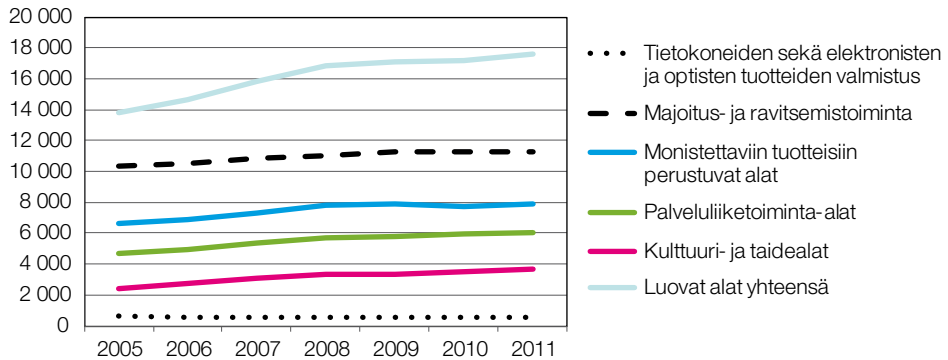
Tässä luvussa esitetään perustietoja luovien alojen yrityksistä ja verrataan niitä kaikkiin yrityksiin ja vertailualoihin (majoitus- ja ravitsemisalajat (TOL 55 ja 56) sekä tietokoneiden, elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus (TOL 26).

Huom. tilastot perustuvat selvityksessä käytettyyn luokitteluun (liite 1). Luokitteluun ja määrittelyyn liittyen katso luvut 1.2 ja 1.3. Monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen tarkastelussa on kriittistä huomata, että suuren osan siitä muodostaa ohjelmistojen suunnittelu ja valmistus -toimiala. Lisäksi on huomattava, että pelialan viime vuosien merkittävä kasvu ei näy tällä tarkastelujaksolla.

Yritysten lukumäärä

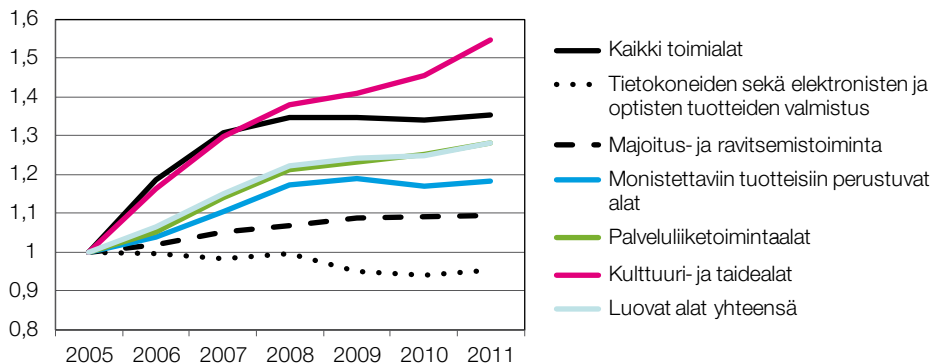
Luovien alojen yritysten määrä on kasvanut vuodesta 2005 kaikissa kolmessa ryhmässä. Tällä hetkellä tässä selvityksessä käytetyn luokittelun (katso kohta 1.3) mukaan yritysten määrä oli vuonna 2011 noin 17 600. Eniten yrityksiä oli monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla (noin 7 900), joista ohjelmistojen suunnittelu ja valmistus noin 40 %). Palveluliiketoiminta-aloilla yrityksiä oli noin 6 000 ja kulttuuri- ja taidealoilla noin 3 700.

Kuvio 5. Yritysten lukumäärän kehitys vuosina 2005-2011 luovilla aloilla ja vertailualoilla.



Tarkasteltaessa yritysten lukumäärän suhteellista kehitystä, havaitaan, että suhteessa alan kokoon selvästi eniten lisää yrityksiä on tullut kulttuuri- ja taidealoilla, joissa yritysten lukumäärä vuonna 2011 oli yli puolitoistakertainen vuoteen 2005 verrattuna. Myös monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen ja palveluliiketoiminta-alojen yritysten lukumäärät olivat kasvaneet, mutta kasvu oli alle kaikkien toimialojen keskiarvon. Yhteensä luovien alojen kasvu oli noin 1,3-kertainen vuosina 2005-2011. Vertailualoihin verrattuna luovien alojen yritysten määrä oli kuitenkin kasvanut suhteellisesti enemmän. Toimialalla ”Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus” yritysten määrä oli tarkastelujaksolla pienentynyt.

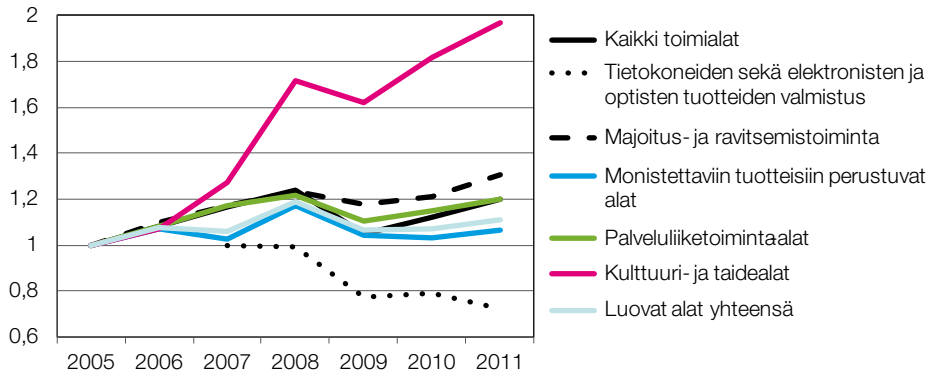
Kuvio 6. Yritysten lukumäärän kehitysindeksi (2005=1) luovilla aloilla ja vertailualoilla.



Yritysten liikevaihto

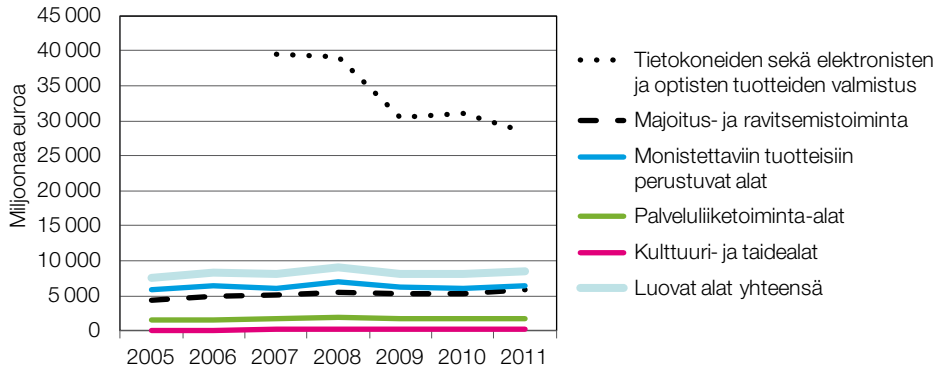
Liikevaihtoa tarkasteltaessa luovat alat ovat kasvaneet vuosina 2005–2011 hieman (1,1-kertaisesti), mutta kasvu oli pienempää verrattuna kaikkiin toimialoihin yhteensä. Kulttuuri- ja taidealoilla liikevaihto oli kasvanut lähes kaksinkertaiseksi.

Kuvio 7. Yritysten liikevaihdon kehitysindeksi (2005=1) luovilla aloilla ja vertailualoilla. Toimialan ”Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus” osalta tietoja vuosilta 2005–2006 ei ole saatavilla (2007=1).



Vaikka suhteellisessa tarkastelussa luovien alojen – erityisesti kulttuuri- ja taidealojen – kasvu onkin merkittävää, on tarkastelu syytä suhteuttaa absoluuttisiin liikevaihtolukuihin (kuvio 8). Esimerkiksi tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus -toimialaan ja sen liikevaihdon laskuun verrattuna absoluuttiset muutokset ovat hyvin pieniä. Kyseinen toimiala oli vuonna 2011 edelleen liikevaihdoltaan yli 28 miljardia euroa eli yli kolminkertainen verrattuna luoviin aloihin yhteensä (noin 8,5 miljardia euroa) huolimatta siitä, että yritysten määrä tällä toimialalla on selvästi pienempi. Monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen liikevaihto vuonna 2011 oli noin 6,4 miljardia euroa, palveluliiketoiminta-aloilla 1,85 miljardia euroa ja kulttuuri- ja taidealoilla noin 0,3 miljardia euroa. On syytä huomata, että parin viime vuoden aikana tapahtunut pelialan (esim. Rovio, Supercell) kasvu ei näy vielä näissä luvuissa.

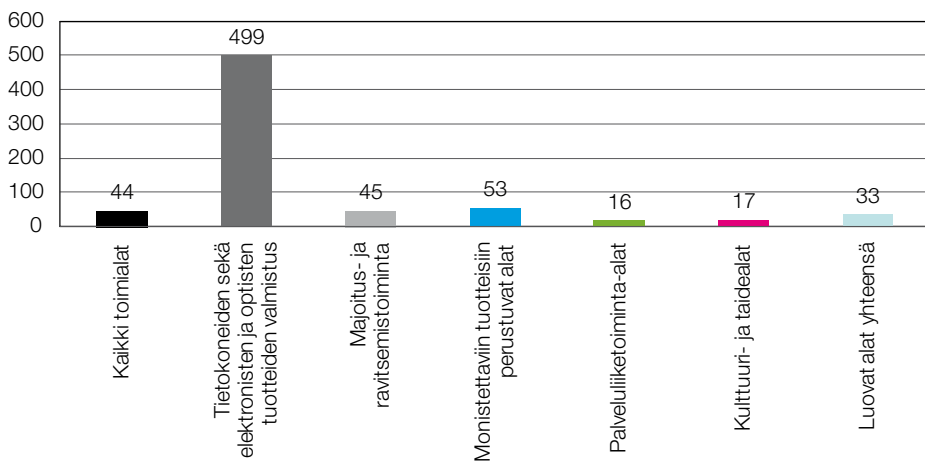
Kuvio 8. Yritysten liikevaihdon kehitys vuosina 2005–2011 luovilla aloilla ja vertailualoilla.



Yritysten henkilöstömäärä

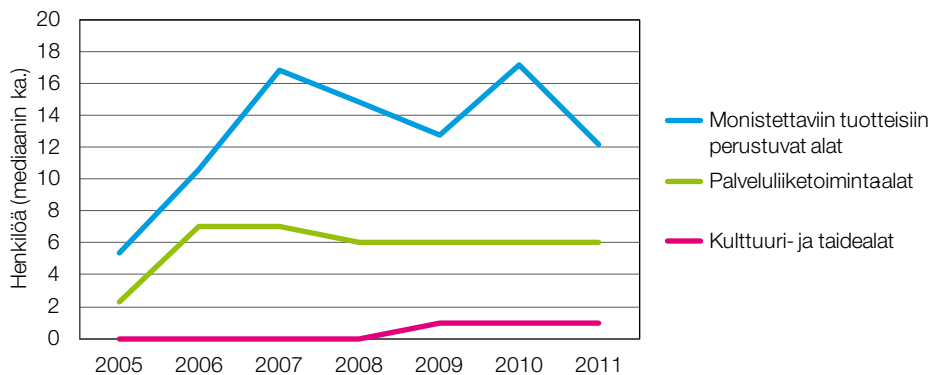
Luovien alojen yritysten keskimääräinen henkilöstömäärä vuonna 2011 oli 33 henkilöä, mikä on hieman pienempi kuin kaikilla toimialoilla keskimäärin (44) tai majoitus- ja ravitsemistoimialoilla (45). Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden valmistus -toimialalla keskimääräinen henkilöstömäärä on selvästi suurempi (499). Luovien alojen sisällä henkilöstömäärä on suurin monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla (53), toiseksi suurin kulttuuri- ja taidealoilla (17) ja pienin palveluliiketoiminta-aloilla (16).

Kuvio 9. Yritysten keskimääräinen henkilöstömäärä vuonna 2011.



Keskiarvojen tarkastelua paremman kuvan henkilöstömäärästä antaa mediaanien tarkastelu (kuvio 10), sillä suuri osa luovien alojen yrityksistä on hyvin pieniä ja muutama isompi yritys/toimija nostaa keskiarvoa huomattavasti. Mediaanitarkastelussa monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen keskimääräinen yrityskoko on noin 12 henkilöä, palveluliiketoiminta-aloilla noin 6 henkilöä ja kulttuuri- ja taidealoilla 1 henkilö (yrittäjän lisäksi). Vuoteen 2005 verrattuna kaikkien kolmen ryhmän yrityskoko on kasvanut. Monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen osalta mielenkiintoisia ovat myös yrityskoon vaihtelut vuosina 2009–2011.

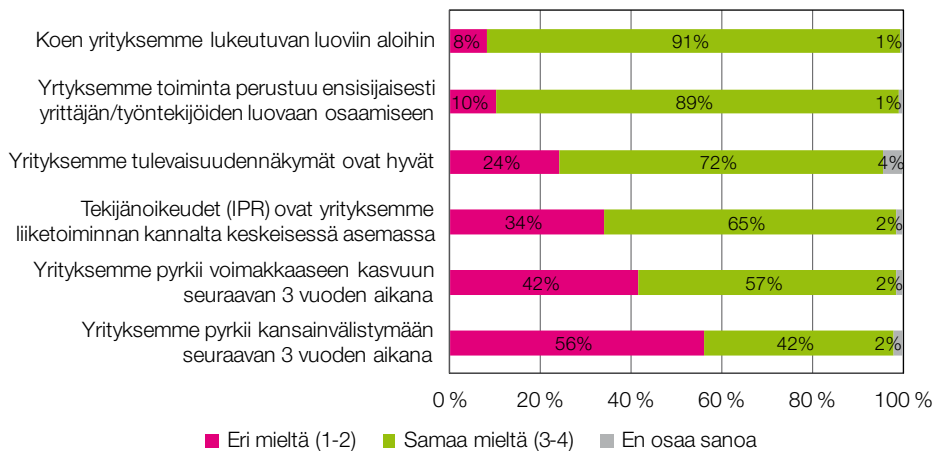
Kuvio 10. Henkilöstömäärän mediaani (ryhmän eri toimialojen keskiarvo) 2005–2011.



Yritysten profiili

Selvityksen osana toteutetussa sähköisessä kyselyssä vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa muutamiin yritysten profilia koskeviin väittämiin (kuvio 11). Kyselyn tulosten (n=784) perusteella 91 % vastaajista katsoo yrityksen lukeutuvaan luoviin aloihin (hieman vähemmän monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla) ja 89 % oli sitä mieltä, että yrityksen toiminta perustuu ensisijaisesti luovaan osaamiseen. 72 % vastaajista piti yrityksen tulevaisuudennäkymiä hyvinä. Tekijänoikeuksia piti yrityksen liiketoiminnan kannalta keskeisinä 65 % vastaajista. Väittämistä vähiten samaa mieltä vastaajat olivat väitteistä ”Yrityksemme pyrkii voimakkaaseen kasvuun seuraavan 3 vuoden aikana” (samaa mieltä 57 %, kulttuuri- ja taidealoilla 44 %) ja ”Yrityksemme pyrkii kansainvälistymään seuraavan 3 vuoden aikana” (samaa mieltä 42 %).

Kuvio 11. Miten seuraavat väittämät kuvaavat yritystänne? Kysely luovien alojen yrityksille (n=784).

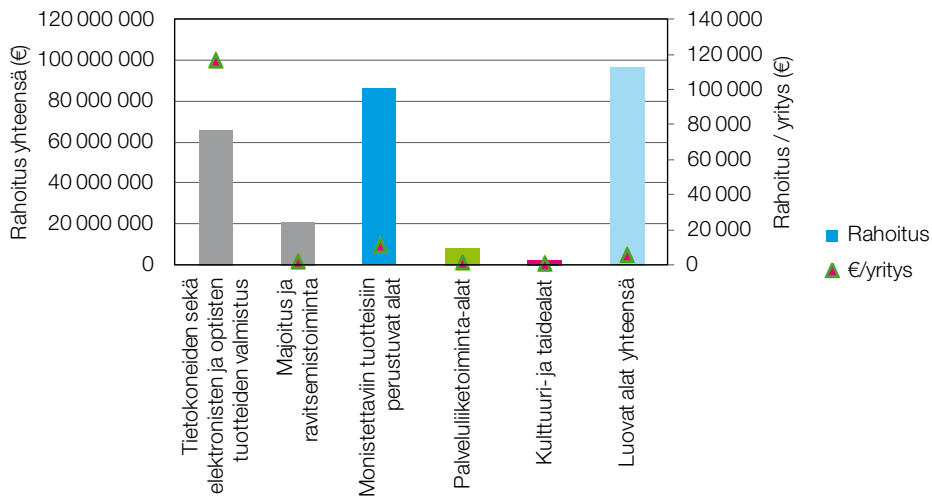


2.1.2 Rahoituksen käyttö ja tarpeet

Luovien alojen yritykset ovat kokonaisuudessaan saaneet rahoitusta Tekesiltä, Finnveralta ja ELY-keskuksilta (mukana yritystukitietokannassa) vuonna 2011 noin 96 miljoonaa euroa. Tästä valtaosa (noin 86 miljoonaa euroa) kohdistui monistettaviin tuotteisiin perustuville aloilla ja siellä erityisesti toimialalle ohjelmistojen suunnittelu ja valmistus. Palveluliiketoiminta-alat saivat rahoitusta noin 7,9 miljoonaa euroa ja kulttuuri- ja taidealat noin 2,1 miljoonaa euroa. Monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat (ja sen myötä koko luovat alat yhteensä) saivat selvästi enemmän rahoitusta kuin Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus -toimiala (noin 66 miljoonaa euroa) ja Majoitus- ja ravitsemistoimiala (noin 20,9 miljoonaa euroa).

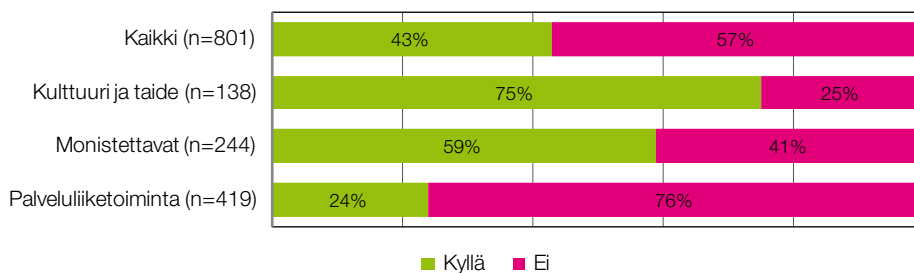
Vastaavasti kun tarkastellaan Tekesin, Finnveran ja ELY-keskusten rahoituksen kohdentumista toimialan yritysten määrän mukaan (kuvio 12), saivat luovat alat keskimäärin selvästi vähemmän rahoitusta kuin Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus -toimiala (noin 116 000 euroa yritystä kohti). Luovien alojen sisällä eniten rahoitusta toimialan yritysmäärää kohti sai monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat (10 980 euroa /yritys). Palveluliiketoiminta-alat saivat rahoitusta toimialan yritystä kohti noin 1 300 euroa ja kulttuuri- ja taidealat alle 600 euroa. Kaikille toimialoille rahoitusta kohdistui keskimäärin noin 4 700 euroa yritystä kohti (luovien alojen keskiarvo noin 5 500 euroa).

Kuvio 12. Tekesin, Finnveran ja ELY-keskusten rahoitus luoville aloille ja vertailualoille yhteensä vuonna 2011.



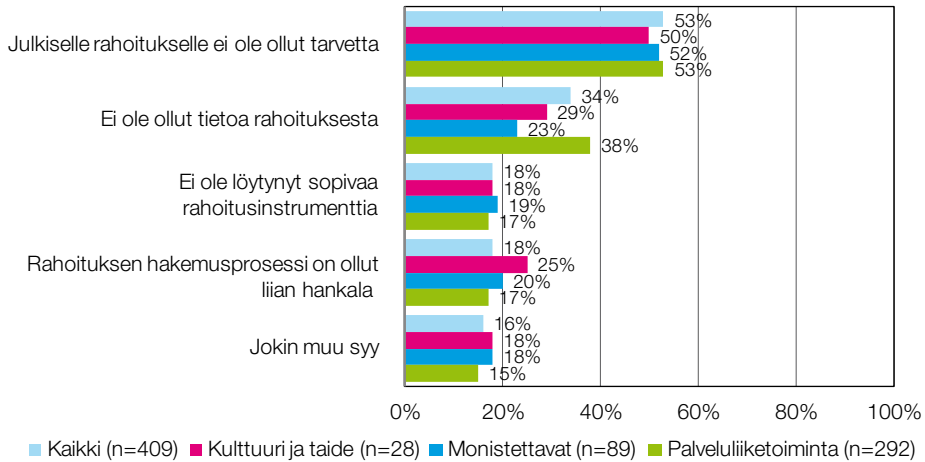
Kaikista sähköiseen kyselyyn vastanneista yrityksistä (n=801) julkista rahoitusta oli hakenut vähemmistö eli 43 %. Erot eri toimialaryhmien välillä olivat merkittäviä: Kulttuuri- ja taidealojen yrityksistä rahoitusta oli hakenut 75 %, monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yrityksistä 59 % ja palveluliiketoiminta-alan yrityksistä vain 24 % vastaajista.

Kuvio 13. Onko yrityksenne hakenut julkista rahoitusta viimeisen kolmen vuoden aikana?



Kysyttäessä perusteluita sille, miksi yritys ei ole hakenut julkista rahoitusta (kuvio 14), selvästi suurin yksittäinen syy oli se, että julkiselle rahoitukselle ei ole ollut tarvetta (53 % kaikista vastaajista). Toiseksi merkittävimpana syynä pidettiin sitä, että ei ole ollut tietoa rahoituksesta (34 %). Kolmijaon mukaan tarkasteltuna erot ryhmien välillä olivat erittäin pienet. Poikkeuksena tästä oli se, että palveluliiketoiminta-alojen yrityksistä suurempi osuus (38 %) oli valinnut ”ei ollut tietoa rahoituksesta” vaihtoehdon kuin kahden muun ryhmän vastaajat.

Kuvio 14. Miksi yrityksenne ei ole hakenut julkista rahoitusta (jos rahoitusta ei haettu)?



Myös avovastauksissa yleisimpiä perusteluita olivat mm. se, että on pärjätty ilman kinkkistä rahoitusta, ei ole ollut tietoa rahoituksesta tai ei ole ollut aikaa hakea tai perehtyä rahoituksen hakemiseen. Lisäksi monet vastaajat kritisoivat yleisesti yritystuki myöntämistä ja katsoivat sen väärin kilpailua.

Sähköisen kyselyn avovastauksissa esitettyjä perusteluita sille, miksi yritys ei ole hakenut rahoitusta:

”En ole mielestäni tarvinnut. Toisaalta ei ole juuri jäänyt aikaakaan pohtia tarvetta.”

”Jos ollaan yrittäjiä niin on väärin kytätä julkisia verovaroja, jonka perusteella taas lisääntyy verotus.”

”Toimintamme ei ole tähännoy nopeaan kasvuun.”

”Luovien alojen rahoitus vain ”innovaatioille”. Saamamme palautteen mukaan sellaiseksi on katsottu vain teknisiä innovaatioita, eli lähinnä tuetaan insinööriosaamisen kehittämistä.”

”En ole tietoinen julkisesta rahoituksesta, mitä voisi hakea ja millä ehdoin.”

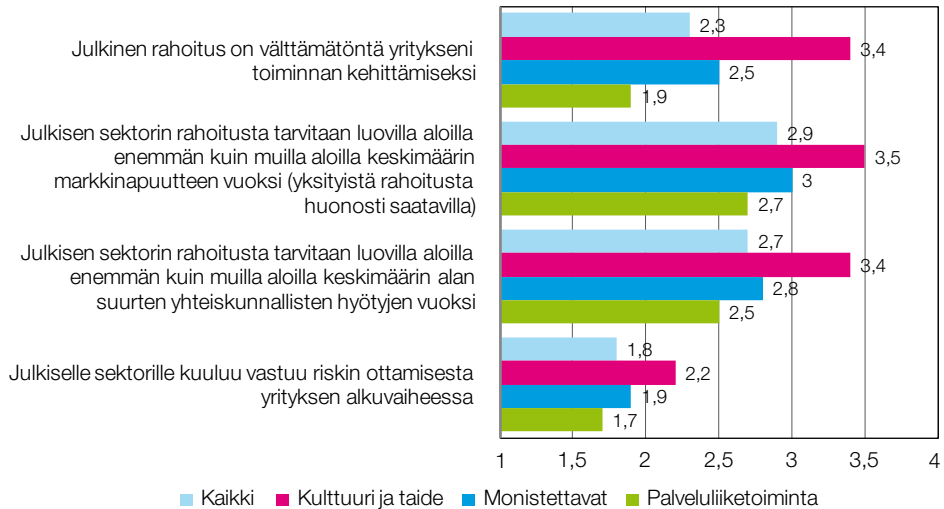
”Mieluusti hankkisimme rahoitusta yrityksen liiketoiminnan kehittämiseen, mutta nykyisellään käytännöt aivan liian hankalia.”

Kyselyyn vastanneet yritykset pitivät julkista rahoitusta keskimäärin välttämättömänä yrityksen toiminnan kehittämiseksi (keskiarvo 2,3 asteikolla 1-4, jossa 1 on eri mieltä ja 4 samaa mieltä). Erot toimialojen välillä olivat kuitenkin merkittäviä: Kulttuuri- ja taidealoilla keskiarvo oli 3,4, monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla 2,5 ja palveluliiketoiminta-aloilla vain 1,9.

Kaikkien ryhmien vastaajat olivat sitä mieltä, että julkisen sektorin rahoitusta tarvitaan luovilla aloilla enemmän kuin muilla aloilla keskimäärin markkinapuutteen

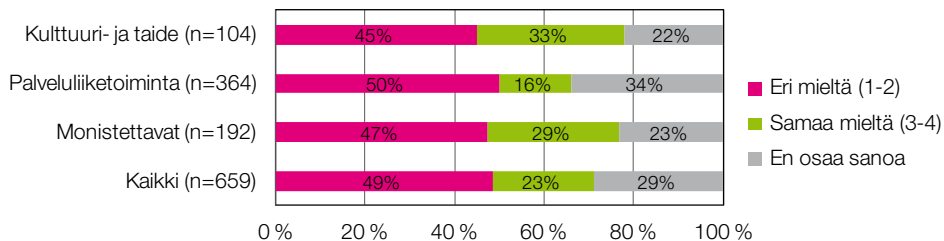
vuoksi (keskiarvo 2,9) ja suurten yhteiskunnallisten hyötyjen vuoksi (keskiarvo 2,7). Erityisesti tätä mieltä olivat kulttuuri- ja taidealojen yritykset (keskiarvo 3,5 ja 3,4).

Kuvio 15. Ota kantaa seuraaviin luovien alojen rahoitusta koskeviin väittämiin. Sähköinen kysely luovien alojen yrityksille (n=659).



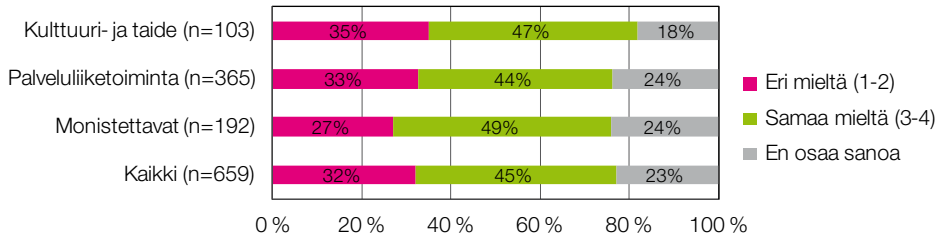
Vain 23 % kyselyyn vastanneista yrityksistä oli sitä mieltä, että nykyiset julkiset rahoitusinstrumentit huomioivat riittävästi yrityksen erityispiirteet (palveluliiketoiminta-aloilla vain 16 %).

Kuvio 16. Nykyiset julkiset rahoitusinstrumentit huomioivat yritykseni erityispiirteet riittävän hyvin



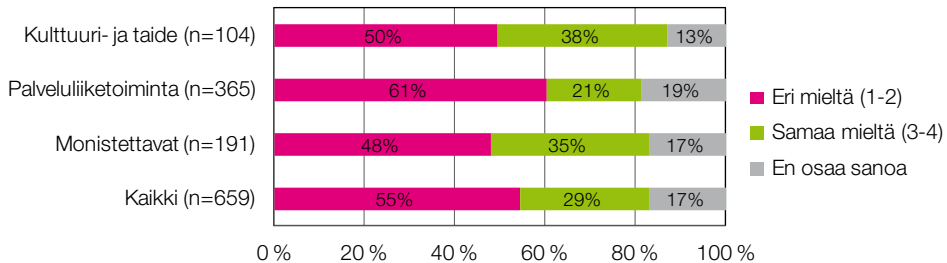
Kaikkien ryhmien yritykset olivat enimmäkseen samaa mieltä siitä, että yritys kaipaasi uudenlaista rahoitusmallia (45 % samaa mieltä, 32 % eri mieltä).

Kuvio 17. Yritykseni kaipaisi ihan uudenlaista rahoitusmallia/ -instrumenttia



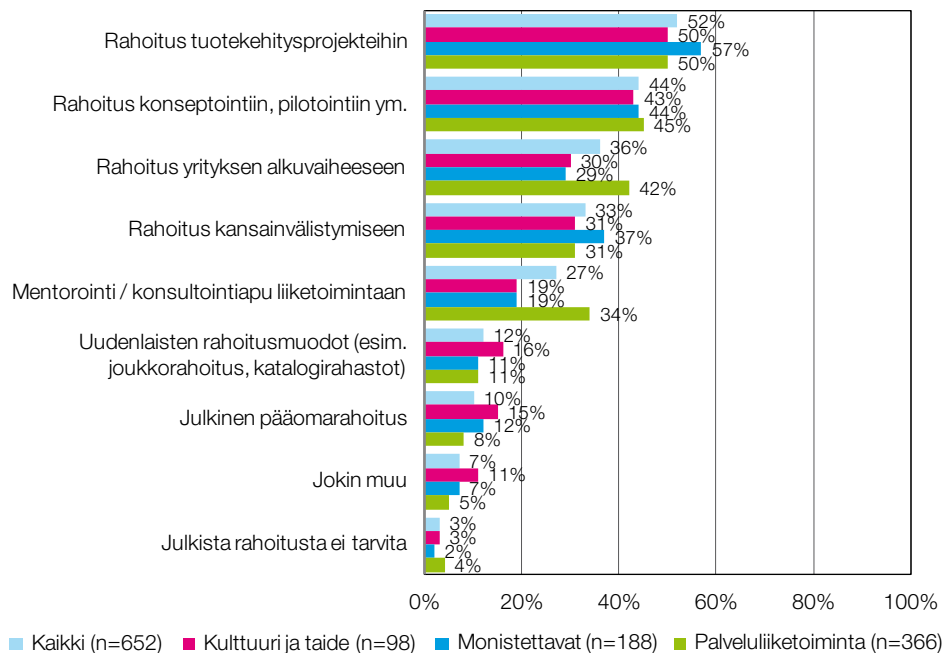
Kaikista vastanneista yrityksistä 55 % oli sitä mieltä, että tieto julkisista rahoitusinstrumenteista ei ole saatavilla riittävästi (palveluliiketoiminta-aloilla 61 %).

Kuvio 18. Tietoa julkisista rahoitusinstrumenteista on saatavilla riittävästi.



Kysyttäessä, millaista julkista rahoitusta luoville aloille tulisi suunnata (kuvio 19), tärkeimpänä kaikissa ryhmissä nähtiin tuotekehitysprojektien rahoitus (52 %) ja toiseksi tärkeimpänä rahoitus konseptointiin ja pilotointiin (44 %) ja kolmanneksi rahoitusta yrityksen alkuvaiheeseen (42 %). Julkista pääomarahoitusta piti tärkeänä vain 10 % ja vain 3 % vastaajista oli sitä mieltä että julkista rahoitusta ei tarvita lainkaan. Tärkeää on myös huomata, että myös mentorointi- ja konsultointiapua liiketoimintaan pidettiin tärkeänä, varsinkin palveluliiketoiminta-aloilla (34 %, muut 19 %).

Kuvio 19. Millaista julkista rahoitusta tai tukea luoville aloille tulisi erityisesti suunnata? Voit valita enintään kaksi vaihtoehtoa.



Yleisesti luovien alojen rahoitusta ja sen kehittämistä koskevissa avovastauksissa korostettiin päällekkäistä ja pienien rahoitusinstrumenttien järjeistämistä ja yhdistämistä, saatavilla olevan tiedon puutetta tai sen hajanaisuutta, hankkeiden kautta syntyneiden mallien jatko- ja jalkauttamisrahoitusta, IPR:iin perustuvaa rahoitusta, myynnin ja markkinoinnin rahoitusta sekä erityisesti joustavaa ja yksinkertaista rahoitusta tuotekehitykseen. Monet vastaajat olivat myös huolissaan siitä, että julkinen rahoitus vääristää alan kilpailua.

”Rahoitus pitää suunnata konseptointiin ja markkinointiin. Monesti osataan tehdä, muttei myydä.”

”Rahoituksen lisäksi mentorointi, sparraus ja yrittäjien tuki olisi tärkeää. Teollisuuden, rahoitusalan ja luovien alojen suhdetoiminnan tukeminen yleisesti on tärkeää.”

Sähköisen kyselyn avovastauksia

2.2 Tekesin suorat tuet ja lainat

Tekesin suorat tuet ja lainat

Tekes tarjoaa yrityksille rahoitusta erilaisiin tuotekehitysprojekteihin. Tekesin toimintaa säädellään laissa ja sitä ohjaavat lisäksi EU:n säädökset, joissa määritellään mm. mihin tarkoitukseen tukea voidaan myöntää.

Tekesin yrityksille suunnattuja **innovaatorahoituksen** muotoja ovat:

- 1) tutkimus- & kehitystoiminnan rahoitus,
- 2) työorganisaatioiden kehittämisen rahoitus,
- 3) nuorten innovatiivisten yritysten rahoitus,
- 4) arvoverkkorahoitus ja
- 5) kansainväliset rahoitusmahdollisuudet.¹⁶

Jatkuvan innovaatorahoituksen ohella yritykset voivat hakea rahoitusta **Tekesin ohjelmista**. Luovien alojen kannalta keskeisiä viimeaikaisia ohjelmia ovat Fiiliksestä fyrkkaa -ohjelma (käynnissä)¹⁷ sekä Vapaa-ajan palvelut -ohjelma¹⁸.

Tekesin myöntämät **lainat** ovat tyypiltään ilman vakuutta myönnettäviä riskilainoja, joissa laina-aika on enintään 10 vuotta. Projektin epäonnistuessa tai ollessa vaarassa epäonnistua, lainansaajalle voidaan antaa lisää takaisinmaksuaikaa, laina tai osa siitä voidaan muuttaa oman pääomanehtoiseksi lainaksi tai lainan maksamaton pääoma ja korot voidaan poikkeustapauksessa jättää osittain tai kokonaan takaisin perimättä. Lainoja myönnetään tyypillisesti vain pienemmille yrityksille. Suurille yrityksille lainaa myönnetään erityistapauksissa, jolloin lainan riskiehto on oleellinen hankkeen toteuttamiselle. Laina korko on kolme prosenttiyksikköä alla peruskoron, kuitenkin vähintään yksi prosentti.¹⁹

Edellä mainittujen instrumenttien lisäksi Tekes voi myöntää ns. **de minimis -tukea**. Kyseessä on EU:n määrittelemä vähämerkityksellinen tuki, jota voidaan myöntää yritykselle kolmen vuoden aikana enintään 200 000 euroa. Omarahoitusosuus de minimis -tuella on 50 %. De minimis -tukea voidaan käyttää t&k-toiminnan yhteydessä myös esimerkiksi pilotointiin tai projektiin liittyviin palkkukuluihin, mutta ei mainontaan ja markkinointiin.²⁰ Myös Tekesin kiihdyttämötoiminnot (Vigo) ja nuorten innovatiivisten yritysten rahoitus perustuvat pääosin de minimis -tukeen.

16 Lisätietoa instrumenteista: www.tekes.fi

17 <http://www.tekes.fi/ohjelmat/fiilis>

18 <http://www.tekes.fi/ohjelmat/vapaa-aika>

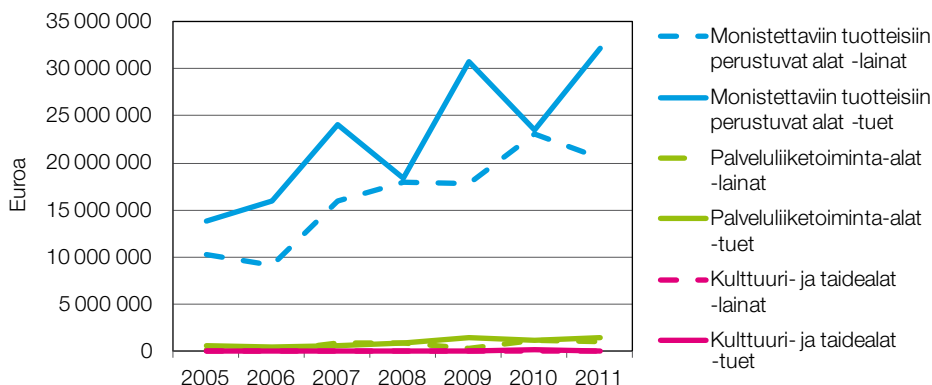
19 http://www.tekes.fi/community/Avustus_ja_laina/1040/Avustus_ja_laina/2327

20 Lisätietoja de minimis -avustuksen ehdoista: Yritysten de minimis -avustuksen yleiset ehdot. www.tekes.fi

Luovien alojen yrityksiin suuntautuneesta Tekesin rahoituksesta selvästi suurin osa kohdistuu monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yrityksille (kuvio 20). Esimerkiksi vuonna 2011 lainoja näiden alojen yrityksille myönnettiin yli 20 miljoonaa euroa ja tukia yli 32 miljoonaa euroa. Tästä selvästi suurin osa, lainoista noin 85 % ja tuista noin 96 %, kohdistui toimialalle ”Ohjelmistojen suunnittelu ja valmistus (TOL 62010)”²¹. Palveluliiketoiminta-aloille rahoitusta myönnettiin yhteensä (lainat ja takaukset) noin 2,5 miljoonaa euroa. Taide- ja kulttuurialojen yritykset saivat rahoitusta yhteensä muutamia kymmeniä tuhansia euroja.

Tekesin rahoitus (lainat ja tuet) on lisääntynyt merkittävästi vuosina 2005-2011.

Kuvio 20. Tekesin myöntämät lainat ja tuet luovien alojen yrityksille 2005-2011.

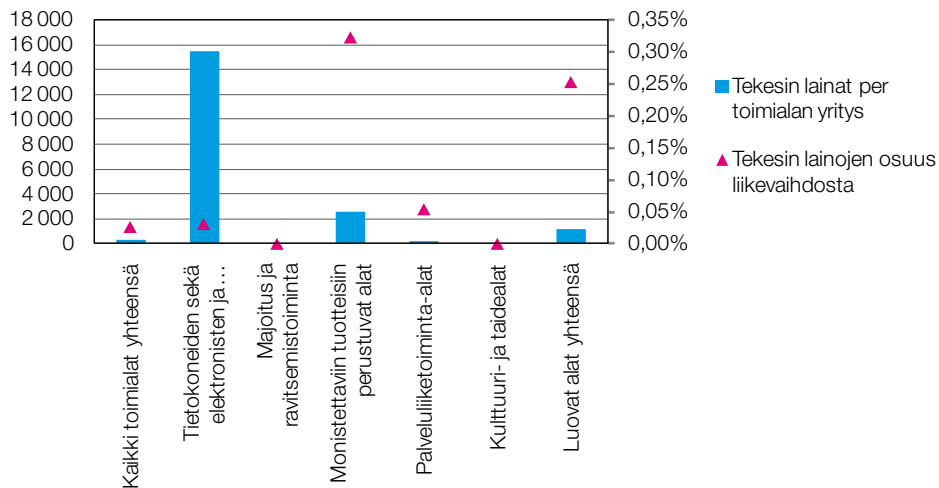


Tarkasteltaessa Tekesin lainojen jakautumista toimialojen yritysten määrän mukaan (kuvio 21, pylväät), havaitaan, että kaikki luovat alat yhteensä (1224 euroa/yritys) ovat saaneet yritystä kohti keskimääräistä enemmän rahoitusta kuin kaikki yritykset yhteensä (307 euroa/yritys). Tämä tosin pätee vain monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yrityksiin, jotka saivat vuonna 2011 rahoitusta yritystä kohti 2617 euroa. Palveluliiketoiminta-ajat ja kulttuuri- ja taideajat saivat rahoitusta selvästi keskimääräistä vähemmän. Selvityksessä mukana olleista vertailualoista toimiala ”tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus” (TOL 26) sai rahoitusta selvästi keskimääräistä enemmän yritystä kohti (15 478 euroa) kun taas majoitus- ja ravitsemistoiminta-ajat eivät saaneet juuri lainkaan rahoitusta Tekesistä.

21 Tässä mukana myös toimiala ”tietokonepelien kustantaminen”, mutta siihen kuuluu vain muutama yritys ja osuus kokonaisuudesta näin ollen varsin pieni.

Sen sijaan kun tarkastellaan Tekesin lainojen osuutta alan yritysten liikevaihdosta (kuvio 21, kolmiot), ovat luovat alat – erityisesti monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat ja siinä ohjelmistojen suunnittelu ja valmistus) – saaneet selvästi kaikkia toimialoja ja vertailutoimialoja enemmän rahoitusta (osuus liikevaihdosta 0,25 %, kaikilla toimialoilla 0,02 %). Myös palveluliiketoiminta-alat saivat keskimääräistä enemmän rahoitusta liikevaihtoa kohti.

Kuvio 21. Tekesin lainat per toimialan yritys ja osuus toimialan liikevaihdosta vuonna 2011

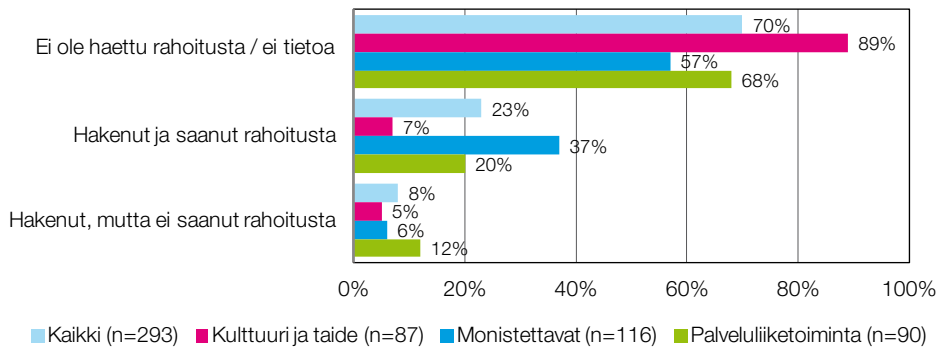


Luovista aloista erityisesti peliala on ollut aktiivisesti mukana Tekesin ohjelmissa. Ensimmäisiä pelihankkeita rahoitettiin USIX-ohjelmassa vuosina 2001–2003. Vuonna 2007 päättyneessä FENIX-ohjelmassa pelit ja viihde olivat erillisenä painopistealueena. Verso-ohjelmassa rahoitettiin yli 40 pelihanketta. Lisäksi alan yritysten liiketoimintaosaamista kehitettiin Games Business Programmessa. Tähän mennessä Tekes on rahoittanut pelialaa yhteensä yli 31 miljoonalla eurolla. Tekesin vuosittainen pelialan rahoitus on ollut 5–7 miljoonaa euroa.²²

Tekesin rahoitus oli sähköiseen kyselyyn vastanneiden yrityksissä selvästi haetuin ja käytetyin instrumentti keskimäärin. Rahoitusta oli hakenut ja/tai saanut 31 % vastanneista yrityksistä. Näistä 23 % oli myös saanut rahoitusta. Selvästi eniten rahoitusta olivat hakeneet monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yritykset (43 %, joista 37 % saanut rahoitusta). Palveluliiketoiminta-alan yrityksistä rahoitusta oli hakenut 32 % (saanut 20 %). Kulttuuri- ja taidealojen yritykset olivat hakenneet rahoitusta selvästi vähemmän (12 % hakenut, 7 % saanut). Perusteluksi kielteiselle rahoituspäätökselle vastaajat ilmoittivat mm. ”ei vakuuksia”, ”ei osata hakea”, ”liian pieni yritys”, ”omarahoitusosuutta ei saatu ajoissa kasaan”.

²² Hermia (2011), s. 66.

Kuvio 22. Onko yrityksenne hakenut rahoitusta Tekesistä viimeisen kolmen vuoden aikana? Sähköinen kysely luovien alojen yrityksille.



De minimis -tuen käytöstä luovien alojen yrityksissä ei ole saatavilla tilastotietoa. Haastatteluaineiston perusteella sitä on kuitenkin haettu ja käytetty hyvin vähän.

Heikkoudet ja vahvuudet luovien alojen yritysten näkökulmasta

Monet selvityksen yhteydessä haastatelluista henkilöistä kiittelivät Tekesin rahoituksen parantuneen luovien alojen, erityisesti monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yritysten näkökulmasta. Kiitosta sai yleisen asenteen muuttuminen positiiviseksi ja nähtiin, että Tekesissä on aitoa innostusta luovien alojen kehittämiseen. Asennemuutoksen ohella tämä näkyi haastatteluaineiston mukaan myös luoviin aloihin liittyvän osaamisen lisääntymisenä ja monipuolistumisena. Erittäin merkittävä nähtiin myös se, että Tekesissä on ymmärretty ja tiedostettu aineettomien oikeuksien ja niiden hyödyntämisen merkitys.

Keskeinen kysymys Tekesin rahoituksen osalta kulminoituu siihen, mitä pidetään tuotekehityksenä ja mitä tuotantona. Luovien alojen yritysten näkökulmasta on ongelmallista, että heidän näkökulmastaan tuotekehitykseksi määriteltäviä asioita (esim. käsikirjoitus, hahmosuunnittelu) pidetään Tekesissä tuotantona, johon jo EU-säädösten vuoksi ei voi myöntää rahoitusta. Tämä on joissakin tapauksissa johtanut siihen, että yritykset ovat kehittäneet varsinaisen sisällön rinnalle ”väkisin” myös teknisen sovelluksen saadakseen rahoitusta haluamalleen hankkeelle.

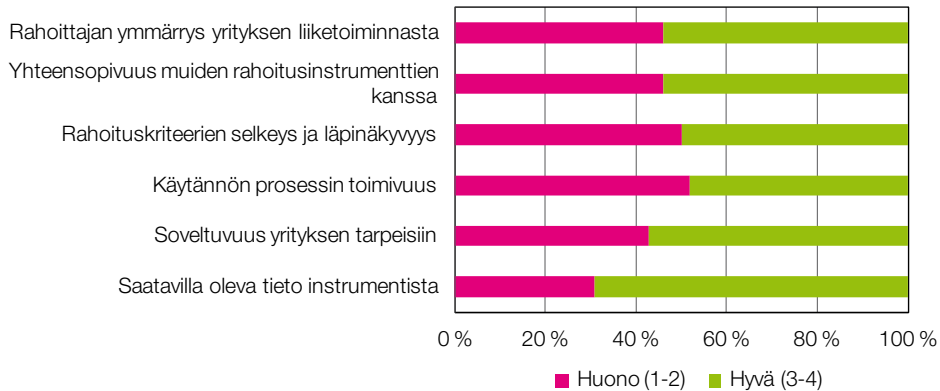
Myönteisestä kehityksestä huolimatta Tekes nähdään edelleen luovien alojen yritysten näkökulmasta liian byrokraattisena ja vaikeasti lähestyttävänä rahoittajana, etenkin muilla kuin monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yrityksissä.

Lisäksi keskeisenä pullonkaulana Tekesin rahoituksen käytössä näyttäytyy joidenkin luovien alojen yritysten varsin heikko tietoisuus saatavilla olevasta rahoituksesta: Yrityksillä ei yksinkertaisesti ole ollut tietoa siitä, että Tekesistä voisi saada rahoitusta heidän toimintaansa. Toisaalta tässäkin toimialakohtaiset erot ovat suuria

ja esimerkiksi monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla tietoisuus Tekesin rahoitusinstrumenteista on suurempi.

Sähköisessä kyselyssä (n=85) heikoimmat arvosanat saivat instrumentin soveltuvuus yrityksen tarpeisiin sekä rahoituskriteerien selkeys ja läpinäkyvyys. Parhaimpana osa-alueena pidettiin saatavilla olevaa tietoa instrumentista.

Kuvio 23. Sähköisen kyselyn vastaajien arvio Tekesin rahoitusinstrumenttien toimivuudesta (n=85).



Sähköisen kyselyn avovastauksissa toivottiin erityisesti prosessien yksinkertaistamista ja muuttamista asiakaslähtöisemmiksi (esim. kriteerien selkeys, hakemus- ja raportointiprosessit) sekä ennakkoluulottomuutta uusien ideointien arviointiin ja vähemmän jo vakiintuneiden yritysten tukemista.

Tekesin näkökulmasta luovien alojen rahoittamisessa haasteena on, että kaikilla luovilla aloilla yritystoiminta ei välttämättä ole kasvuhakuista ja liiketoimintaosaaminen ja verkostoituminen usein hyvin vähäistä. Poikkeuksen tästä muodostavat lähinnä monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yritykset. Toinen haaste liittyy aineettomien oikeuksien arvottamiseen ja vaikeaan ennustettavuuteen. Tekesin näkökulmasta kehittämällä luovien alojen yritysten liiketoimintaosaamista saataisiin mahdollisesti enemmän potentiaalisia harkijoita Tekesin rahoituksen piiriin.

Tekesin de minimis -rahoituksen nähtiin soveltuvan varsin hyvin luovien alojen tarpeisiin, sillä tukea voidaan myöntää muita rahoitusinstrumentteja vapaammin ja joustavammin myös pienempiin hankkeisiin. Suurin pullonkaula de minimis -rahoituksessa on heikko tietoisuus ko. instrumentista.

Johtopäätökset

Tekes on viimeisten vuosien aikana lisännyt rahoitustaan luoville aloille. Myös Tekesin suhtautumisen luoviin aloihin katsotaan kehittyneen merkittävästi. Rahoituksen käytössä ja soveltuvuudessa toimialakohtaiset erot ovat kuitenkin erittäin suuria:

Tekesin rahoitus toimii hyvin monille monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yrityksille kun taas palvelualoilla ja taide- ja kulttuurialojen yrityksille Tekes on edelleen varsin vaikeasti lähestyttävä ja - tuki- tai lainasummien suuruuden vuoksi - usein epärelevantti rahoittaja. Erityisesti kehitettävää nähdään tuen käyttöön liittyvän hallinnollisen työn vähentämisessä.

Luovien alojen kokonaisuuden kannalta olennaista on kiinnittää huomiota siihen, miten Tekesin rahoituksiin piiriin voitaisiin saada lisää potentiaalisia yrityksiä. Tässä huomio kohdistuu ensisijaisesti muihin instrumentteihin ja yritysten liiketoimintaosaamiseen kehittämiseen, mutta sitä voitaisiin osaltaan edistää Tekesin de minimis -tuen nykyistä tehokkaammalla hyödyntämisellä.

2.2.1 Vigo-yrityskiihdyttämöt

Vigo-yrityskiihdyttämöt ovat sekä yksityisellä että julkisella rahoituksella toimivia, nuorille innovatiivisille ja kasvuhakuisille yrityksille suunnattuja ohjelmia. Kiihdyttämöt sijoittavat alkuvaiheen pääomarahoitusta ohjelmaan valittuihin yritysaihioihin sekä tarjoavat yrityksille asiantuntija- ja mentorointiapua. Yksityisiä rahoittajia ovat pääomasijoittajat, bisnesenkelit, rahastot ja yrityskiihdyttämöt. Julkinen rahoitus perustuu Tekesin ja Finnveran rahoitusinstrumentteihin. Vigo-ohjelman toteutusta ja kehittämistä ohjaa työ- ja elinkeinoministeriön asettama ohjausryhmä ja sen toimeenpanosta vastaa Tekesin toimeksiantoon perustuen Profect Partners Oy.²³

Tällä hetkellä toiminnassa on yhteensä 10 kiihdyttämöä. Näistä luovien alojen kannalta relevantteja ovat design- ja muotialalla toimiva **Royal Majestics**²⁴ ja terveysteknologiaan ja peliteollisuuteen keskittyvä **Lifeline Ventures**²⁵, jossa mm. peliyhtiö Supercell on ollut mukana. Jos luoviin aloihin lasketaan myös ohjelmistot, ovat myös monet muut yrityskiihdyttämöt varsin relevantteja.

Johtopäätökset

Vigo-yrityskiihdyttämöt eivät olleet selvityksessä yksityiskohtaisen tarkastelun kohteena eivätkä ne nousseet esiin erityisesti myöskään haastatteluaineistoissa. Rahoituksen kokonaisuutta ja esiin nousseita pullonkauloja tarkasteltaessa voidaan kuitenkin sanoa, että Vigo-kiihdyttämöt soveltuvat hyvin kasvuhakuisille ja etenkin monistettaviin tuotteisiin perustuville luovien alojen yrityksille. Kiihdyttämöiden vahvuutena on erityisesti se, että niiden kautta kanavoidaan alkuvaiheen pääomarahoitusta, jota muuten on hyvin vähän saatavilla. Toinen ehdoton vahvuus on se, että kiihdyttämöt tarjoavat myös mentorointiapua ja kehittävät yritysten liiketoimintaosaamista, mille on erityistä tarvetta luovien alojen yrityksissä. Sen sijaan toimintamalli tuskin soveltuu sellaisille aloille, joille yksityisten pääomasijoitusten tavoittelu ei ylipäätään ole mielekäs rahoitusmuoto.

23 www.vigo.fi

24 www.royalmajestics.fi

25 <http://www.lifelineventures.com/>

2.2.2 Kasvuväylä

Kasvuväylä tarjoaa neuvontaa ja rahoitusta nopeaa kasvua ja kansainvälistymistä tavoitteleville yrityksille. Kasvuväylä on Tekesin koordinoima TEM-konsernin toimijoiden (Tekes, ELY-keskukset, Finnvera, Finpro, PRH ja Suomen Teollisuussijoitus) palvelu, joka on ollut käynnissä vuodesta 2011. Kasvuväylään valitulle yritykselle nimetään asiakasvastaava, joka etsii työ- ja elinkeinoministeriön toimijoiden tarjoamasta yritykselle sopivimmat palvelut ja rahoitusmahdollisuudet. Palvelun piirissä on noin 120 yritystä ja mukaan haetaan 80 uutta yritystä vuoden 2013 aikana. Kasvuväylään valitaan pk-yrityksiä, joilla on taloudellisesti kannattavaa liiketoimintaa kotimaassa. Valittavat yritykset työllistävät yleensä yli 10 henkeä ja niiden liikevaihto on vähintään 500 000 euroa. Yritykset valitaan Kasvuväylään kahden vuoden määräajaksi. Kasvuväylän perustana on de minimis -rahoitus eli tukea voidaan myöntää yhdelle yritykselle enimmillään 200 000 euroa (omavastuuosuus 50 %).²⁶

Johtopäätökset

Kasvuväylä ei ollut selvityksessä yksityiskohtaisen tarkastelun kohteena eikä se noussut esiin erityisesti myöskään haastatteluaineistoissa. Rahoituksen kokonaisuutta ja esiin nousseita pullonkauloja tarkasteltaessa voidaan kuitenkin sanoa, että Kasvuväylä-mallin vahvuuksia ovat sen tarjoama ”yhden luukun malli” ja asiantuntija-avun tarjoaminen rahoitukseen. Molemmille on vahvasti kysyntää luovien alojen yrityksissä. Kasvuväylä ei kuitenkaan sovellu kuin harvoille ja suurimmille luovien alojen yrityksille (liikevaihdon tulee olla vähintään 500 000 euroa).

2.3 ELY-keskusten tuet ja palvelut

ELY-keskusten tuet ja palvelut

ELY-keskusten myöntämiä rahoitusmuotoja ovat:

- Yrityksen kehittämisavustus
- Valmistelurahoitus (päättymässä)
- Energiatuki
- Avustus yksinyrittäjälle ensimmäisen työntekijän palkkamenoihin (päättynyt)
- Kuljetustuki
- Kyläkauppatuki
- Starttiraha (myönnetään yksityishenkilöille)

Näistä tämän selvityksen kannalta relevantit rahoitusmuodot on tummennettu. Muut rahoitusmuodot eivät ole olleet selvityksessä tarkemman selvityksen kohteena.

²⁶ http://www.yrityssuomi.fi/web/guest/palvelupolku?pp=polku_Kasvuvayla

Lisäksi ELY-keskusten kautta myönnetään kehittämisavustuksen kaltaista maaseutuohjelman yritysrahoitusta.²⁷

Yrityksen kehittämisavustuksen ensisijainen kohderyhmä on aloittavat ja/tai toimintaansa laajentavat pk-yritykset. Kehittämisavustusta myönnetään pitkän aikavälin kilpailukykyä parantavaan hankkeeseen, jolla arvioidaan olevan merkittävä vaikutus yrityksen kasvuun, teknologiaan, kansainvälistymiseen, tuottavuuteen tai liiketoimintaosaamiseen. Avustusta myönnetään hankkeesta erikseen tehtävän yrityksen- ja hankearvioinnin perusteella. Kehittämisavustusta voidaan myöntää

- 1) investointeihin,
- 2) muihin kehittämistoimenpiteisiin (esim. yrityksen liiketoimintaosaamisen, kansainvälistymisen sekä tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämiseen tai yrityksen perustamis- ja toimintaedellytysten selvittämiseen)
- 3) pienille yrityksille uusien työpaikkojen palkkamenojen tai muiden toiminnan aloittamiseen tai laajentamiseen liittyvien menojen perusteella.

Avustusten myöntämisen ehdot, hyväksyttävät menot ja enimmäismäärät vaihtelevat ELY-keskuksittain ja eri tukialueiden perusteella. Kehittämisavustusta myönnetään enintään 50 % hyväksyttävistä kustannuksista.²⁸ Tuen suuruus vaihtelee pienillä yrityksillä noin 10 000 eurosta 100 000 euroon ja isommilla yrityksillä satoihin tuhansiin euroihin.

ELY-keskusten myöntämä **valmistelurahoitus** on tarkoitettu haasteellisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmisteluun. Tavoitteena on edistää yrityksessä jo aikaansaadun lupaavan kehittämisidean edellyttämiä toimenpiteitä. Usein rahoitettavat toimenpiteet ovat lyhytkestoisia selvityksiä ja sisältävät riippumattomilta ulkopuolisilta asiantuntijoilta hankittavia ostopalveluja. Valmistelurahoitusta myönnetään enintään 70 % hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista.²⁹ Valmistelurahoitus omana tukimuotonaan lopetetaan vuoden 2013 jälkeen.

Avustuksen myöntäminen **ensimmäisen työntekijän palkkamenoihin** on päätynyt 30.12.2011. Tukijärjestelmä otettiin kokeiluluontoisesti käyttöön syksyllä 2007 pienessä osassa Suomea ja sitä laajennettiin mm. kaikille äkillisen rakennemuutoksen alueille vuonna 2008. Ensimmäisen työntekijän palkkamenoja voidaan kuitenkin edelleen rahoittaa maaseutuohjelmasta tai kehittämisavustuksen kautta.³⁰

Yrittäjyyden ja yritysten tukemisen kannalta keskeisessä asemassa ELY-keskusten tukimuotoja ovat lisäksi **tuotteistetut asiantuntijapalvelut**. Tuotteistetut asiantuntijapalvelut ovat pienten ja keskisuurten yritysten elinkaaren eri vaiheisiin kehitettyjä asiantuntijapalveluita tai kehittämistyökaluja. Niitä toteutetaan ennalta sovitun tuotekonseptin mukaan yritysten tarpeisiin räätälöiden. Nykyiset ELY-keskusten asiantuntijapalvelut ovat:³¹

27 Lisää maaseutuohjelman yritystuista esim.: <http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/57200/Maaseutuohjelman+yritysrahoitus/1fc34faa-9c95-4366-afd2-0dbfb7fc5db8>

28 <http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=12813&area=12721&lang=1>; <http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/KainuunELY/Yritystoimintateknologiajainnovaatiot/Documents/Yrityksen%20kehitt%C3%A4misavustus.pdf>

29 <http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=17523&area=12721&lang=1>

30 <http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=12814&area=12721&lang=1>

31 <http://www.tem.fi/?s=683>

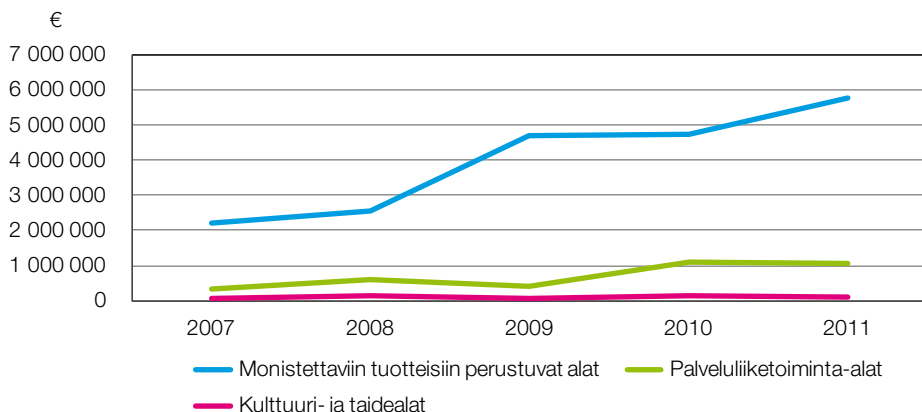
- Balanssi - pk-yritysten talouden ja rahoituksen kehittämisohjelma
- eAskel - tietotekniikka liiketoiminnassa -kehittämisohjelma
- EcoStart - pk-yritysten kevennetty ympäristöjärjestelmä
- Globaali - pk-yritysten kansainvälistymisen kehittämisohjelma
- Kunto - pk-yritysten liiketoiminnan kehittämisohjelma
- Myyntiteho - pk-yrityksen markkinoinnin ja myynnin kehittämisohjelma
- PK-LTS - pk-yritysten liiketoimintasuunnitelman laatimisohjelma
- ProStart - yritysideoiden arviointi- ja kehittämisohjelma
- TuoteStart - tuote- ja palveluideoiden kehittämisohjelma
- Tuotto+ - tuotannollisten yritysten tuottavuuden kehittämisohjelma
- ViestinVaihto - pk-yritysten hallittuun sukupolvenvaihdokseen valmentava.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käynnissä hanke tuotteistettujen asiantuntijapalveluiden uudistamiseksi.

Käyttö luovien alojen yrityksissä

ELY-keskusten myöntämien kehittämistukien ja avustusten määrä luoville aloille (lähinnä monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat) on kasvanut yli kaksinkertaiseksi vuosina 2007–2011 (kuvio 24). Vuonna 2011 rahoitusta myönnettiin monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla vajaa 6 miljoonaa euroa, palveluliiketoimintaloille noin miljoona euroa ja kulttuuri- ja taidealoille vajaa 100 000 euroa.

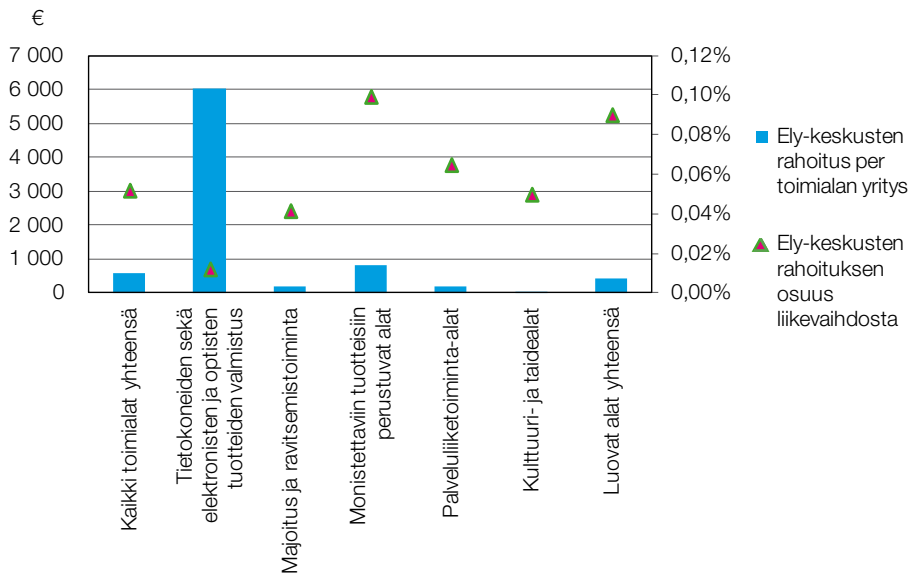
Kuvio 24. ELY-keskusten kehittämistuet ja avustukset (pl. investointituet ja energiatuet) 2007–2011.



Verrattuna kaikkiin toimialoihin (603 €/yritys) (kuvio 25), luovat alat ovat saaneet yhteensä keskimäärin vähemmän ELY-keskusten rahoitusta (435 €/yritys). Sen sijaan monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yritykset ovat saaneet keskimääräistä enemmän rahoitusta yritystä kohti (804 €). Tarkasteltaessa osuutta

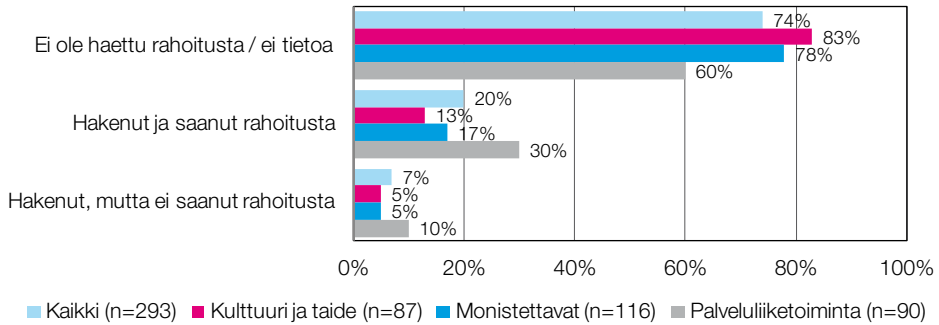
toimialojen liikevaihdosta, luovien alojen yritykset – erityisesti monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat – ovat saaneet keskimääräistä enemmän rahoitusta (osuus liikevaihdosta luovilla aloilla 0,09 % ja kaikilla toimialoilla yhteensä 0,05 %).

Kuvio 25. ELY-keskusten rahoitus (halki tuet) per toimialan yritys ja osuus alojen liikevaihdosta 2011.



Sähköiseen kyselyyn vastanneista yrityksistä 27 % oli hakenut ELY-keskusten myöntämiä investointi- tai kehittämistukia. 20 % vastanneista oli myös saanut rahoitusta ELY-keskuksilta. Eniten hakijoita oli palveluliiketoiminta-alojen yritysten joukossa (30 % vastanneista). Vastaajien ilmoittamien tukien määrä vaihteli noin 10 000 eurosta satoihin tuhansiin euroihin. Perusteluiksi kielteisille avustuspäätöksille vastaajat ilmoittivat mm. kovan kilpailun, liian vaatimattoman yritystoiminnan / talouden.

Kuvio 26. Onko yrityksenne hakenut ELY-keskusten investointi- tai kehittämistukea [sis. yrityksen kehittämisavustus] viimeisen kolmen vuoden aikana? Sähköinen kysely luovien alojen yrityksille.

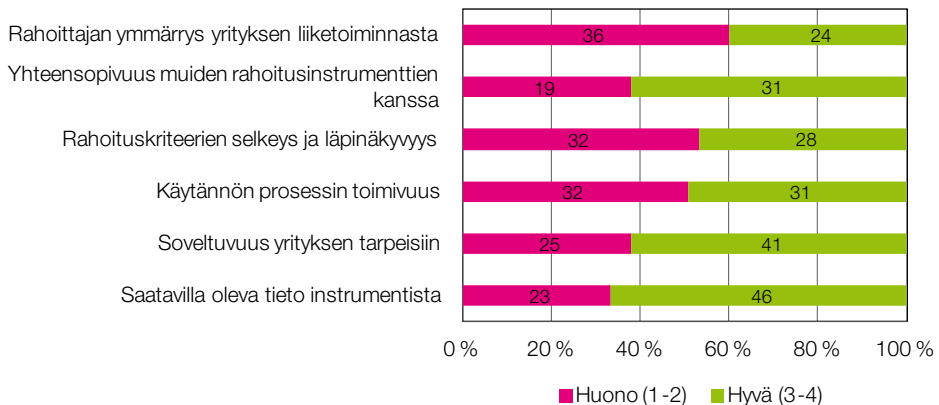


Tuotteistettuja asiantuntijapalveluita oli hakenut 9 % vastanneista yrityksistä. Eniten hakijoita oli palveluliiketoiminta-alojen yritysten vastaajissa (13 %) ja vähiten kulttuuri- ja taidealojen yrittäjissä (5 %).

Heikkoudet ja vahvuudet luovien alojen yritysten näkökulmasta

Sähköisessä kyselyssä ELY-keskusten investointi- ja kehittämistukeen (yrityksen kehittämisavustus) oltiin melko tyytyväisiä. Kriittisimmin vastaajat suhtautuivat rahoittajan ymmärrykseen yrityksen liiketoiminnasta (noin 60 % valitsi vaihtoehdon 1 tai 2 (pois lukien ”en osaa sanoa” -vastaukset). Myös käytännön prosessien toimivuudessa sekä rahoituskriteerien selkeydessä ja läpinäkyvydessä nähtiin parannettavaa. Sähköisen kyselyn avovastauksissa erityisesti toivottiin byrokratian vähentämistä ja joustavuuden lisäämistä liittyen hakemus- maksatus- ja raportointiprosesseihin sekä parempaa yritysten liiketoiminnan ymmärrystä.

Kuvio 27. Sähköisen kyselyn vastaajien arvio ELY-keskusten rahoitusinstrumenttien toimivuudesta (n=72).

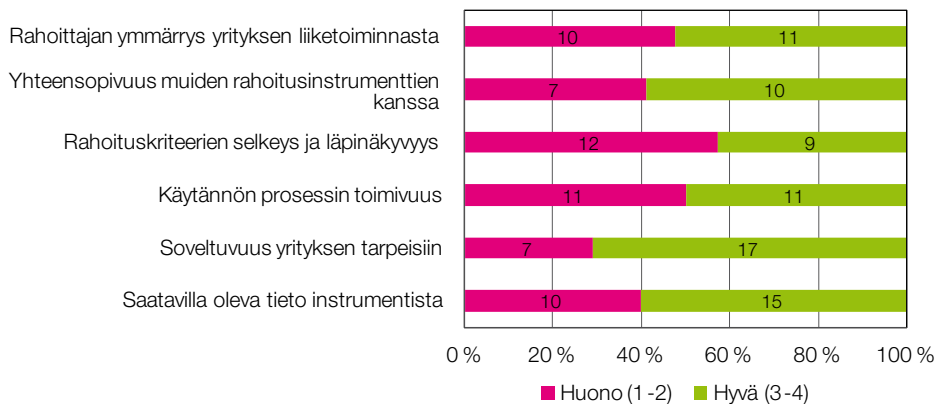


"Raportointibyrokratia on suhteessa rahan määrään aivan suhteeton. Kulut synnytetään etukäteen ja tuki tulee USEIDEN kuukausien päästä. Rasittavat tarpeettomasti yrityksen kassaa ja varsinkin väliraportit sekä niihin liittyvät tarpeettomat lisäselvitykset ja tuen tilityksen viivästymiset. Kehittämistukikohteet ovat aika selkeitä ja loppuraportit tarkistetaan tilintarkastajalla eli sen pitäisi riittää."
 – Sähköisen kyselyn avovastaus.

Päättymässä olevan **valmistelurahoituksen** tarve ja soveltuvuus luovien alojen tarpeisiin näyttäisivät vaihtelevan eri ELY-alueiden välillä johtuen tuen luonteesta. Uudellamaalla, missä on paljon kansainvälistymiseen tähtääviä yrityksiä (ja ylipäättään paljon luovien alojen yrityksiä), valmistelurahoitusta on pidetty erittäin tärkeänä, kun taas muilla alueilla sen tarve näyttäytyy vähäisempänä. Lisäksi Uudellamaalla ei ole käytössä samassa määrin EU:n rakennerahastovaroja, mikä osaltaan lisää valmistelurahoituksen kysyntää.

Tuotteistettujen asiantuntijapalveluiden osalta sähköisen kyselyn vastaukset jakautuivat melko tasaisesti hyvien ja huonojen arvosanojen välille. Positiivisimmin suhtauduttiin asiantuntijapalveluiden soveltuvuuteen yrityksen tarpeisiin ja kriittisimmin rahoituskriteerien selkeyteen ja läpinäkyvyyteen. Tätä havaintoa tukee vahvasti myös muu selvitysaineisto: Tuotteistettuja asiantuntijapalveluita pidetään erittäin hyödyllisinä luovien alojen yrityksille ja niiden tarpeisiin hyvin soveltuvina. Toisaalta tietoisuutta palveluista pidetään vähäisenä ja prosesseja byrokraattisina. Eriytyisen soveltuvina palveluina selvityksen yhteydessä mainittiin mm. ProStart-palvelu liikeidean arviointiin ja liiketoiminnan kehittämisspalvelu Kunto.

Kuvio 28. Sähköisen kyselyn vastaajien arvio ELY-keskusten tuotteistettujen asiantuntijapalveluiden toimivuudesta (n=27).



Osa haastateltavista ja sähköiseen kyselyyn vastanneista oli huolissaan tuotteistetujen asiantuntijapalveluiden tulevaisuudesta käynnissä olevan kehittämishankkeen myötä. Erityisesti oltiin huolissaan siitä, jos jatkossa yksityishenkilöt eivät voisi enää palveluita vaan hakijalla tulisi jo olla olemassa oleva yritys. Toisena uhkakuvana nähtiin olemassa olevien ”brändien” heikentyminen, mikä osaltaan heikentäisi entisestään tietoisuutta palveluista.

”Ne [tuotteistetut asiantuntijapalvelut] ovat hyviä tällaisenaan. Ne tarjoavat pienelle yritykselle edullisen ja toimivan tavan hankkia pätevän asiantuntijan neuvoja avuksi. Ainoa ongelma on se, että ELY keskus on päättänyt romuttaa kaikki nämä vanhat ja toimivat palvelut. Tilalle sitten tulee ehkä pussillinen jotain uusia vaihtoehtoja.”
– Sähköisen kyselyn avovastaus.

Johtopäätökset

Varsinkin haastatteluaineiston perusteella ELY-keskusten investointi- ja kehittämistuet (yrityksen kehittämisavustus) näyttävät erittäin tarpeellisena ja soveltuvana luovien alojen yritysten tarpeisiin. Ne kohdentuvat luovien alojen yritysten kannalta kriittiseen toimintaan (esim. palkkamenot, investoinnit, kehittämistyö) ja vaiheeseen, johon on hyvin vähän saatavilla rahoitusta muualta. Poistumassa oleva valmistelurahoitus puolestaan näyttää keskeisenä Uudellamaalla, missä tarvetta on isojen kansainvälistymishankkeiden valmistelun rahoitukselle.

Tuotteistetut asiantuntijapalvelut vastaavat tässä ja aiemmissa selvityksissä vahvasti esiin nousseeseen ”mentorointitarpeeseen”, joka näyttää luovien alojen yrityksissä keskimääräistä vahvempana yritysten pienen koon ja usein puutteellisen liiketoimintaosaamisen vuoksi.

ELY-keskusten tukien sekä tuotteistettujen asiantuntijapalveluiden haasteena on niiden heikko tunnettuus sekä byrokraattiseksi ja – erityisesti tukien osalta – vaikeasti lähestyttäviksi koetut hakemusprosessit.

2.4 Finnvera

Finnvera

Finnvera keskeisimmät lainainstrumentit ovat investointi- ja käyttöpääomalaina, kansainvälistymislaina, pienlaina ja yrittäjälaina. Finnvera myöntää lainojen lisäksi myös takauksia ja vientitakuuta.³² Strategiseksi painopistealueeksi on määritelty

32 Lisätietoa Finnveran instrumenteista: www.finnvera.fi

aloittavat ja kansainvälistyvät yritykset. Luovia aloja (tai muitakaan toimialaryhmiä) ei ole erityisesti huomioitu rahoituksessa, vaan rahoitusperiaatteet ja kriteerit ovat kaikille aloille samat.

Rahastojen kautta tapahtuvan sijoitustoiminnan lisäksi Finnvera tekee suoria pääomasijoituksia aloittaviin yrityksiin Aloitusrahasto Veran kautta. Tavoitteena on kattaa markkinapuutetta tuotekehitysrahoituksen ja yksityisen pääomasijoitustoiminnan välissä, ja näin kehittää kohdeyrityksiä kiinnostaviksi jatkorahoituskohdeiksi muille sijoittajille ja toimijoille. Sijoitukset tehdään aikaisen vaiheen teknologiayrityksiin sekä teknologiaintensiivisiin tai innovatiivisiin palveluyrityksiin, joilla nähdään potentiaalia kehittyä kansainväliseksi kasvuyrityksiksi.³³

Tällä hetkellä Finnveran sijoitussalkussa on 25 luovan alan yritystä ja sijoitukset niihin yhteensä 11,3 MEUR, n. 17,9 % rahaston sijoituksista. Sijoituskohteita ovat mm.:

- pelifirmat (esim. Ironstar, SongHi, Recoil Games)
- työvälineitä sisältötuotantoon tekevät yhtiöt (esim. Starcut Software, Hammerkit)
- sisältötuottajille palveluja myyvät yritykset (esim. 3-DTrix)
- design-pohjaiset yritykset (esim. Magisso)
- ohjelmistoja ja alustoja sisällöntuotantoon ja sisältötuotannon jakeluun tarjoavat yritykset (Steam Republic, Mopedi, Uplause), sosiaaliset yhteisöt (esim. Givget, Xiha)³⁴.

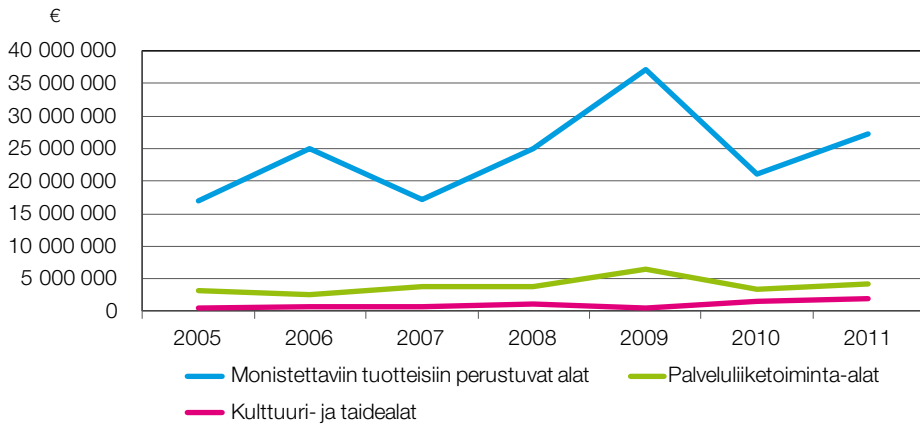
Käyttö luovien alojen yrityksissä

Finnvera on myöntänyt lainoja ja takauksia luoville aloille selvästi eniten monistetaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla (noin 27 miljoonaa euroa vuonna 2011). Palveluliiketoiminta-aloille rahoitusta myönnettiin vuonna 2011 noin 4,25 miljoonaa euroa ja kulttuuri- ja taidealoille noin 1,9 miljoonaa euroa (kuvio 29).

33 www.finnvera.fi

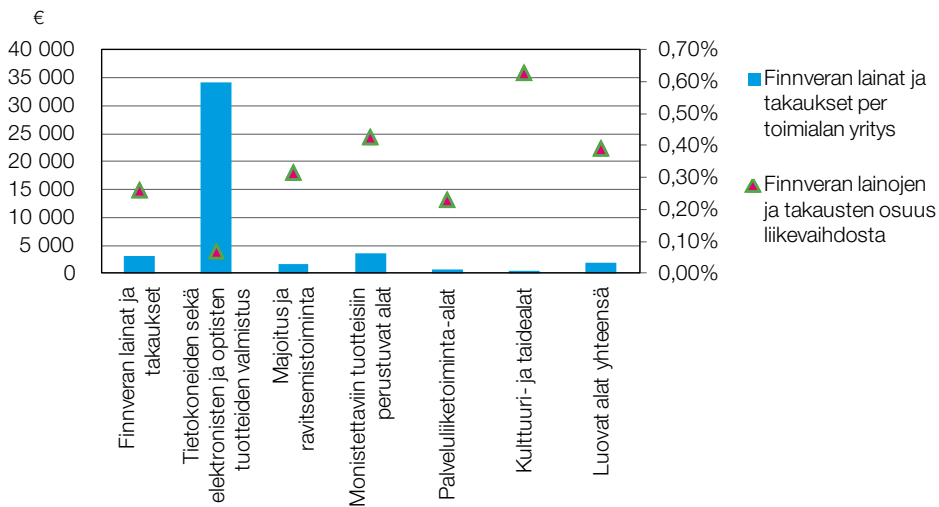
34 Luova raha, s.46.

Kuvio 29. Finnveran myötämät lainat ja takaukset yhteensä 2005–2011



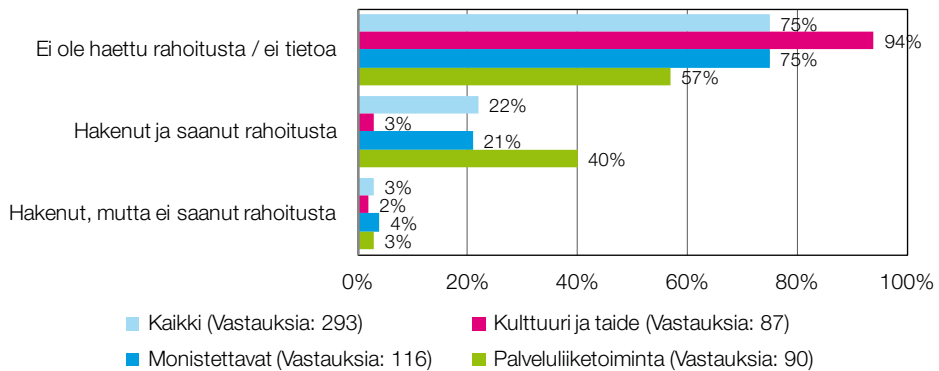
Yritysten määrään suhteutettuna (kuvio 30) luovat alat saivat vuonna 2011 keskimääräistä vähemmän rahoitusta (luovat alat 1892 euroa/yritys, kaikki toimialat yhteensä 3030 euroa/yritys). Sen sijaan monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat saivat vuonna 2011 hieman keskimääräistä enemmän rahoitusta. Vertailualoista "Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus" sai rahoitusta noin 18 kertaa enemmän kuin luovat alat, keskimäärin 34 000 euroa/yritys, kun taas majoitus- ja ravitsemisala saivat rahoitusta vähemmän kuin monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat, mutta enemmän kuin palveluliiketoiminta-alat ja kulttuuri- ja taidealat.

Kuvio 30. Finnveran lainat ja takaukset per toimialan yritys ja osuus toimialojen liikevaihdosta vuoden 2011



Sähköisen kyselyn vastaajista 25 % (n=293) oli hakenut rahoitusta Finnverasta ja näistä 3 % oli jäänyt ilman rahoitusta. Perusteluiksi kielteiselle rahoituspäätökselle vastaajat ilmoittivat mm. sen, että ei ollut saanut vakuuksia rahoitukselle, rahoitusta ei myönnetty yrityksen markkinointiin tai että toimiala todettiin liian riskipitoiseksi. Selvästi eniten Finnverasta olivat hakeneet rahoitusta Palveluliiketoimintaryhmään lukeutuvat yritykset (43 %) ja vähiten kulttuuri- ja taidealan yritykset (5 %).

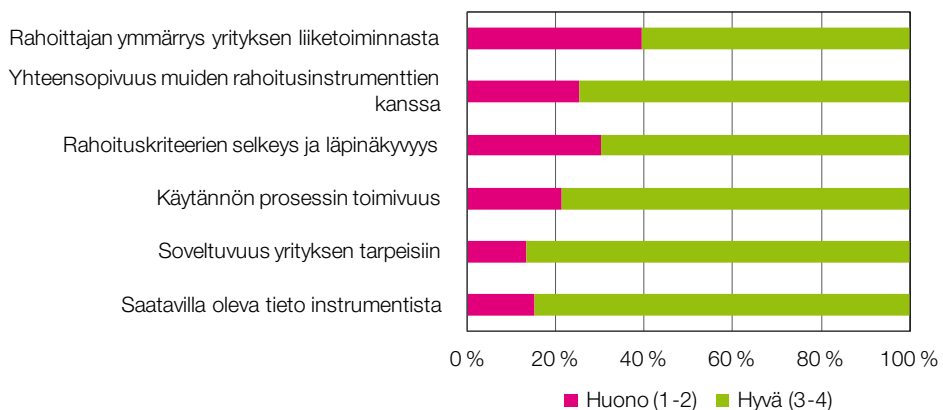
Kuvio 31. Onko yrityksenne hakenut Finnveran rahoitusta viimeisen kolmen vuoden aikana? Sähköinen kysely luovien alojen yrityksille.



Heikkoudet ja vahvuudet luovien alojen yritysten näkökulmasta

Finnvera sai sähköisessä kyselyssä mukana olleista instrumenteista selvästi positiivisimmat arviot ja keskimäärin Finnveran rahoituksen katsottiin toimivan varsin hyvin. Myös haastatteluaineisto tukee tätä havaintoa. Kriittisimmän arvion sai ”rahoittajan ymmärrys yrityksen liiketoiminnasta” (40 % vastanneista antoi arvosanan 1-2).

Kuvio 32. Sähköisen kyselyn vastaajien arvio Finnveran rahoituksen toimivuudesta (n=71).



Vaikka Finnveran rahoituksen suhtauduttiinkin keskimäärin positiivisesti, jakautuivat näkemykset kuitenkin sen mukaan, miten hyvin perinteinen pääomasijoitustoiminta yleisesti soveltuu yrityksen toimintalogiikkaan. Sähköisen kyselyn avovastauksissa Finnveraa kritisoitiin erityisesti puutteellisesta tietoisuudesta luovien alojen liiketoiminnasta ja nähtiin, että Finnveran rahoitus on tehty raskaan teollisuuden näkökulmasta eikä näin ollen sovellu etenkin pienille luovien alojen yrityksille. Erityisesti ymmärryksen puutteen katsottiin kohdistuvan yrityksen elinkelpoisuuden ja tulevaisuudennäkymien arviointiin ja sitä kautta myös haluttomuuteen ottaa riskejä päätöksissä.

Finnvera nähtiin kalliina vaihtoehtona, sillä pienten luovien alojen yritysten kyky tehdä nopeasti liikevoittoa ja siten selvittää Finnveran vakuusmaksuista on varsin rajoittunut. Luovien alojen yritysten ohuet taseet ja siten mahdollisuus saada kasvurahoitusta Finnveralta nousi esiin pullonkaulana myös haastatteluaineistoissa. Lisäksi rahoituksen hitaus ja byrokraattisuus mainittiin sähköisen kyselyn vastauksissa heikkoutena.

Luovien alojen rahoitukseen liittyvä yleinen haaste eli luovan alan yritysten arviointi (IPR-oikeuksien arvottaminen) nousi erityisesti esiin Finnveran kohdalla. Tämä tosin nähtiin kaiken kaikkiaan hyvin haastavana ja vaikeana asiana, johon Suomessa on ylipäättään hyvin vähän osaamista. Lisäksi todettiin, että osaaminen tässä asiassa on lisääntynyt myös Finnverassa.

Rahoittajan näkökulmassa haasteena puolestaan näyttäytyy luovien alojen yritysten liiketoimintaosaaminen, sen yhdistäminen luovaan ideaan konseptin hiomiseksi sekä siihen liittyvien verkostojen rakentaminen.

Johtopäätökset

Finnvera sai sähköiseen kyselyyn vastanneilta yrityksiltä kaikkein positiivisimmat arviot. Eniten kritiikkiä kohdistui Finnveran kykyyn ymmärtää luovien alojen yritysten liiketoimintaa, mikä heijastuu halukkuuteen ottaa riskejä ja lähteä rahoittamaan kyseisten yritysten toimintaa. Keskeinen tekijä tässä on aineettomien oikeuksien arvottamiseen liittyvää osaaminen.

Finnveran lainat ja takuut ovat luonteeltaan ja ehdoiltaan sellaisia, että ne soveltuvat melko harvalle luovien alojen yritykselle. Parhaiten Finnveran rahoitus soveltuu ns. perinteisellä liiketoimintamallilla toimiville, monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yrityksille (esim. pelialan yritykset). Toisin sanoen Finnveran rahoitus koetaan hyvin toimivaksi niissä luovien alojen yrityksissä, jotka pääsevät Finnveran rahoituksen piiriin. Jatkossa tätä yritysten joukkoa voidaan mahdollisesti kasvattaa kehittyneempien aineettomien oikeuksien arvottamismenetelmien ja siihen liittyvän osaamisen karttumisen myötä.

2.5 Toimialakohtaiset järjestöt ja säätiöt

Tässä luvussa esitetään selvityksen havainnot liittyen luovia aloja rahoittavien toimialakohtaisten järjestöjen ja säätiöiden rahoitusinstrumentteihin.

2.5.1 Suomen elokuvasäätiö

Suomen elokuvasäätiö (SES)

Suomen elokuvasäätiö (SES) myöntää tukea elokuvien ammattimaiseen tuotantoon sekä niiden esittämiseen ja levittämiseen erilaisissa jakelukanavissa. Säätiö rahoittaa myös suomalaisen elokuvan kulttuurivientiä ja jakaa elokuvien kansainvälisen toiminnan tukea. SES on itsenäinen säätiö, joka kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kulttuuripolitiikan toimialan ohjaukseen. Säätiön tukitoimintaa ohjaavat valtionavustuslaki, laki elokuvataiteen edistämisestä ja sen nojalla annettu asetus, säätiön tukiohjeet sekä EU komission hyväksymä Suomen elokuva- ja audiovisuaalisen alan tukiohjelma. Säätiö saa varansa valtion talousarviosta momentilta Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarat taiteen edistämiseen osoitetusta määrärahasta (OKM:n kautta). Vuonna 2013 säätiön tukivarat olivat noin 26 miljoonaa euroa. Tuen suuruus vaihtelee 1000 eurosta yli 100 000 euroon.³⁵

SES:n eri tukimuotoja on yhteensä 17 ja ne voidaan jakaa kolmeen kategoriaan seuraavasti:

- **Tuotanto:** Käsikirjoitustuki; kehittämistuki; tuotannon ennakkotuki; 50/50 tuotantotuki; tuotannon jälkituki
- **Esitys- ja levitys:** markkinointi- ja levitystuki; lyhytelokuvien markkinointi- ja levitystukikokeilu; elokuvateattereiden digitointi; laitehankinta- ja kunnostustuki; elokuvateattereiden toimintatuki; maahantuontituki; DVD:n markkinointi- ja levitystuki; elokuvafestivaalituki
- **Vienti:** Kulttuuriviennin matkatuki; Kulttuuriviennin kopion, esittelymateriaalin ja tiedottamisen tuki; Kulttuuriviennin hanketuki; Kulttuuriviennin muu tuki; TV-kännöstuki.

Vuonna 2011 SES:n rahoitus tukimuodoittain jakautui seuraavasti:

Taulukko 1. SES:n tuet vuonna 2011.³⁶

Tukimuoto	Hakemuksia (kpl)	Päätöksiä (kpl)	Päätöksiä (€)	€ / päätös	% rahoituksesta
Tuotannon tuki	554	429	20 463 181	47 700	81 %
Kulttuuriviennin tuki	205	189	660 059	3 492	3 %
Esitystoiminnan tuki	161	147	3 097 129	21 069	12 %
Levitystoiminnan tuki	78	64	450 113	7 033	2 %
Festivaalituki	12	7	540 000	77 143	2 %
Yhteensä	1010	836	25 210 482	30 156	100 %

Hakemusprosessit ja myöntöperiaatteet vaihtelevat tukimuodoittain. Tuotantoon liittyviä tukia voivat hakea tuotantoyhtiöt. Poikkeus on käsikirjoitustuki, jota myönnetään ammattimaisille fiktio- ja dokumenttikäsikirjoittajille tai työryhmille. Elokuvallevityksen tukia myönnetään elokuvien levitysyhtiöille ja esittämisen tukia elokuvateattereille. Kulttuuriviennin tukia voidaan myöntää tuotantoyhtiölle, elokuvan kansainvälisten levitysoikeuksien haltijalle, tekijälle tai tekijäryhmälle.³⁷

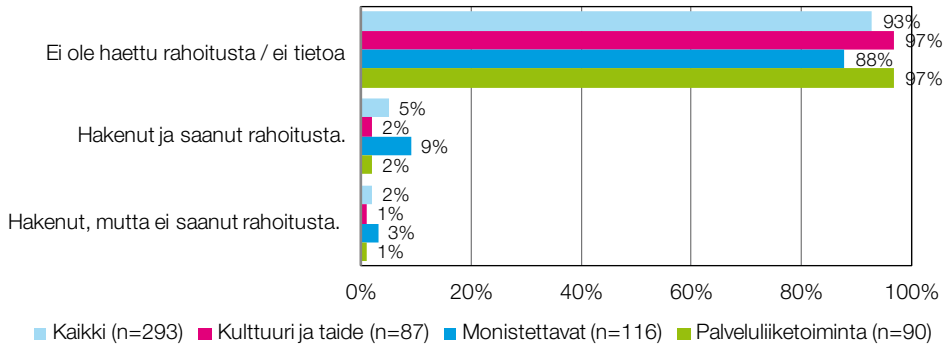
Käyttö luovien alojen yrityksissä

Toimialakohtaista tilastotietoa ei Suomen elokuvasäätiön tukitoiminnasta ole saatavilla. Käytännössä koko SES:n rahoitus kohdistuu kuitenkin lähes yksinomaan elokuva-alan yrityksille eli monistettaviin tuotteisiin perustuville aloille. On kuitenkin mahdollista, että rahoitusta saaneiden joukossa on myös muihin ryhmiin kuuluvia yrityksiä (katso kohta 1.2.).

Sähköisen kyselyn vastaajista 7 % oli hakenut rahoitusta SES:stä. Eniten rahoitusta olivat hakeneet monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yritykset (12 % vastaajista). Rahoitusta oli saanut yhteensä 5 % vastaajista. Ilmoitettujen tukisummien määrä vaihteli 3000 eurosta (käsikirjoitustuki) 400 000 euroon (elokuvan tuotantotuki).

³⁶ Elokuvuosi 2011 Facts & Figures. Suomen elokuvasäätiö.
³⁷ www.ses.fi

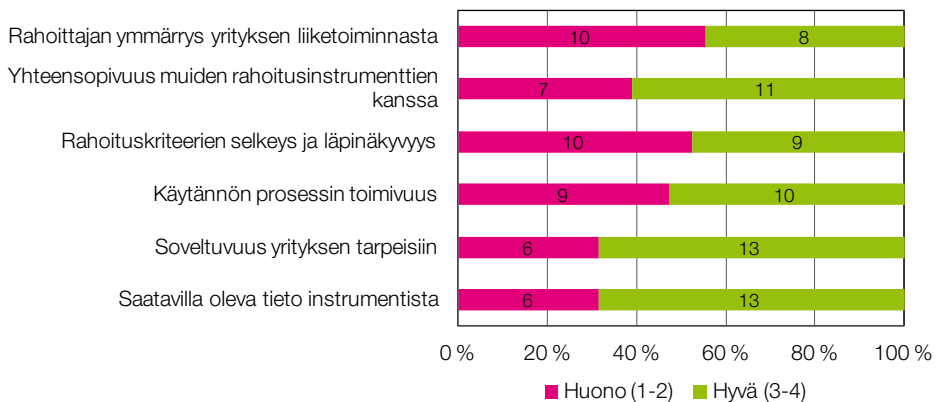
Kuvio 33. Onko yrityksenne hakenut SES:n rahoitusta viimeisen kolmen vuoden aikana? Sähköinen kysely luovien alojen yrityksille.



Heikkoudet ja vahvuudet luovien alojen yritysten näkökulmasta

Sähköisessä kyselyssä (n=20) Suomen elokuvaäätiön rahoitukseen oltiin kohtuullisen tyytyväisiä, mitä tulee saatavilla olevaan tietoon, soveltuvuuteen vastaajayritysten tarpeisiin sekä yhteensopivuuteen muiden rahoitusinstrumenttien kanssa. Sen sijaan rahoituskriteereihin ja rahoittajan ymmärrykseen yritysten liiketoiminnasta suhtauduttiin kriittisemmin, joskin tämän otoksen perusteella tulosta voidaan pitää vain suuntaa antavana.

Kuvio 34. Sähköisen kyselyn vastaajien arvio Finnveran rahoituksen toimivuudesta (n=20).



Sähköisen kyselyn avovastauksissa SES:n rahoitusta kritisoitiin puutteellisesta toimialaymmärryksestä rahoituspäätöksissä sekä liiallisesta kapea-alaisuudesta. Samalla toivottiin rahoituksen avaamista uusille tukialueille ja läpinäkyvyyden

lisäämistä haku- ja päätösprosesseissa. SES:n roolin laajentaminen esimerkiksi sarjojen suuntaan on noussut esille myös aikaisemmissa selvityksissä.³⁸

”Tuki tulisi avata myös kokeellisille elokuvatuotannoille ja mediataiteelle. Yksi mahdollisuus olisi perustaa Elokuvasäätiöön uusi tukialue, joka kattaisi juuri kokeellisia tutkimus- ja kehityspainotteisia projekteja ja josta voitaisiin tukea myös kokeellista, innovatiivista mediataidetta.” – *Sähköisen kyselyn avovastaus.*

SES:n näkökulmasta suurena pullonkaulana on, että se ei voi myöntää lainantakauksia, sillä kassavirran rahoittaminen on vaikeaa erityisesti isoissa tuotannoissa. Tässä yhteydessä takausinstrumentti nähtäisiin käyttökelpoisena.

Johtopäätökset

Suomen elokuvasäätiö on omalla toimialallaan erittäin merkittävä rahoittaja ja sen rahoitus on kriittisessä asemassa alan yritysten kannalta. Tulevaisuudessa keskeisenä kysymyksenä näyttäytyy se, että tulisiko SES:n rahoitusta kohdistaa nykyistä enemmän myös esim. sarjojen ja uudentyypisten elokuvatuotantojen rahoitukseen. Luovien alojen kokonaisuus ja alan muuttuva luonne huomioiden tämä olisi selvityksen perusteella perusteltua, mutta aineiston pohjalta ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä SES:n rahoituksen kehittämisestä.

2.5.2 Digidemo ja Creademo

Creademo ja Digidemo (AVEK)

Opetus- ja kulttuuriministeriön DigiDemo- ja CreaDemo-määrärahojen myöntämisestä vastaa tekijänoikeusjärjestö Kopioston yhteydessä toimiva Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK. DigiDemo- ja CreaDemo-määrärahat ovat peräisin valtion talousarviosta momentilta Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen edistämiseen. Näiden yrityksille ja yhdistyksille suunnattujen rahoitusten lisäksi AVEK myöntää yksityishenkilöille suunnattuja tukia eri lajityyppien kehittelyyn ja kulttuurivientiin, audiovisuaalisen alan tekijöiden jatko- ja täydennyskoulutukseen sekä festivaalien ja tapahtumien järjestämiseen. Näiden rahoitusmuotojen varat ovat pääosin peräisin mm. dvd-levyistä ja digitaalisista videotallenteista perittävistä hyvitysmaksuista. Sekä Digidemo- että Creademo-avustukset ovat *de minimis* -tukea.

³⁸ Katso esim. Hermia (2010).

Digidemo-valtionavustuksia myönnetään kaksi kertaa vuodessa digitaalisiin päätelaitteisiin soveltuvien kulttuurisisältöisten teosten, ohjelmien, pelien ja palveluiden tuotekehitykseen. Tukea voi hakea

- 1) tv-ohjelmapilotteihin (vain yrityksille, enintään 60 % tuotantokustannuksista),
- 2) demo- tai tuotekehitys-hankkeisiin (vain yrityksille, enintään 60 % tuotantokustannuksista) ja
- 3) konseptisuunnitteluun (yrityksille, yksityishenkilöille tai työryhmille, max. 5000 euroa).

Määrärahan suuruus vahvistetaan vuosittain. Vuonna 2012 rahoitusta myönnettiin yhteensä 99 hankkeelle yhteensä 759 500 euroa. Tästä konseptisuunnitteluun myönnettiin 206 500 euroa, demohankkeisiin 415 000 euroa ja tv-pilotteihin 138 000 euroa. Keskimäärin konseptisuunnitteluun myönnettiin 3 500 euroa, demohankkeisiin noin 13 000 euroa ja TV-pilotteihin 17 250 euroa per hyväksytty hanke.³⁹

CreaDemo-valtionavustuksia myönnetään yritysten, alan ammattilaisten tai ammattitoimintaa harjoittavien yhdistysten luovien alojen ja kulttuuriyrittäjyyden kehittämishankkeisiin vuosittain noin 450 000 euroa. Rahoituksen tavoitteena on synnyttää luovaan osaamiseen perustuva tai sitä hyödyntävä uusi tuote, menetelmä tai palvelu. Hankkeita arvioitaessa painotetaan erityisesti niiden uutuusarvoa, innovatiivisuutta, taloudellista toteuttamiskelpoisuutta ja liiketoimintapotentiaalia. Avustuksia ei myönnetä yrityksen tai yhdistyksen perustoimintaan eikä laitehankintoihin, yksittäisen teoksen tai tuotteen tekemiseen, markkinoinnin tuotekehitykseen eikä hakijayrityksen asiakkaan lukuun tehtäviin tuotekehityshankkeisiin. Myös CreaDemo-avustukset ovat *de minimis* -tukea.

CreaDemo-avustuksia voi hakea 1) konseptin suunnitteluun (enintään 5000 euroa yrityksille, ammattimaista toimintaa harjoittaville yhdistyksille sekä yksityishenkilöille tai työryhmille) tai 2) demo-, proto- tai pilottihankkeisiin (enintään 60% demon, proton tai pilotin tuotantokustannuksista. Avustuksia myönnetään vain yrityksille tai ammattimaista toimintaa harjoittaville yhdistyksille).

CreaDemo-rahoitusta jaettiin ensimmäisen kerran vuonna 2012, jolloin avustuksia myönnettiin kahdessa haussa 127 hankkeelle yhteensä 897 297 euroa. Demotukea sai yhteensä 31 hanketta ja konseptitukea 96 hanketta. Hakemuksia tuli 521. Hakemusten hylkäämisen yleisin syy oli, että tukea haettiin yksittäisiin teoksiin ja perustoimintaan, jotka eivät kuulu tuen piiriin.⁴⁰

CreaDemon osana jaettiin syksyllä 2012 ensimmäistä kertaa uudentyyppistä CreMA-rahoitusta, joka on tarkoitettu luovien alojen ja muiden toimialojen osaamisen yhdistämiseen sekä yhteistyön ja liiketoimintamallien kehittämiseen. CreMAN tavoitteena on toisaalta siirtää luovilla aloilla olevaa osaamista muille toimialoille tuote- tai palvelukehityshankkeissa, toisaalta välittää muilla aloilla olevaa liiketoimintaosaamista luoville aloille. Tavoitteena on myös lisätä luovilla aloilla toimivien yritysten mahdollisuuksia erilaisten kulttuurillisten ideoiden edelleen

39 http://www.kopioisto.fi/avek/paatokset/digidemo/fi_FI/paatokset/

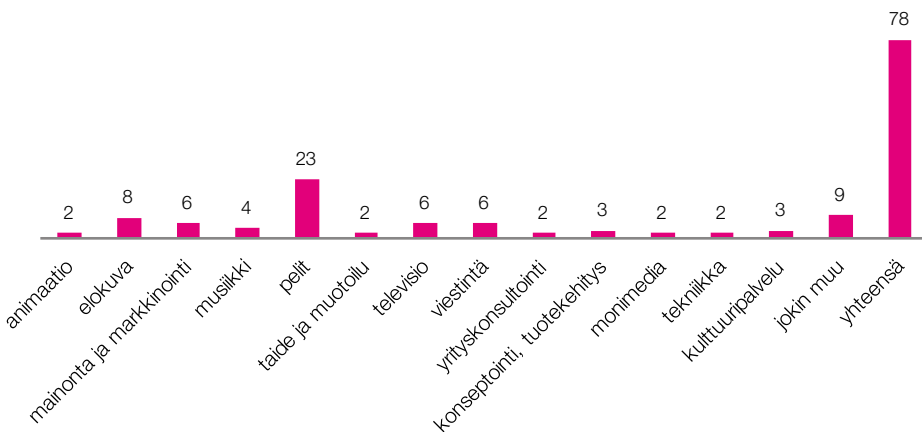
40 http://www.kopioisto.fi/avek/tuen_hakeminen/creademo/fi_FI/creademo_yleista/

kehittämiseksi toimiviksi tuotteiksi tai palveluiksi sekä uuden ja joustavan rahoitusmekanismin kokeileminen. Syksyn 2012 haussa hakemuksia tuli yhteensä 63 ja rahoitusta myönnettiin 20 hankkeelle yhteensä 204 000 euroa. Projektitukea sai 7 hanketta, konseptisuunnittelutukea 13 hanketta.⁴¹

Käyttö luovien alojen yrityksissä

Vuosittaista toimialakohtaista tilastotietoa Digidemo-rahoituksen kohdentumisesta ei ole saatavilla, mutta aihetta on käsitelty erillisissä tutkimuksissa ja selvityksissä⁴². Näiden tutkimusten sekä tämän selvityksen haastatteluaineiston perusteella Digidemon rahoitusta ovat saaneet selvästi eniten pelialan yritykset. Vuonna 2008 pelialan yritysten (23) määrä Digidemo-rahoitusta saaneista yrityksistä oli noin 30 %. Toiseksi eniten rahoitusta olivat saaneet elokuva-alan yritykset (8) ja muille toimialoille luokitellut yritykset (9).

Kuvio 35. Digidemo-rahoitusta vuonna 2008 saaneiden yritysten määrä toimialoittain.⁴³



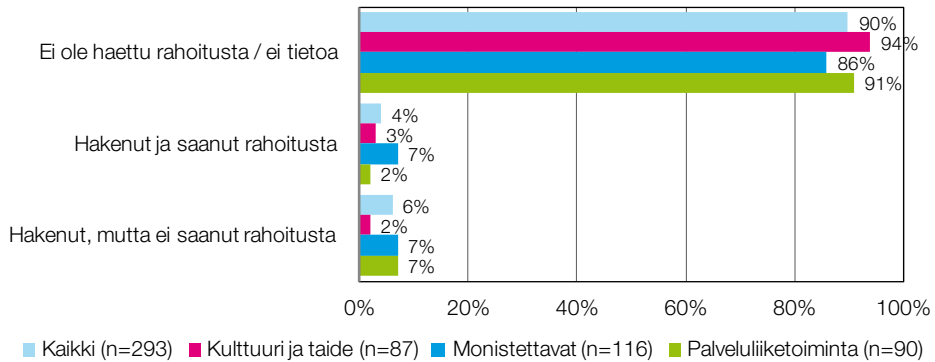
Sähköisen kyselyn vastaajista 10 % oli hakenut rahoitusta Digidemosta ja/tai Creademosta. Eniten rahoitusta olivat hakeneet monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yritykset (14 % vastaajista). Rahoitusta oli saanut yhteensä 4 % vastaajista.

41 http://www.kopiosto.fi/avek/tuen_hakeminen/creademo/crema/fi_FI/crema/

42 State Support for Digital Content Creation in Finland. Evaluation of the DigiDemo Programme in 2003-2006. Ministry of Education 2008:39.

43 Savolainen, Tarja: DigiDemo-ohjelmasta tuetut hankkeet 2007-2011. Cuporen verkkojulkaisu 9/2011.

Kuvio 36. Onko yrityksenne hakenut Crea- tai Digidemon rahoitusta viimeisen kolmen vuoden aikana? Sähköinen kysely luovien alojen yrityksille.



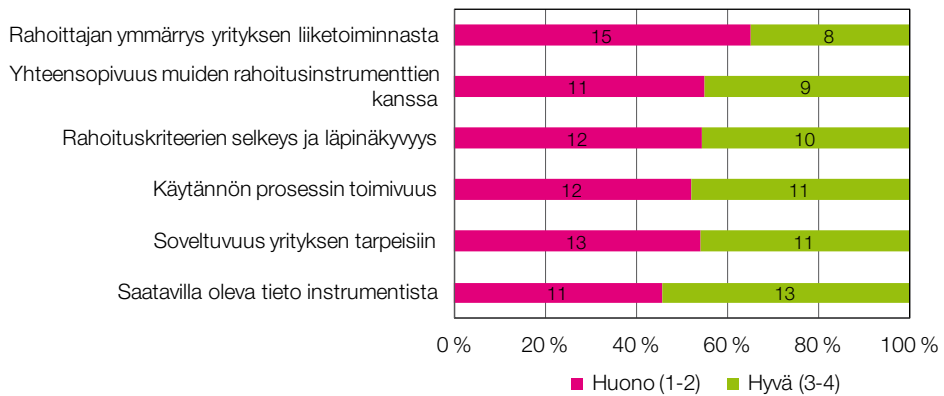
Heikkoudet ja vahvuudet luovien alojen yritysten näkökulmasta

Monet haastateltavat pitivät Creademon ja Digidemon tyyppistä rahoitusta erittäin tarpeellisena ja toivoivat rahoituksen säilyvän vähintäänkin ennallaan tai kasvavan. Yleisesti pienrahoitusta demoihin ja prototyyppien testaamiseen alkuvaiheen yrityksille kaivattiin lisää ja Digidemon ja Creademon nähtiin vastaavan hyvin – mutta ei volyymiltään riittävästi – tämän tyyppiseen rahoitustarpeeseen.

Rahoitusta pidettiin tärkeänä erityisesti alkuvaiheessa oleville yrityksille, sillä sen katsottiin mahdollistavan yhä useamman potentiaalisen ”menestystarinan” pääsyn muiden rahoitusmuotojen piiriin (esim. Tekesin rahoitukseen). Sen sijaan isomille yrityksille Digidemon ja Creademon rahoitus soveltuu huonosti tukisummien pienen koon vuoksi.

Sähköisessä kyselyssä (n=26) Creademo ja Digidemo (arvioitu yhdessä) suhtautuminen Digi- ja Creademoon jakoi mielipiteet ja vastauksia kertyi myös heikomille arvosanoille (1 ja 2). Kriittisimmin suhtauduttiin rahoittajan ymmärrykseen yrityksen liiketoiminnasta. Vastausten määrä jäi sen verran alhaiseksi, että väittämien välisiä eroja ei voida pitää merkittävänä ja tulos kokonaisuudessaankin vain suuntaa antava.

Kuvio 37. Sähköisen kyselyn vastaajien arvio Digi- ja Creademon rahoituksen toimivuudesta (n=26).



Haastatteluissa ja sähköisessä kyselyssä suurin Digidemon ja Creademon kritiikki kohdistui rahoituksen vähyyteen ja pienuuteen, jolla katsottiin olevan heikentävää vaikutusta myös tuen vaikuttavuuteen. Käytettävissä olevan rahoitusvolyymin kasvattamisen ohella osa vastaajista toivoikin rahoituksen priorisointia ja kohdentamista. Jonkin verran kritiikkiä saivat myös kiinteät hakuaajat, jotka eivät välttämättä sovellu luovien alojen yrityksille, joissa rahoitustarpeet saattavat tulla eteen hyvin lyhyellä varoitusaajalla.

Lisäksi haastatteluaineistossa huomiota toivottiin kiinnitettävän erityisesti rahoituksen linkitykseen ja yritysten rahoituspolun selkeyttämiseen esimerkiksi ELY-keskusten ja Tekesin rahoituksen kanssa.

"Tukisummat ovat melko pieniä, mutta toisaalta hakuprosessikin on melko kevyt. Koska tuet alkavat olla aika kilpailtuja, on alettu vaatia ammattimaisuutta myös hakemuksiin. Hakemusten työstö vie kuitenkin aikaa melko paljonkin, joten ristiriita on tämä: saadakseen tuen, pitää olla kehitteillä toimintaa, jota muuten ei yrityksessä toteutettaisi. Joudutaan satsaamaan paljon jo hakemuksen tekovaiheessa. Jos rahoitusta ei hyvästä hakemuksesta huolimatta tule, on tehty ns. hukkaan menevää työtä, josta kukaan ei maksa. Mietin vain, että pitäisikö olla ideoille jonkinlainen esikarsintatori, jossa saisi kommentteja potentiaalista jo ennen hakemusprosessin suorittamista?" – Avovastaus sähköisessä kyselyssä.

Johtopäätökset

Digidemon ja Creademon rahoitusta on pidetty erittäin hyvänä ja tarpeellisena. Se kohdistuu luovien alojen yritysten kannalta sellaiseen toimintaan (esim. prototyy-pit) ja vaiheeseen (tuotekehitys), johon on saatavilla vain vähän rahoitusta muualta. Toisena haasteena on se, että tukisummat jäävät usein melko pieniksi.

Selvityksen perusteella tämän tyyppiselle rahoitukselle on jatkossakin tarvetta, joko Digidemon ja Creademon kautta tai muilla instrumenteilla (esim. ELY-keskusten kautta). Jatkossa keskeinen kysymys liittyy siihen, tulisiko Digidemon ja Creademon rahoitusta kohdentaa ja priorisoida nykyistä enemmän potentiaalisille kasvuyrityksille. Priorisoinnin mahdollisuuksia lisäisi se, jos uudenlaiset rahoitusmuodot (esim. joukkorahoitus) yleistyisivät.

2.5.3 Musiikin edistämissäätö

Musiikin edistämissäätö MES⁴⁴

Gramexin ja Teoston kesällä 2012 perustama Musiikin edistämissäätö (MES) yhdisti aiemmat Esittävän säveltaiteen edistämiskeskuksen ESEKin ja Luovan Säveltaiteen Edistämissäätön LUSESin tukitoiminnot. Tukitoiminnot siirtyivät MES:n hallinnoitavaksi vuoden 2013 alusta.

MES jakaa avustuksia ja apurahoja tai tukee muutoin taloudellisesti suomalaisen musiikin tilaisuuksia, tuottamista, markkinointia ja vientiä, kustannustoimintaa, koulutusta, tutkimusta ja kehitystoimintaa. Tukitoiminta rahoitetaan Gramexin ja Teoston säätiölle osoittamilla varoilla, hyvitysmaksuvaroilla sekä valtionavustuksella. Tukialueita ovat: **äänitetuotannon tuki, elävän musiikin tuki, audiovisuaalisen tuotannon tuki**, markkinointi- ja vientituki, työskentelytuki (henkilökohtainen), julkaisu-, koulutus- ja tutkimustuki. Näistä yrityksille keskeisiä (tummennettu) ovat lähinnä äänitetuotannon tuki, audiovisuaalisen tuotannon tuki sekä osittain myös elävän musiikin tuki. Hakemusmäärät näillä aloilla ovat MES:n oman arvion viime vuosina noin kaksinkertaistuneet.

Suuri osa Musiikin edistämissäätön rahoituksesta kohdistuu yksityishenkilöille. Tukea hakevat yritykset ovat lähinnä pk-yrityksiä tai esimerkiksi yhden yhtyeen taustalla olevia pieniä yhtiöitä, joiden yritystoiminta on vielä varsin pienimuotoista. Tosin myös esimerkiksi monikansalliset levy-yhtiöt voivat hakea ja saada tukea, mutta tämä on hyvin poikkeuksellista. Tukisummat vaihtelevat noin tuhannesta eurosta kymmeneen tuhansiin euroihin. Suurin osa tuista on pieniä tukia.

Anomuksia ESEKille tehtiin vuonna 2012 noin 2 300 kpl, joista myönteisen päätöksen sai 1 169 anomusta. Tukea myönnettiin yhteensä noin 1,9 miljoonaa euroa eri tehtäväalueille seuraavasti:⁴⁵

- Äänitetuotanto, 271 750 euroa
- Esiintymistilaisuudet, 522 950 euroa
- Kuoromatkat, 82 000 euroa
- Audiovisuaalinen musiikkituotanto, 385 750 euroa
- Markkinointi- ja vienti, 194 600 euroa
- Työskentely, 453 654 euroa

44 www.musiikinedistamissaatio.fi

45 www.esek.fi

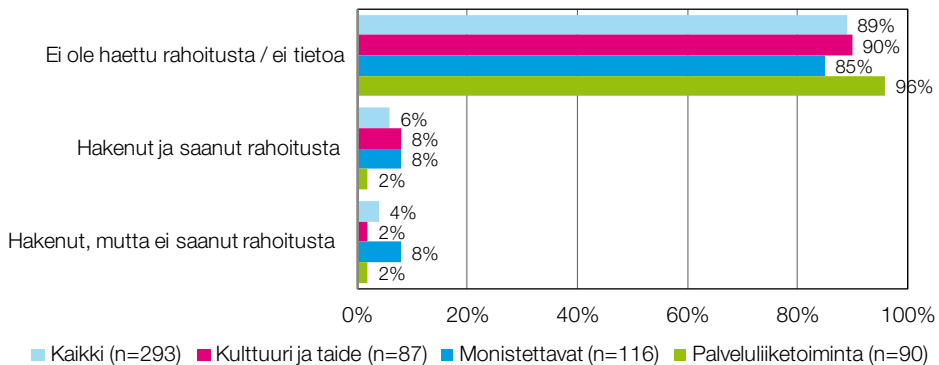
- Koulutustoiminta, 19 650 euroa
- Muut avustukset, 7 000 euroa.

LUSES myönsi apurahamuotoista tukea suomalaisten säveltäjien, sanoittajien ja sovittajien teoksille. Vuonna 2012 LUSES myönsi rahoitusta noin 315 hakijalle yhteensä noin 440 000 euroa.⁴⁶

Käyttö luovien alojen yrityksissä

Sähköisen kyselyn vastaajista 10 % oli hakenut MES:n rahoitusta. Eniten rahoitusta olivat hakeneet monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yritykset (16 % vastaajista). Rahoitusta oli saanut yhteensä 6 % vastaajista.

Kuvio 38. Onko yrityksenne hakenut MES:n rahoitusta viimeisen kolmen vuoden aikana? Sähköinen kysely luovien alojen yrityksille.

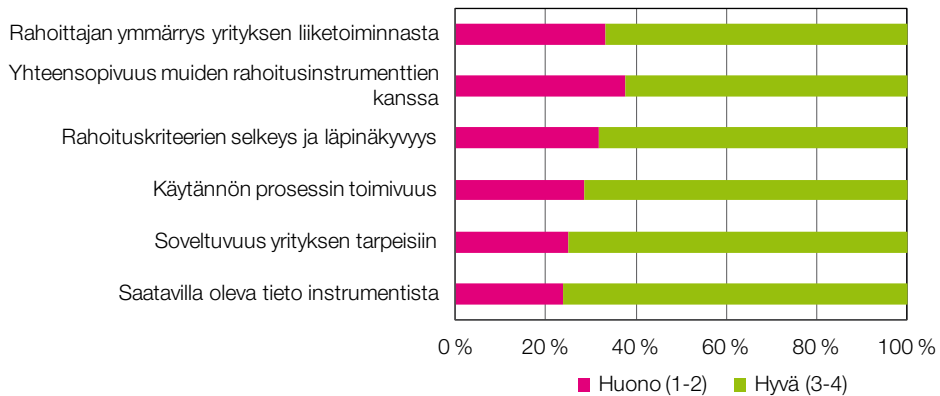


Heikkoudet ja vahvuudet luovien alojen yritysten näkökulmasta

Sähköisessä kyselyssä (n=27) Musiikin edistämissäätiön rahoitukseen oltiin kauttaaltaan varsin tyytyväisiä. Kaikissa väittämässä arviot jakautuivat selvästi enemmän arvosanoille 3–4 kuin arvosanoille 1–2. Toisaalta vastauksia kertyi jonkin verran myös heikommille arvosanoille (1 ja 2). Vastausten määrä jäi sen verran alhaiseksi, että eroista väittämien välillä ei kannata tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

⁴⁶ www.luses.fi

Kuvio 39. Sähköisen kyselyn vastaajien arvio MES:n rahoituksen toimivuudesta (n=27).



Sähköisen kyselyn avovastauksissa MES:n tuen heikkouksina koettiin tukisummien pieni koko sekä päätösten ”kaavamaisuus” ja tuen keskittyminen vakiintuneille taiteenaloille ja kaivattiin enemmän rahoitusta monitaiteellisiin tuotantoihin, vähemmän vakiintuneille aloille sekä uudenlaisiin kohteisiin kuten hautomotoimintaan tai tuottajapalkkioihin.

”On edelleen absurdia että artistiryhmän työllistyminen jää toteutumatta kun pienyritys ei saa tukea tuottajapalkkioihin hankkeen alkuvaiheessa, vaan esim. MES:n rahoitus koskee kaikkia muita osa-alueita. Tämä mahdollistaisi jatkuvuuden ja työllistymisen sekä liikevaihdon kasvun.” – *Sähköisen kyselyn avovastaus.*

Johtopäätökset

Musiikin edistämissäätöön rahoitus kohdistuu pääosin hyvin pienille yrityksille ja yksityishenkilöille. Tämän vuoksi MES ei ollut selvityksessä erityisen tarkastelun kohteena eikä näin ollen ole mielekästä esittää johtopäätöksiä MES:n rahoituksen kehittämisestä. Yhteenvetona selvityksen perusteella voidaan todeta, että MES:n rahoitukseen ollaan tyytyväisiä, joskin jonkin verran toivotaan rahoituksen kohdentamista jatkossa yhä enemmän uusille taiteenaloille ja uudenlaisiin toimintoihin.

2.6 Pääomasijoitukset ja julkiset rahoitusinstrumentit

Pääomasijoitukset ovat keskeisessä asemassa kaiken yritystoiminnan kannalta. Selvityksessä tarkemman tarkastelun kohteena olivat vain julkiset rahoitusinstrumentit, minkä vuoksi pääomasijoituksia ei erityisesti tarkasteltu. Seuraavassa on esitetty selvityksessä esiin nousseita havaintoja liittyen pääomasijoitustoiminnan soveltuvuuteen luovien alojen yrityksissä sekä pääomarahoituksen ja julkisten rahoitusinstrumenttien täydentävyyteen.

Pääomasijoitukset

Pääomasijoittamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä ensisijaisesti yritykseen kohdistuvia (vrt. tuotteen kohdistuva sijoitus, kohta 2.8.2) oman pääomanehtoisia sijoituksia (esim. osakkeet), joiden tarkoituksena on edistää yrityksen arvonnousua. Tähän lukeutuvat ensisijaisesti yksityiset ja julkiset pääomasijoitusrahastot.

Julkisista pääomasijoitusrahastoista keskeisin on **Suomen Teollisuussijoitus Oy (Tesi)**, jonka rahoitus kanavoituu pääosin eri rahastosijoitusten kautta, mutta myös suorina sijoituksina yrityksiin. Suorien sijoitusten osuus on noin neljäsosa Tesin toiminnasta. Sillä on käytössään erilaisia omapääomaehtoisia instrumentteja, joista keskeisin on suora osakeomistus yrityksessä. Kuten osakeomistuksessa yleisesti, sijoitukset pyritään kohdistamaan yrityksiin, joilla on mahdollisimman hyvä kasvupotentiaali. Alaraja osakesijoitukselle on noin miljoona euroa, minkä lisäksi tarvitaan aina myös yksityinen sijoittaja mukaan samoilla ehdoilla, jolloin alarajaksi muodostuu noin 2 miljoonaa euroa.

Käyttö luovien alojen yrityksissä

Pääomasijoituksia käytetään varsin vähän luovien alojen yrityksissä keskimäärin. Sähköiseen kyselyyn vastanneista yrityksistä vain 10 % oli hakenut ja/tai saanut pääomarahoitusta.

Tesi rahoittaa luovien alojen yrityksiä samoilla periaatteilla kuin muitakin toimialoja eli periaatteessa luovien alojen yritysten käytössä on kaikki instrumentit. Käytännössä Tesin sijoitukset luovien alojen yrityksiin ovat olleet melko vähäisiä. Tällä hetkellä Tesin sijoitussalkussa on pari pelialan yritystä. Rahastosijoitusten osalta luovien alojen kannalta merkittävimpiä ovat Vision+ (katso tuotteeseen sijoittaminen, kohta 2.8.2) ja Lifeline (katso Vigo-kiihdyttämöt, kohta 2.2.1).

Pääomarahoituksen toimivuudessa ei sinänsä nähdä suuria ongelmia luovien alojen yritysten kannalta, mutta suurena haasteena on rahoituksen soveltuvuus ylipäättään luoville aloille sekä tähän liittyen rahoituksen saaminen ja sijoittajien löytäminen. Toisin sanoen pääomasijoitus toimii hyvin silloin, kun se sopii yrityksen tavoitteisiin ja liiketoimintamalliin. Pääomasijoitustoiminnan soveltuvuutta kuvataan hyvin Suomen pääomasijoitusyhdistyksen verkkosivuilla:

”Rahoitusmuotona pääomasijoitus sopii yritykselle, jolla on voimakkaat kasvutavoitteet ja -mahdollisuudet. Lisäksi pääomasijoituksen saaminen edellyttää yrityksen tuotteelta tai palvelulta selkeää kilpailuetua sekä johdolta vahvaa sitoutumista yritystoiminnan kehittämiseen. Omistajien on oltava valmiita antamaan pääomasijoittajalle rahoitusta vastaan omistusosuuden yhtiöstä.”⁴⁷

Selvityksen perusteella nämä ehdot toteutuvat melko huonosti monissa luovien alojen yrityksissä, sillä kaikki luovien alojen yritykset eivät ole kasvuhakuisia ja toisaalta niiden liiketoimintaosaaminen usein kehittymättömämpää kuin muilla toimialoilla (pl. lähinnä monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat). Lisäksi luovien alojen yritykset ovat usein varsin ”henkilökohtaisia” eivätkä yrittäjät välttämättä halua antaa omistusta ulkopuolisille rahoittajille. Myös pääomasijoitukselle tyypillinen sijoittajien irtautuminen arvonnousun jälkeen voi näyttäytyä vieraana monille luovien alojen yrittäjille. Tässä suhteessa erot ns. luovien alojen yritysten välillä ovat kuitenkin erittäin suuria. Esimerkiksi monille pelialan (tai muiden monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen) yrityksille pääomasijoitus soveltuu siinä missä muillekin toimialoille.

Suomessa pääomasijoitustoiminta on ylipäättään varsin vähäistä, mutta se korostuu varsinkin luovilla aloilla, missä riskien ja tuottopotentialin arviointi koetaan vaikeammaksi kuin muilla aloilla ja näin ollen myös riskirahoittajien halukkuus sijoittaa luoviin aloihin on pienempi. Olennaista tässä on myös luovien alojen sijoittamiseen liittyvä osaamisen kapeus. Moniin muihin maihin verrattuna Suomessa luoviin aloihin sijoittamisen ”kulttuurin” katsotaan olevan varsin ohutta. Nähdään myös, että usein luovien alojen yrittäjät ja sijoittajat ”puhuvat eri kieltä” ja ”elävät täysin erilaisissa maailmoissa”. Osaamisen ja sijoituskulttuuriin katsotaan kuitenkin olevan kehittymässä mm. pelialan positiivisten esimerkkien myötä.

Edellä kuvattu pätee myös julkiseen pääomasijoitustoimintaan (esim. Tesi) osalta, joskin siellä riskinottomahdollisuudet nähdään hieman parempina. Käytännössä osakesijoitusten alaraja (noin 2M euroa) sulkee pois suurimman osan luovien alojen yrityksistä. Lisäksi Tesin haasteena on se, että sijoitukset tarvitsevat aina kansasijoittajan yksityiseltä puolelta. Toisin sanoen, vaikka Tesi innostuisikin jostain

47 <http://www.fvca.fi/>

hankkeesta, voi kanssasijoittajan löytyminen osoittautua hyvin vaikeaksi. Tällöin korostuu sijoittajien oma osaaminen ja kokemus kyseisestä alasta, mitä Suomessa on vielä varsin vähän.

Johtopäätökset

Pääomasijoitus soveltuu hyvin vaihtelevasti ja tapauskohtaisesti luovien alojen yrityksille. Niissä tapauksissa, joissa yrityksen toiminta täyttää rahoituksen ”ehdot” kuten kasvuhakuisuuden ja suuren kasvupotentiaalin, toimii pääomasijoitus siinä missä muidenkin alojen yrityksissä. Suuri osa luovien alojen yrityksistä on kuitenkin sellaisia, joille pääomasijoitus ei näyttäydy järkevänä vaihtoehtona ja ylipäättään ajatus yrityksen omistaja-arvosta ja sen kasvattamisesta koetaan huonosti soveltuvana. Näissä tapauksissa erilaiset tuotteeseen sijoittamisen mallit (luku 2.8.2) näyttävät mielekkäämmiltä.

Niissä yrityksissä, joille pääomasijoitustoiminta soveltuu (erityisesti monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat), kysyntää on erityisesti start-up-vaiheen pääomasijoituksille. Uudentyyppiset julkisen ja yksityisen pääomasijoituksen yhdistävät rahastot (vrt. Northern Start-Up Fund⁴⁸) voisivat mahdollisesti osaltaan auttaa houkuttelemaan alkuvaiheen yksityisiä investointeja luoville aloille. Tämän selvityksen perusteella ei tämän tyyppisten rahoitusmallien toimivuudesta voi kuitenkaan tehdä tarkempia johtopäätöksiä.

2.7 Muu rahoitus

Seuraavassa on kuvattu lyhyesti ministeriöiden rahoitusta kulttuurivientiin sekä yksityisyrityksille ja mikroyrityksille suunnattuja rahoitusmuotoja. Nämä eivät ole olleet selvityksessä yksityiskohtaisen tarkastelun kohteena eikä selvityksessä ole esitetty niihin liittyviä johtopäätöksiä tai kehittämissuosituksia.

Ministeriöiden rahoitus kulttuurivientiin

Työ- ja elinkeinoministeriön alaisten rahoitusta myöntävien organisaatioiden rahoituksen ohella ministeriö myöntää suoraan rahoitusta luovien alojen yritysten kulttuurivientiin. Vuonna 2013 ensimmäisen puolen vuoden aikana tätä kansainvälistymisrahoitusta oli myönnetty noin 1,5 miljoonaa euroa. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriviennin rahoituksesta suuri osa kohdistuu yrityksille.

Sähköiseen kyselyyn vastanneista yrityksistä (n=277) 21 % oli hakenut ministeriöiden kulttuuriviennin rahoitusta. Kulttuuri- ja taidealan yrityksistä rahoitusta oli hakenut 36 %, monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen yrityksistä 20 % ja palveluliiketoiminta-alan yrityksistä 10 %.

48 Katso lisää: <http://butterfly.vc/about-us/the-fund/>

Parhaimmiksi osa-alueiksi ministeriöiden kulttuuriviennin rahoituksen osalta vastaajat katsoivat saatavilla olevan tiedon (keskiarvo 2,8 asteikolla 1-5) ja soveltuvuuden yrityksen tarpeisiin (2,6). Kriittisimmin suhtauduttiin rahoittajan ymmärrykseen yrityksen erityispiirteistä sekä rahoituskriteerien selkeyteen ja läpinäkyvyyteen (2,4), joihin toivottiin parannusta myös avovastauksissa.

"Tarjolle myös "notkeata" pienrahoitusta, joka antaisi resurssit nopeaan kansainväliseen reagointiin. Aina ei tarvita kymmeniä tuhansia euroja, joskus riittäisi pari, tai jopa muutama satalappunen!" – *Sähköisen kyselyn avovastaus.*

"Ministeriöllä tulisi olla vahva visio Suomen kulttuurin/luovan toimen kehittämisestä, ts. millaista tuote- ja tuotantokantaa halutaan tukea, tuottaa ja miten se kytkeytyy muuhun yhteiskunnan toimintaan. [...] Tukipolitiikalla ei näytä olevan linjaa tai em. vahvaa visiota siitä, mihin rahoilla pitäisi päästä."
– *Sähköisen kyselyn avovastaus.*

Rahoitus mikroyrityksille ja yksinyrittäjille

Mikroyrityksille ja yksinyrittäjille tai yksityishenkilöille suunnatut rahoitusinstrumentit eivät olleet tämän selvityksen kohteena. Niiden merkitys luovien alojen yritysten rahoituksessa on kuitenkin sikäli keskeinen, että niiden avulla tuetaan potentiaalisten yritysten syntymistä ja "aluskasvillisuuden" kehittymistä. Luovien alojen kannalta tämä on erityisen merkittävää siksi, että näillä aloilla on tyypillisesti paljon pieniä mikroyrityksiä ja yksinyrittäjiä.

Aikaisemmin tässä selvityksessä kuvatut rahoitusinstrumentit soveltuvat mikroyrityksille ja yksinyrittäjille varsin huonosti mm. aikaa vievien hakemus- ja raportointiprosessien vuoksi.⁴⁹ Mikroyrityksille tai yksinyrittäjille keskeisinä ja hyvin soveltuvina rahoitusmuotoina voidaan tunnistaa mm. seuraavat:

- Siemenrahoitus (seed-funding), mukaan lukien:
 - Bisnesenkelirahoitus
 - Friends and family -rahoitus
 - paikalliset ja alueelliset siemenrahoitusmallit (mm. käytöstä poistunut Keski-Suomen liiton siemenrahoitus)
 - joukkorahoitus (katso kohta 2.8.1)
- Apurahat ja avustukset yksityishenkilöille, mukaan lukien
 - Ministeriöiden (erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön) myöntämät avustukset
 - Kuntien apurahat ja avustukset yksityishenkilöille
 - Säätiöiden ja järjestöjen apurahat.

49 Luova raha.

2.8 Uudentyyppiset rahoitusmallit

2.8.1 Joukkorahoitus

Joukkorahoitus

Joukkorahoituksella (englanniksi *Crowd Funding* tai *Crowd Financing*, Suomessa käytetty myös nimitystä yhteisörahoitus) tarkoitetaan jonkin hankkeen, projektin, tuotteen, kampanjan ym. rahoittamista ison joukon voimin siten, että kukin osallistuja (yksityishenkilö, yritys, järjestö ym) maksaa jonkin - usein vapaasti valitseman - rahasumman haluamalleen kohteelle.

Tyypillisesti joukkorahoituksessa kerättävät summat (ja siten myös yksittäisen rahoittajan maksama osuus) ovat melko pieniä alkaen muutamasta eurosta satoihin euroihin, mutta periaatteessa joukkorahoituksella on mahdollista rahoittaa myös suurempia projekteja. Yksityiskohdat rahoituksen keräämiseksi ja rahoituksen antamiseksi vaihtelevat tapauskohtaisesti. Usein on erikseen määritelty tietty summa, joka vaaditaan, jotta projekti toteutuu.

Joukkorahoitusmallit voidaan jakaa karkeasti kahteen erilaiseen malliin, joista tässä selvityksessä on keskitytty ensimmäiseen. Malleja ovat:

- 1) **Perinteinen joukkorahoitus (Crowd Funding / Crowd Financing)**, jossa kerätään rahoitusta jollekin *hankkeelle tai projektille* erityyppisiä vastikkeita tai rahallista tuottoa vastaan.

Englanninkielisten termien *Crowd Funding* ja *Crowd Financing* ero on siinä, että ensimmäisessä rahoituksen antaja ei saa rahallista vastinetta projektin tuotosta, vaan vastikkeena toimii esimerkiksi jonkin tuotteen ensipainos tai pääsylippu. Jälkimmäisen kohdalla kyse on enemmän sijoitustoiminnasta, jossa rahoittaja saa - ja usein myös tavoittelee - rahallista tuottoa projektin onnistumisen kautta.

Usein tämän tyyppiset joukkorahoitusmallit toimivat verkossa jonkin palvelun kautta, mutta joukkorahoitusta voidaan kerätä myös omatoimisesti ⁵⁰.

Tunnetuin ja suurin verkossa toimiva joukkorahoituspalvelu on vuonna 2009 perustettu **Kickstarter**, jonka kautta tähän mennessä on kerätty yhteensä 630 miljoonaa dollaria rahoitusta yli 42 000 luovalle projektille yli 4,1 miljoonalta henkilöltä.⁵¹ Viime aikoina on perustettu vastaavia uusia palveluita, esimerkiksi Ruotsista lähtöisin oleva, mutta kansainvälisesti toimiva **FundedByMe**⁵² ja suomalainen **Mesenaatti.me**⁵³.

50 Esimerkkinä Iron Sky -elokuvan rahoitus: Hermia (2010).

51 www.kickstarter.com

52 www.fundedbyme.com/projects

53 www.mesenaatti.me

- 2) **Osakejoukkorahoitus** (*Equity Crowd Funding*), jossa joukkorahoituspalvelun kautta kerätään pienimuotoisia pääomasijoituksia alkuvaiheen *yritykselle* isolta joukolta, lähinnä yksityishenkilöiltä. Käytännössä tämä tapahtuu järjestämällä rahoituskierroksia palveluun valituille yrityksille. Kyseessä on siis eräänlainen yhden luokun pääomasijoitusten match-makingpalvelu.

Kenties tunnetuin esimerkki tämän tyyppisestä palvelusta on kansainvälisesti toimiva **Invesdor**⁵⁴, jonka kumppanina potentiaalisten asiakkaiden hankinnassa Suomessa toimii HelsinkiNYC⁵⁵. Käytännössä palvelu toimii siten, että yrittäjä lähettää ideansa ja hakemuksen Invesdorille, joka arvioi sen pätevyyden, alkaa markkinoida sitä eri kanavia pitkin ja kerää rahoitusta kiinnostuneilta pääomasijoittajilta, jotka saavat vastineeksi osuuden (rahoituksen toteutuessa) perustettavasta yrityksestä. Myös mm. FundedByMe:llä on vastaava palvelu (**FundedByMe Equity**⁵⁶), joka aloitti toimintansa myös Suomessa vuonna 2013. Suomalainen esimerkki tämän tyyppisestä palvelusta on **Venture Bonsai**⁵⁷.

Olennaista erona näiden kahden joukkorahoituksen välillä on se, että perinteisessä joukkorahoituksessa projektin toteuttajat (esim. yksinyrittäjät, yritykset, yhdistykset) säilyttävät täydet omistusoikeudet *projektin* tuotoksiin, kun taas pääomajoukkorahoituksessa rahoittajat saavat alkavan *yrityksen* osakkeita.

On tärkeää huomata, että joukkorahoitus ei ole uusi ilmiö, vaan samalla logiikalla on rahoitettuja luovaa työtä satoja vuosia. Uutta sen sijaan on rahoituksen kerääminen laajemmilta joukoilta sähköisten verkkopalveluiden avulla. Käytännössä kaikki yleisimmät ja tunnetuimmat joukkorahoitussivustot ovat erikoistuneet erityisesti ”luovien projektien” tukemiseen.

Käyttö luovien alojen yrityksissä

Joukkorahoituksen käyttö on yleistynyt maailmalla voimakkaasti viime vuosina, mistä osoituksena mm. Kickstarter-palvelun keräämät suuret rahamäärät. On arveltu, että tämän tyyppisten palveluiden suosio kasvaa lähivuosina entisestään.

Suomessa joukkorahoituksen käyttö on vielä melko vähäistä moniin muihin maihin verrattuna. Esimerkiksi sähköiseen kyselyyn vastanneista yrityksistä vain noin 1 % vastaajista oli hakenut ja/tai saanut joukkorahoitusta. Tätä vahvistaa myös haastatteluaineisto, jonka perusteella joukkorahoituksen käyttö Suomessa on vielä hyvin alkutekijöissään ja tietoisuus aiheesta erittäin vähäistä.

54 www.invesdor.com

55 www.helsinki.nyc

56 <http://www.fundedbyme.com/en/equity/>

57 <https://www.venturebonsai.com>

Selvityksen haastatteluaineiston perusteella **perinteinen joukkorahoitus** nähdään potentiaalisena ja hyvin soveltuvana rahoitusmuotona pienille alkuvaiheen luovien alojen yrityksille, mikroyrityksille sekä yksinyrittäjille. Sen keskeisiä vahvuuksia ovat tuotteen/palvelun omistuksen (ja samalla aineettomien oikeuksien) jääminen projektin toteuttajalle. Vahvuutena on myös se, että rahoitus on luonteeltaan projektityyppistä rahoitusta, jota hakiessa ei tarvitse vielä olla valmista tuotetta tai palvelua vaan kerättyä rahoitusta voidaan käyttää myös tuotekehitykseen ja suunnitteluun. Perinteisen joukkorahoituksen vahvuutena on sekin, että sen avulla pystyy perustamaan ja aloittamaan projektin ja esittelemään tai ”testaamaan” rahoitusta suurelle joukolle.

Haasteena perinteisen joukkorahoituksen kannalta on Suomessa ”joukon” (potentiaalisten rahoittajien) pienuus sekä tyypillisesti kerättävien summien pieni koko. Tämän vuoksi joukkorahoitus soveltuu parhaiten hankkeen tai projektin alkuvaiheen rahoitukseen (siemenrahoitus), mutta sen skaalaaminen isompaa tuotantoa varten on vaikeaa.

Toisena haasteena joukkorahoituksessa on regulaation ja lainsäädäntöön liittyvät kysymykset ja tulkinnat. Suomessa joukkorahoitusta säätelee yleishyödyllisen toiminnan rahoittamiseen suunnattu rahankeräyslaki⁵⁸, jonka mukaan ”rahankeräyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa yleisöön vetoamalla kerätään vastikkeetta rahaa”. Lain toteutumista valvoo poliisi. Käytännössä laki tarkoittaa sitä, että ilman erityistä lupaa yksittäiset henkilöt eivät voi hakea rahaa *vastikkeettomasti*. Monissa Suomen naapurimaissa, esimerkiksi Ruotsissa, vastaavaa lainsäädäntöä ei ole.

Oma haasteensa liittyy joukkorahoituksessa syntyviin sopimuksiin ja velvoitteisiin niissä tapauksissa, joissa hankkeen perustaja ei pystykään toteuttamaan hanketta rahoituksen toteutuessa. Esimerkiksi Kickstarter-palvelu on joutunut joihinkin oikeudenkäynteihin tämän johdosta ja tullut sitä kautta varovaisemmaksi toiminnassaan. Vastaavasti omatoimisesti toteutetussa joukkorahoituksessa haasteena ovat sen sijaan tiukat viranomaissäädökset⁵⁹.

Suomessa on ollut esillä useampiakin tapauksia, joissa joukkorahoitushanke on epäonnistunut ja/tai tulkittu laittomaksi nimenomaan vastikkeellisyyspykälän nojalla. Usein joukkorahoitusta pidetäänkin laittomana tai vähintään juridisesti monimutkaisena toimintamallina. Käytännössä laki ei kuitenkaan kiellä joukkorahoitusta, mikäli se on toteutettu oikein eli rahoittajille annetaan jokin vastike.

Suurimpana pullonkaulana joukkorahoituksen käytöllä nähdään haastatteluaineiston perusteella hyvin heikko tietoisuus joukkorahoituksesta tai sen käyttöön liittyvät mielikuvat rahoituksen laittomuudesta tai monimutkaisuudesta sekä joukkorahoituksen saama negatiivinen julkisuus.

58 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060255>

59 Katso esimerkiksi Iron Sky –elokuvan rahoitus: Hermia (2010).

Osakejoukkorahoitusta ei tarkasteltu tässä selvityksessä tarkemmin. On kuitenkin syytä olettaa, että joukkoistamisen avulla voidaan vastata pääomasijoituksen keräämisen ongelmiin nostamalla esiin potentiaalisia yrityksiä sekä voidaan koordinoita ja markkinoida niitä potentiaalisia sijoittajia varten. Toisaalta osakejoukkorahoitukseen liittyyne luovien alojen yritysten kannalta samat haasteet kuin tavanomaiseen pääomasijoitukseen eli liikevaihdon kasvunäkymät, aineettomien oikeuksien arvottaminen ja yleinen halukkuus kasvuun tai yrityksen omistuksen jakamiseen.

Johtopäätökset

Perinteinen joukkorahoitus soveltuu erittäin hyvin alkaville pienille ja innovatiivisille projekteille, joiden rahoitus on yksi merkittävimmistä luovien alojen yritysten rahoituksen aukoista. Tämän tyyppisten projektien rahoituksessa joukkorahoituksen potentiaali on merkittävä. Isommille ja pidemmällä oleville projekteille tai yrityksille joukkorahoituksen soveltuvuus on sen sijaan selvästi haasteellisempaa, sillä joukkorahoituksella on hyvin vaikea kerätä suurempaan tuotekehitykseen vaadittavaa kymmenien tai jopa satojen tuhansien eurojen rahoitusta.

Joukkorahoituksen käytön yleistyminen edellyttää ennen kaikkea tietoisuuden merkittävää lisäämistä, hyvien esimerkkien esiin nostamista ja konkreettista tietoa ja ohjeistusta joukkorahoituksen käytöstä ja mahdollisuuksista.

2.8.2 Tuotteeseen sijoittaminen – Case Vision+

Toisena uudentyypisenä rahoitusmallina tässä selvityksessä on tarkasteltu tuotteeseen sijoittamista, jota on lähestytty Vision+ -esimerkillä. Tuotteeseen sijoittaminen ei sinänsä uusi ilmiö, vaan sitä on käytetty hyvin paljon esimerkiksi Yhdysvalloissa elokuvateollisuudessa.

Vision+

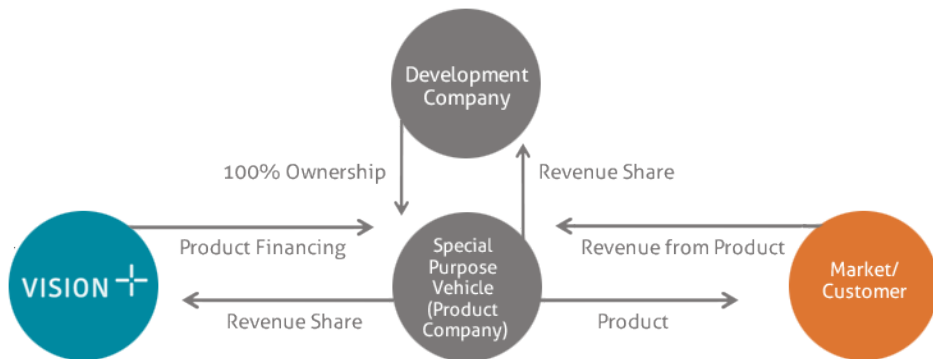
Vision+ on vuonna 2012 perustettu tuotesijoitusrahasto (*product investment fund*). Vision+ keskittyy digitaalisiin tuotteisiin. Lisäksi Vision+:n kautta kohdeyritys saa ”mentorointiapua” markkinointiin, kumppaneiden etsintään ym. Sen edeltäjänä ”pilottirahastona” toimi Mediantonic Fund, joka keskittyi yksinomaan pelien rahoitukseen.

Malli eroaa perinteisestä pääomasijoittamisesta siinä, että sijoitus ei kohdistu yritykseen vaan tiettyyn yrityksen tuotteeseen. Toinen keskeinen elementti Vision+:ssa on se, että rahasto tukee alusta asti voimakkaasti kansainvälistymistä ja tuotteet tähdätään globaaleille markkinoille. Tähän perustuu myös keskittyminen digitaalituotteisiin, joissa skaalautuvuusmahdollisuudet ovat selvästi suurimmat. Digitaalituote

voi tässä tapauksessa tarkoittaa tosin myös palvelua tai tuotetta, jonka jakelu tapahtuu digitaalisesti.

Käytännössä rahoitus toteutetaan siten, että sijoitusten kohteena olevalle tuotteelle perustetaan tuoteyritys (*Product Company*), jonka omistusoikeus säilyy tuotteen kehittäneellä yrityksellä. Vision+ kanavoi rahoituksen tuoteyritykseen ja saa tietyn osuuden tuoteyrityksen tuotosta. Vakuutena toimivat tuotteen IP-oikeudet. Järjestely vapautuu, kun tietty tuottoraja on saavutettu.

Kuvio 40. Vision+:n toimintamalli.⁶⁰



Heikkoudet ja vahvuudet luovien alojen yritysten näkökulmasta

Selvityksen haastatteluaineiston perusteella Vision+ on erittäin tervetullut lisä luovien alojen rahoituskenttään. Sen ehdottomana vahvuutena on tuotteen oikeuksien (tuoteyrityksen omistuksen) säilyminen kehittäjäyrityksellä, mikä vastaa perinteiseen pääomasijoitustoimintaan liittyviin haasteisiin kuten luovien alojen yritysten riskien ennakkointiin, aineettomien oikeuksien säilymiseen omistajalla sekä haluttomuuteen luopua yrityksen omistajuudesta (omistajuuden dilutointi).

Selkeä vahvuus on myös se, että Vision+:n malli on helppo tapa yrittäjille laajentaa toimintaansa uudelle alueelle, koska tuote eriytetään omaan tytäryhtiöön ja uuden tuotteen vakuutena toimivat sen tuoteoikeudet. Näin ollen, jos tuote jostain syystä epäonnistuu, ei emoyhtiö ole vastuussa tuotteen lainasta. Vahvuutena nähdään myös se, että fokusoituminen tuotteen myyntiin ja markkinointiin pakottaa kirkaamaan liiketoimintamallia.

Edellytyksenä tämän mallin toimivuudelle on, että myyntimallin tulee olla selkeä, sillä käytännössä malli jakaa tulevaisuuden tuottoja ilman, että on varsinaisesti vielä luotu mitään. Näin ollen ajoitus Vision+-mallin rahoituksen hankinnassa on

60 www.visionplus.fi

olennainen. Toisena pullonkaulana rahoituksen laajemmalle hyödyntämiselle nähdään sen kovat vaatimukset aineettomien oikeuksien (IPR) osuudesta.

Ajoitus korostuu pohdittaessa mahdollisia seuraavia rahoituskierroksia. Malli on vielä hyvin tuntematon ja monet pääomasijoittajat voivat vieroksua sen tavallisuudesta ja perinteisistä käytännöistä poikkeavaa rakennetta (emoyhtiö-tuoteyhtiö). Näin ollen malli toimiikin parhaiten silloin, kun jatkorahoitusta uusilla rahoituskierroksilla ei välttämättä enää tarvita, mikä taas edellyttää tuotteen menestymistä ja kassavirran karttumista. Suurimpana pullonkaulana mallin yleistymisen kannalta näyttäytyy heikko tietoisuus ja perinteet tuoteoikeuksiin liittyvästä sijoittamisesta.

Mallin toimivuuden kannalta on tärkeää suuret katteet ja mahdolliset nopeat kassavirran nousut, jotta sijoittajille riittää jaettavaa. Näin ollen malli soveltuu lähinnä monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla ja isoille volyymeille.

Johtopäätökset

Tuotteeseen sijoittamista pidetään erittäin hyvänä ja toimivana luovien alojen yrityksille erityisesti sen vuoksi, että se auttaa ratkaisemaan aineettomien oikeuksien vakuuteen ja omistajuuteen liittyviä kysymyksiä. Vaikka Vision+in malli on uusi eikä siitä ole mahdollista tehdä tarkempia johtopäätöksiä, ovat alustavat kokemukset hyvin positiivisia ja malli nähdään erittäin tervetulleena lisänä luovien alojen rahoituskenttään.

Malli soveltuu kuitenkin lähinnä monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla ja siinäkin harvoille hittituotteille, jotka pystyvät houkuttelemaan rahoitusta. Laajentuminen edellyttää lisäksi merkittävää tietoisuuden lisäämistä.

3 Kansainvälinen Benchmarking

Seuraavassa on kuvattu selvityksen kansainvälisen benchmarking-osion keskeiset havainnot kunkin vertailun kohteena olevan maan (Tanska, Hollanti, Iso-Britannia ja Ruotsi) osalta. Havainnot perustuvat haastatteluihin sekä aikaisempien selvitysten ja verkkosivujen materiaalin läpikäyntiin. Benchmarkingissa tarkasteltiin selvityksen seuraavia muun aineiston perusteella tunnistettuja Suomen rahoitusympäristön keskeisiä pullonkauloja ja teemoja:

- 1) Miten luovat alat on määritelty ja mikä on luovien alojen yleinen asema?
- 2) Millainen on luovien alojen rahoituksen yleinen konteksti ja mitkä ovat keskeiset pullonkaulat?
- 3) Onko tarjolla joustavia rahoitusinstrumentteja luovien alojen pk-yrityksille tuotekehitykseen?
- 4) Onko olemassa instrumentteja, jotka huomioivat erityisesti aineettomat oikeudet?
- 5) Millainen on joukkorahoituksen tilanne?

Kunkin vertailumaan kuvauksen laajuus riippuu käytettävissä olevasta aineistosta ja relevanssista suhteessa yllä mainittuihin kysymyksiin.

3.1 Tanska

Miten luovat alat on määritelty ja mikä on luovien alojen yleinen asema?

Tanskassa luovien alojen määritelmässä on äskettäin päätetty seurata Iso-Britannian kulttuuri-, media- ja urheiluministeriön (DCMS) vuonna 2001 laatimaa määritelmää (ks. kohta 3.3). Valintaa on Tanskassa kritisoitu, koska määritelmä on liian laaja eikä huomioi todellisuuden monimutkaisuutta riittävästi niputtaessaan koko alan yhdeksi kokonaisuudeksi.

Tanskassa on viimeisen vuosikymmenen aikana havaittu luovien alojen liiketoimintapotentiaali ja alaan liittyvässä keskustelussa on siirrytty kulttuuriarvoja painottavasta keskustelusta kaupallisia arvoja painottavaan keskusteluun. Nyt luovat alat on selvästi tunnustettu omaksi talouden sektorikseen. Danish Business Authority (2013)⁶¹ toteaa, että Tanskassa kaupallisesti vahvoja luovien alojen toimialoja on erityisesti muoti-, huonekalu design -sektoreilla. Kansainvälistä menestystä ovat saavuttaneet myös televisiotuotanto- ja tietokonepeliala. Globaalin kasvupotentiaalain saavuttaakseen Tanskassa asetettiin kasvutiimi selvittämään Tanskan luovan alan kasvupotentiaalia. Sen vision mukaan ”Tanska on vuonna 2016 Euroopan vahvin kasvuympäristö luoville aloille, ja se on arkkitehtuurin, designin ja muodin globaali keskittymä”. Luovat alat on kansallisesti noteerattu keskeiseksi potentiaaliseksi kasvusektoriksi, jolta odotetaan paljon.

61 Danish Business Authority <<http://dba.erhvervsstyrelsen.dk/creative-industries>>

Millainen on luovien alojen rahoituksen yleinen konteksti ja mitkä ovat keskeiset pullonkaulat?

Kuten Suomessa, myös Tanskassa luovien alojen rahoituksessa noudatetaan pääsääntöisesti ”perinteistä” yritysrahoituksenäkökulmaa, jonka mukaan rahoitusta hakevien yritysten potentiaali arvioidaan rahallisen arvon (*monetary return potential*), takaisinmaksukapasiteetin ja suhteellisen riskin perusteella. Toisin sanoen luovan talouden alat ovat yhdenvertaisessa asemassa muihin toimialojen yritysten kanssa ja varsinaisesti luovaan talouteen keskittyvän projektin rahoittaminen on hyvin harvinaista.⁶²

Tanskassa käydään samaa keskustelua kuin Suomessa ja Euroopassa yleisesti siitä problematiikasta, joka liittyy aineettomien oikeuksien käyttämiseen rahoituksen saamisen takuuna. Tämä koskee paitsi julkista rahoitusta myös pankkitakauksia, jotka eivät usein ole luovien alojen yritysten saavutettavissa. Tähän liittyen Tanskassa on tunnistettu muutostarve, joka koskee IPR-oikeuksien tunnistamista lisäarvoksi. Lisäksi on tunnistettu tarve lainsäädännöllä suojata IPR-oikeudet entistä paremmin. Toistaiseksi konkreettisia toimenpiteitä ei ole vielä tehty⁶³.

Onko tarjolla joustavia rahoitusinstrumentteja luovien alojen pk-yrityksille tuotekehitykseen?

Tanskassa on yleisesti tunnistettu puutteita erityisesti luovien alojen pk-yrittäjyyden tukemisessa. Suomen tavoin erityisesti pienehköjen summien eli 5 000–50 000 euron rahoitusinstrumenteista on pulaa eikä tähän liittyen ole tarjolla Suomen näkökulmasta erityisen kiinnostavia tai innovatiivisia rahoitusinstrumentteja.⁶⁴

Sen sijaan Tanskassa toimiva Center for Kultur- og Oplevelsesøkonomie⁶⁵ (CKO), joka on kahden ministeriön (Ministry of Economics and Business Affairs ja Ministry of Culture) vuonna 2008 muodostama organisaatio, näyttäytyy Suomen näkökulmasta mielenkiintoiselta toimijalta. CKO:n tarkoituksena on tukea ”kulttuuri- ja elämyksellisuuden” yritysytteisöä kasvun ja innovaatiotoiminnan lisäämisessä ja vahvistaa luovan alan toimijoiden liiketoimintaosaamista ja toimintamalleja.⁶⁶ Juuri liiketoiminnan osaaminen ja toimintamallien kehittäminen näyttäytyvät yhtenä keskeisenä luovien alojen kehittämisen (ja rahoituksen) pullonkaulana myös Suomessa.

CKO rahoitti vuosien 2009–2012 aikana 20 luovien alojen projektia⁶⁷. Yhteensä CKO jakoi rahoitusta 3,4 miljoonaa euroa Danish Business Authority⁶⁸ (DBA) rahoittaman ”Growth Fund grant” ohjelmassa. Tämän tuen ulkopuolelle jäivät muotiteollisuus, design, ruokakulttuuri, peliala, arkkitehtuuri ja musiikkiteollisuus, jotka Tanskassa edustavat luovan alan valtavirtaa. Sen sijaan projektin tavoitteena oli tavoittaa

62 Masalin, Heikki (2012). A KreaNord Report: Mapping of Nordic Creative and Cultural Industries Financial Environment. < http://kreaord.org/sites/default/files/rapport/mapping_of_nordic_creative_and_cultural_industries_-_mapping_pa_finansiering_rapport.pdf>

63 CKO:n asiantuntijahaastattelu

64 CKO:n asiantuntijahaastattelu

65 CKO, <<http://www.cko.dk/>>

66 CKO:n asiantuntijahaastattelu

67 CKO, < http://cko.dk/sites/default/files/creative_competitive_web_endelig.pdf>

68 DBA, <<http://dba.erhvervsstyrelsen.dk/home/0/2>>

perinteisiä tehdastuotanto- ja palveluyrityksiä luovien alojen ulkopuolelta, ja muodostaa kumppanuuksia luovan alan yrittäjien kanssa. Ohjelmassa rahoitetut projektit voidaan jakaa tuote- ja palvelualan; kehitys, viestintä ja markkinointialaan sekä organisaatio-kehityksen ja markkinoinnin alaan.

Vuoden 2013 alussa Tanskan hallitus teki päätöksen korvamerkitä kansalliseen kasvusuunnitelmaan valtion riskipääomaa 30 miljoonaa euroa luoville aloille seuraavien kolmen vuoden ajalle⁶⁹. Tanskassa julkisesti riskipääomasta vastaa Vækstfonden⁷⁰. CKO:n asiantuntijan mukaan on kuitenkin todennäköisestä, että tästä rahasta suurin osa sijoitetaan perinteisiin suuriin sijoituskohteisiin. Luovien alojen näkökulmasta voidaan kuitenkin pitää merkittävänä, että tällainen poliittinen päätös on tehty.

Yksityisen rahoituksen osalta Business angels -malli on Tanskassa noussut viime aikoina esille ja sen merkitys todennäköisesti kasvaa tulevaisuudessa. On merkkejä siitä, että yksityiset sijoittajat ovat vähitellen havaitsemassa luovien alojen potentiaalin. Tältäkin osin tilanne on siis hyvin samankaltainen kuin Suomessa.

Onko olemassa instrumentteja, jotka huomioivat erityisesti aineettomat oikeudet?

Tanskassa ei ole erityisiä aineettomia oikeuksia erityisesti huomioivia instrumentteja, mutta yleisessä keskustelussa on tunnistettu tarve luoda tällaisia instrumentteja.

Millainen on joukkorahoituksen tilanne?

Tanskassa joukkorahoituksen käyttämisessä rahoitusinstrumenttina ollaan Suomessa edellä, ja joukkorahoituksen käyttö kasvaa ja kehittyy jatkuvasti. On kuitenkin syytä huomioida, että joukkorahoitus perustuu yksityiseen rahoitukseen eikä sinänsä ratkaise julkisen rahoituksen kehittämisen tarpeellisuutta.

Tanskan ensimmäinen ja suurin joukkorahoitusmalli on BOOMERANG-joukkorahoitusalue⁷¹, jossa yrittäjät, taiteilijat, yhdistykset ja muut luovat tahot voivat kerätä rahoitusta realisoidakseen ideoitaan ja projektejaan yksityisten tahojen taloudellisen tuen turvin. Muita myös Suomessa toimivia joukkorahoitusalueita ovat esimerkiksi FundedByMe⁷² sekä FundedByMeEquity⁷³. CKO:n asiantuntijan mukaan erityisesti näistä FundedByMeEquity on Tanskassa erityisen tarpeellinen ja paikkaa rahoituspuutetta, josta pienet ja keskisuuret yritykset Tanskassa kärsivät.

Joukkorahoitukseen liittyviä lakiin liittyviä ongelmia ei ole (vrt. epäselvä tilanne Suomessa), lukuun ottamatta maarajat ylittävää yhteistyötä, jossa 15 000 euroa on maksimisijoituksen määrä. Tämän muuttamiseksi on olemassa poliittista tahtoa Tanskassa.

69 Regering, Danmark i arbejde Vækstplan for kreative erhverv • design. <<http://www.evm.dk/~media/oem/pdf/2013/2013-publikationer/07-02-13-vaekstplan-kreative-erhverv.ashx>>

70 Vækstfonden, <http://www.vf.dk>

71 www.boomerang.dk

72 fundedbyme.com

73 <https://fundedbyme.com/en/equity/>

3.2 Hollanti

Miten luovat alat on määritelty ja mikä on luovien alojen yleinen asema?

Tanskan tavoin myös Hollannissa käytetään Iso-Britannian DCSM:n luovien alojen määritelmä (ks. liitteen kohta 1.3.1).⁷⁴

Hollannissa luovat alat muodostavat kasvavan ja yhä tärkeemmän talouden sektorin⁷⁵. Alan nähdään tuottavan kilpailuetua alueille ja kaupungeille ja vauhdittavan talouden kehitystä lisääntyvän innovatiivisen toiminnan kautta myös perinteisille teollisuuden aloille. Amsterdamin alueella luova talous on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut maan muuta taloutta nopeammin. Erityisesti ovat kasvaneet luovan alan palvelutuotanto- ja käsityöalat. Hollannissa, kuten myös Suomessa, luovan alan sektori koostuu etenkin pienistä ja keskiuurista yrityksistä. Hollannissa luovan talouden on havaittu klusteroituneen alueellisesti erityisesti kaupunkiin ja usein kaupunkien keskusta-alueille. Amsterdamin alue on maan määrittäjä alue, sillä se on maan tärkein luovien alojen keskittymä, vaikkakin luovien alojen työpaikkojen osuuden perustella Utrecht on erityisen tärkeä. Hilversumiin on keskittynyt erityisesti media-alaan liittyviä yrityksiä, Randstadiin ICT-palveluita tuottavia yrityksiä, Rotterdamiin arkkitehtuurin alan yrityksiä, Tilburgiin käsityöalaan liittyviä yrityksiä ja Arnhemiin muodin alan yrityksiä.

Millainen on luovien alojen rahoituksen yleinen konteksti ja mitkä ovat keskeiset pullonkaulat?

Hollannissa luovien alojen julkisen rahoituksen tilanne on heikentynyt finanssikriisin myötä. Hollannin luovien alojen julkisen rahoituksen keskeisistä pullonkauloista ei selvityksessä saatu tietoja.

Onko tarjolla joustavia rahoitusinstrumentteja luovien alojen pk-yrityksille tuotekehitykseen?

Hollannissa pienten ja keskiuurten yritysten näkökulmasta mielenkiintoinen toimija on Cultuur-Ondernemen (Culture-Entrepreneurship, CO)⁷⁶ -organisaatio, joka edistää kulttuuriorganisaatioiden, itsenäisten taiteilijoiden ja muiden luovan alan toimijoiden kaupallisia mahdollisuuksia. CO:n päätehtävät ovat rahoitus (lainat, tuet, takaukset) sekä yrittäjyyteen ja kumppanuuksiin liittyvän tiedon jakaminen ja koulutus. Rahoitukseen liittyen organisaatiolla on Suomen näkökulmasta mielenkiintoisia rahoitusratkaisuja pienille ja keskiuurille yrityksille⁷⁷:

- **Lending to learn** "Lending to learn" on taiteilijoille tarkoitettu laina koulutuksen (valmennuksen tai kurssien) rahoittamiseen. Maksimilainamäärä on 2 750 euroa.

74 CKO:n asiantuntijahaastattelu

75 CCAA, Rutten, Marlet & van Oort (2011). Creative industrie als vliegwiel Onderzoek in opdracht van Creative Cities Amsterdam Area <<http://www.ccaa.nl/download.php?id=54209>>

76 Cultuur-Ondernemen, <<http://www.cultuur-ondernemen.nl/en/web/co-en>>

77 Cultuur-Ondernemen, <<http://www.cultuur-ondernemen.nl/documents/17339/1ae61458-5a21-438c-8ee0-9d0277282f4c>>

- **Micro credit** "A microcredit" on pieni luotto aloittavalle yrittäjälle. Mikrolaina liittyy suoraan ammatinharjoittamiseen. Cultuur-Ondernemenin myöntämät lainat ovat maksimissaan 10 000 euroa.
- **Cultural loan** "A cultural loan" on pankkilaina, joka tarjoaa taiteilijoille, luovien alojen työntekijöille ja kulttuuriorganisaatioille mahdollisuuden investoida yhtiöönsä. Lainan rahoittaa Triodos-pankki⁷⁸. Cultuur-Ondernemen järjestää lainan takuun, silloin kun lainan hakijan ei ole mahdollista saada muuta vakuutta lainaansa. Lainamäärä alkaa 10 000 eurosta.
- **Surety fund for artists and cultural institutions** (vakuusrahasasto taiteilijoille ja kulttuuri-instituutioille). Cultuur-Ondernemen on muodostanut takausrahaston (BFK) taiteilijoille. BFK toimii korko- ja lyhennystakauksissa. Triodos-pankki käyttää mahdollisuutta voidakseen myöntää lainoja taiteilijoille, luovien alojen toimijoille ja kulttuuri-instituutioille. Takauksen saamisessa on seuraavia ehtoja:
 - Taiteilijana työskentely
 - Yhtymäkohta kulttuuri-instituutioon
 - Projekti tai investointi on riittävän perusteltu
- Triodos Pankki hakee vakuussopimuksen Cultuur-Ondernemen -rahastoon
- **Surety credit BMKB** (vakuusluotto BMKB) Hollannin hallituksella on takausjärjestelmä "BMKB" pienille ja keskisuurille yrityksille. Sitä voidaan hyödyntää lainanoton yhteydessä lisävakuutena niin, että lainanhakija saa enemmän lainaa, mihin omat vakuudet muutoin riittäisivät. Pankki tekee hakemuksen kauppasuhteiden ministeriön (NL Agency) BMKB toimijalle (NL Agency)⁷⁹.

CCAA (Creative Cities Amsterdam Area) on 13 partnerin (esim. 7 kuntaa, 2 kehitysyhtiötä, kauppahuone [Chamber of Commerce] ja valtio) muodostama luovien alojen kasvua ja kehitystä tukeva organisaatio⁸⁰. Sen tavoitteena on lisätä luovien alojen yritysten määrää ja houkuttaa alueelle luovaa osaamista. Sen tehtäviin kuuluu tarjota rahoituksen hakemiseen liittyvää neuvontaa ja koulutusta.

Onko olemassa instrumentteja, jotka huomioivat erityisesti aineettomat oikeudet?

Varsinaisia rahoitusinstrumentteja, jotka erityisesti huomioisivat aineettomat oikeudet, ei selvityksessä tunnistettu, mutta esimerkiksi yllä mainittu Hollannin valtion takausjärjestelmä BMKB mahdollistaa vakuuden saamisen silloin, kun muut rahoitusratkaisut, esimerkiksi aineettomiin oikeuksiin liittyvien vakuusongelmien takia, eivät ole mahdollisia.

Suomen kannalta mielenkiintoinen on mikroluottoja tarjoava Qredits-organisaatio⁸¹, joka tarjoaa aloittaville pienille (vähemmän kuin viisi työntekijää) yrityksille maksimissaan 50 000 euron suuruisia mikrolainoja. Qreditsin partnereita ovat ABN

78 Triodos, <www.triodos.nl>

79 NL Agency, <<http://www.agentschapnl.nl/en>>

80 CCAA, <www.ccaa.nl>

81 Qredits, <www.qredits.nl>

AMRO, ING, Rabobank, Triodos-pankki, Hollannin kuntien pankki (Bank of Dutch Municipalities). Hollannin hallitus tukee Qreditin toimintaa ja se saa taloudellista tukea useilta julkisilta tahoilta, kuten kaupallisten suhteiden ja sosiaalisten suhteiden ministeriöltä (Ministry of Economic Affairs, Agriculture and Innovation, the Ministry of Social Affairs and Employment and the Fund working on Housing).

Niin ikään mielenkiintoinen malli on yksityisen Materiaalfonds-säätiön toimintamalli, joka tarjoaa pienimuotoisia lainoja (enintään 8 000 euroa) ammattitaiteilijoille ja suunnittelijoille uusien töiden suunnitteluun, toteutukseen ja esittelyyn. Laina tulee maksaa takaisin kolmessa vuodessa (yli 2 500 euron suuruiset lainat).⁸²

Millainen on joukkorahoituksen tilanne?

Joukkorahoituksessa Hollannissa on useita mahdollisuuksia ja joukkorahoituslustoja. Ne ovat Hollannissa yleistyneet nopeasti. Hollannissa toimivista joukkorahoituslustoista esimerkkeinä ovat *geldvoorelkaar-joukkorahoitus*⁸³ ja *voordekunst-joukkorahoitus*⁸⁴.

Lahjoittajat ja luotonantajat yhdistävä Geldvoorelkaar on uudenlainen joukkorahoituslusto, jonka ovat muodostaneet kaksi ING-pankissa toiminutta rahoitusalan ammattilaista. Tässä joukkorahoituslustossa rahoittaja voi tehdä joko lahjoituksen tai lainata rahaa sijoituksen muodossa. Perustajien tarkoitus on toimia people-to-people (P2P) alueella ja tarjota uusi vaihtoehto rahoituksen järjestymiselle perinteiselle pankkiperusteiselle luototukselle sekä tarjota sijoittajille uudenlainen väylä investoinneille. Tarkoituksena on mahdollistaa rahoitus esimerkiksi aloittaville yrityksille ja myös yhdistyksille, säätiöille.

Voordekunst on puolestaan taiteen tukemiseen profiloitunut perinteinen joukkorahoituslusto.

3.3 Iso-Britannia

Miten luovat alat on määritelty ja mikä on luovien alojen yleinen asema?

Iso-Britanniassa luovat alat määritellään joukoksi sisällön tuotannon, palvelu- ja käsityöyrityksiä (*content, service and craft businesses*). Iso-Britannian kulttuuri-, media- ja urheiluministeriö (Department for Culture, Media & Sport, DCMS) on vuonna 2001 määritellyt luovien alojen perustuvan aloihin, joilla ”vaaditaan luovuutta, taitoja ja lahjakkuutta ja joissa kasvu perustuu aineettomiin oikeuksiin”. DCMS sisältää seuraavat 13 alaa kuuluvaksi luoviin aloihin.⁸⁵

- Mainonta (Advertising)
- Arkkitehtuuri
- Kuvataide ja antiikki (Art and antiques market)

82 Materiaalfonds, <www.materiaalfonds.nl>

83 Geldvoorelkaar <www.geldvoorelkaar.nl>

84 Voordekunst <www.voordekunst.nl>

85 <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-culture-media-sport>

- Käsityö (crafts)
- Design
- Muoti
- Elokuva- ja videoteollisuus (Film and video)
- Musiikkiteollisuus
- Esiintyvät taiteet
- Julkaiseminen
- Ohjelmistot (Software)
- Televisio ja radio (Television and radio)
- Video ja tietokonepelit.

Maan hallitus on perustanut luovien alojen neuvoston (Creative Industries Council). Sen tavoitteena on edistää luovan alan toimijoiden ja hallituksen välistä ymmärrystä ja vuoropuhelua. Neuvoston perustaminen liittyy erityisesti hallituksen haluun kehittää luovan alan asemaa ja tehtäviin kuuluu esimerkiksi rahoitukseen ja aineettomiin oikeuksiin liittyvien aiheiden eteenpäin vieminen.⁸⁶

Luovien alojen neuvoston kokoama Access to Finance, A2F-ryhmä (2012) toteaa, että DCMS:n määritelmässä pitäisi huomioida teknologisen muutoksen nopeus ja merkitys. He myös toteavat, että Iso-Britanniassa erityisen merkittäviä luovan talouden aloja ovat musiikki- ja televioteollisuus, arkkitehtuuri ja design.⁸⁷

Rahoituksesta keskusteltaessa on usein käsitelty luovia aloja yhtenä käsitteellisenä kokonaisuutena, ja yritetty löytää tämän perusteella yksi ratkaisu. A2F-ryhmä toteaa, että tämä ei ole mahdollista, vaan sen sijaan tarvitaan tarkemman tason luokittelua. Ryhmän mukaan rahoitusmahdollisuuksia pitäisi suunnitella seuraavan luokituksen mukaisesti:

1. Nopeasti kasvavat, mittakaavaltaan isot yritykset, jotka tarjoavat mahdollisuuksia merkittäviin tuottoihin ja etsivät aktiivisesti investointeja
2. Vakaat kasvuyritykset, jotka tarvitsevat luottoa jossain muodossa
3. Uudet yritysideoita ja pienemmät aikaisen vaiheen kasvuyritykset, jotka etsivät siemenrahoitusta
4. Pienet yritykset, jotka tarvitsevat luottoa jossain muodossa
5. Luovat ideat ja projektit, jotka etsivät aktiivisesti rahoitusta ja epäonnistuvat siinä.

Millainen on luovien alojen rahoituksen yleinen konteksti ja mitkä ovat keskeiset pullonkaulat?

Iso-Britanniassa on havaittu, että merkittävä osuus aineettomista oikeuksista muodostuu pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Nämä yritykset tarvitsevat yritystukia kasvaakseen, mutta niiden saaminen on osoittautunut haastavaksi. A2F-ryhmä on tunnistanut suurimman tarpeen rahoitusratkaisujen kehittämiseksi olevan luovan

86 Creative Industries Council <<https://www.gov.uk/government/policy-advisory-groups/creative-industries-council>>
87 A2F-working report, <http://www.kreanord.org/sites/default/files/rapport/access_to_finance_working_group_report.pdf>

alan sisällön tuotannon yritysryhmässä. Tämän ryhmän rahoituksen tarve on suurin, ja se on investoijien näkökulmasta huonoiten ymmärretty yritysryhmä. Konkreettisesti sisällön tuotannon yritysryhmä koostuu pelialasta, musiikki-, elokuva- ja tv-teollisuudesta sekä innovatiivisista sosiaalisista ja digitaalisista yrityksistä. Tällä ryhmällä on vaikeuksia saavuttaa tarvitsemaansa rahoitusta ja sillä on suuri kehittypotentiaali tuottaa skaalautuvaa kasvua ja työpaikkoja.⁸⁸

Aineettomia oikeuksia on vaikea arvottaa, mikä vaikuttaa sijoittajien sijoitushalukkuuteen etenkin, jos he eivät ymmärrä tai tunne luovien alojen sektorin luonnetta. Sisällön tuotannon luokkaan kuuluvat yritykset, kuten digitaaliset alat, ovat luonteeltaan ”hittivetoisia”, minkä takia investoinnit vaativat portfolio-tyyppisen näkökulman. Perinteiset yrityksen arvon määrittämisen tavat eivät sovellu näille aloille. Liian pitkään luovat alat on nähty ei-vakavasti otettavana bisnes-alueena. Jotta mahdollisuudet saadaan hyödynnettyä pitää investoijien oppia ymmärtämään luovia aloja ja luovien alojen yritysten tehdä itsestään valmiimpia kohteita investoinneille. A2F-ryhmä uskoo, että hallituksen tuella Iso-Britanniassa voitaisiin kaksinkertaistaa luovien alojen sektorin volyymi seuraavan vuosikymmenen aikana.

Osa rahoitukseen liittyvistä pullonkauloista liittyy yleisesti pieniin ja keskisuuriin yrityksiin ja niiden ongelmiin saada rahoitusta. Osa liittyy selvästi luoviin aloihin.

Tunnistetut yleiset pullonkaulat ovat:

- Sijoittajan näkökulmasta puutteellinen informaatio, mikä aiheuttaa työtä ja kustannuksia luotottajalle sen arvioidessa lainariskiä.
- Täydellisen varmuuden puute taloudellisesta toiminnasta ja lainavakuudesta.
- Usein luovien alojen volyymi on liian pieni sijoittajille.

Nämä ovat yleisiä ongelmia yrityksille, jotka etsivät rahoitusta 250 000–5 000 000 punnan välillä.

Erityisiä haasteita luovien alojen yrityksissä ovat

- Korkealaatuisen datan puute ja alasektorien monimuotoisuus
- Yleisesti tunnistetun viitekehityksen puute, mikä auttaa sijoittajia arvioida taidot ja yrityskyvyt
- Vaikeus ennustaa menestystekijöitä
- IPR-oikeuksien ja yrityksen arvon ja yritysmallien arvottamisen ja määrittämisen vaikeus
- Lainatakuiden puute
- Sijoittajien pelko siitä, että luovien alojen yrittäjät keskittyvät taloudellisten arvojen sijaan luoviin arvoihin.

88 A2F-workingreport, <http://www.kreanord.org/sites/default/files/rapport/access_to_finance_working_group_report.pdf>

AzF-ryhmän suositukset näiden pullonkaulojen purkamiseksi ovat:

- Hallituksen ja luovien alojen yhteistyön lisääminen uusien rahoitusratkaisujen löytämiseksi
- Hallituksen ponnistelujen lisääminen olemassa olevien rahoitus instrumenttien muokkaamiseksi paremmin soveltuviksi luoville aloille ja uusien instrumenttien luominen
- Sektorin osajien, tutkimuslaitosten ja rahoittajien yhteistyö sijoittajien ymmärryksen ja tietoisuuden lisäämiseksi luovasta alasta
- Hallituksen ja sektorin osajien yhteistyön lisääminen tiedon ja datan saatavuuden lisäämiseksi
- Avustaa luovaa alaa (erityisesti sisällön tuotantoon perustuvaa) laajentaa toimintaansa.

Onko tarjolla joustavia rahoitusinstrumentteja luovien alojen pk-yrityksille tuotekehitykseen?

Iso-Britanniassa toimii useita luovien alojen kehitystä tukevia toimijoita, joista yksi mielenkiintoisimmista on Creative England -organisaatio⁸⁹.

Kansallinen Creative England investoi ja tukee erityisesti luovia ideoita, osaamista ja liiketoimintaa elokuva-, tv-, peli- ja digitaalisella mediasektorilla. Organisaatio toimii sekä yksityisin että julkisin resurssein ja tekee yhteistyötä paikallisten viranomaisten, yliopistojen, kansallisen hallinnon ja Euroopan komission kanssa. Organisaation tavoitteena on tukea luovan alan toimijoita saavuttamaan suurimman mahdollisen luovan ja kaupallisen potentiaalinsa. Taustalla on talouskasvun ja työpaikkojen lisäämisen tavoitteet. Iso-Britanniassa alueelliset erot yritysten tarpeissa ovat suuria ja myös rahoitustarve on erilainen, mikä on huomioitu myös Creative England -organisaation toiminnassa. Creative England toimii kasvuyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten tukena ja tekee investointeja pitkäaikaisesta näkökulmasta.

Creative England tarjoaa esimerkiksi seuraavia rahoitusvaihtoehtoja ja muuta tukea luovien alojen projekteille ja yrityksille:

- **Dot forge business accelator**⁹⁰: Creative England on rahoittanut 50 % ohjelmasta, jossa tarjotaan tukea aloittaville yrityksille Sheffieldin alueella. Yrittäjät voivat olla mistä päin maailmaa tahansa, mutta yritystoiminnan pitää tapahtua Sheffieldin alueella. Ohjelma investoi 25 000 puntaa riskipääomaa ja tarjoaa mentorointia ja valmennusta kokeneilta yrittäjiltä. Ohjelma on osa CloudCity UK -ohjelmaa, joka on suunnattu digitaalisen teknologian aloille.
- **Business support**⁹¹: Creative England tukee yrityksiä strategioiden laadinnassa kasvun ja yrityksen kestävä kehityksen näkökulmasta. Creative Eng-

89 Creative England, <<http://www.creativeengland.co.uk>>

90 Business Accelator,

<<http://www.creativeengland.co.uk/index.php/2012/sheffield-city-region-invests-in-entrepreneurial-ambition/>>

91 Business Support, <<http://www.creativeengland.co.uk/index.php/portfolio/business-support/>>

land tukee yrityksiä muodostamaan kumppanuuksia. Hallitus on myöntänyt tähän tarkoitukseen alueellisesta kasvutuesta (England's Regional Growth Fund) viisi miljoonaa puntaa edistämään uusien työpaikkojen syntymistä digitaalisen sektorilla.

- **NHS Digital Fund**⁹²: Tuki rahoitetaan alueellisesta kasvutuesta (England's Regional Growth Fund) ja sitä hallinnoivat NHS England ja the NHS Digital Fund. Projekti avaa sektorirajat ylittäviä mahdollisuuksia eri alojen yrityksille. Ohjelman fokuksena on mobiili- ja tablettisovellukset, jotka keskittyvät elämänlaadun parantamiseen, dementoituneiden ihmisten hoitoon, pitkäaikaisairaiden hoitoon ja kansantauteihin liittyvien kuolleisuuslukujen pienentämiseen. Tukea myönnetään 50 000 punnan osissa sovellusta kohden korkeintaan 250 000 puntaa yritystä kohden.

Onko olemassa instrumentteja, jotka huomioivat erityisesti aineettomat oikeudet?

Selvityksen yhteydessä ei noussut esiin rahoitusinstrumentteja, joissa IPR-oikeudet olisivat erityisesti huomioitu. Merkittävää aineettomiin oikeuksiin liittyvää työtä Iso-Britanniassa tekee aineettomien oikeuksien virasto (Intellectual Property Rights Office), jonka tehtävänä on nostaa aineettomien oikeuksien kaupallista merkitystä ja toimia yrittäjien tukena aineettomien oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä. Virasto nostaa aineettomien oikeuksien merkitystä esille myös rahoitusinstrumenttien näkökulmasta.

Millainen on joukkorahoituksen tilanne?

Iso-Britanniassa joukkorahoitus on vakiintunut käytäntö aloittavien yritysten ja luovien projektien rahoittamisessa.⁹³ Iso-Britanniassa on merkittävä määrä joukkorahoituslustoja ja mahdollisuuksia joukkorahoituksen keräämiseen.

3.4 Ruotsi

Miten luovat alat on määritelty ja mikä on luovien alojen yleinen asema?

Selvityksessä haastatellun Tillväxtverketin asiantuntijan näkemyksen mukaan Ruotsissa on Suomeen nähden jääty jälkeen luovien alojen määrittelytyössä. Virallista määritelmää ei ole, mikä on vaikeuttanut muun muassa tilastotiedon tuotantoa. Lisäksi Suomen tavoin luokittelun ongelmana on joidenkin toimialojen luokittelu sijoittaminen olemassa oleviin toimialaluokituksiin. Esimerkiksi DJ:t tilastoidaan tekniseen alaan musiikkiteollisuuden sijaan. Tillväxtverketissä^{94 95} on tunnistettu tarve viralliselle luovien alojen määritelmälle (taloudellisen ja alueellisen kasvun virasto).

92 NHS Digital Fund: <<http://www.creativeengland.co.uk/index.php/portfolio/funding/>>

93 CKO:n asiantuntijahaastattelu

94 Tillväxtverketin asiantuntijahaastattelu

95 Tillväxtverket, <<http://www.tillvaxtverket.se/2.21099e4211fdb8c87b800016732.html>>

Millainen on luovien alojen rahoituksen yleinen konteksti ja mitkä ovat keskeiset pullonkaulat?

Asiantuntijahaastattelun perusteella luovien alojen rahoituksessa Ruotsissa on useita pullonkauloja. Ensinnäkin, sektori muodostuu pääasiassa pienistä yrityksistä, jotka työllistävät alle viisi henkilöä. Julkisen sektorin rahoituksessa keskitytään yrityksiin, joiden liikevaihto on vähintään 100 000 euroa vuodessa ja jotka työllistävät yli viisi henkilöä, sillä talouskasvun arvioidaan erityisesti tapahtuvan nämä ehdot täyttävissä yrityksissä. Tillväxtverktissä arvioidaan, että luovilla aloilla työskentelee noin 146 000 ihmistä ja että alalla on noin 117 000 yritystä. Suurin osa yrityksistä on siis pieniä yhden hengen yrityksiä.

Toiseksi pullonkauloja luovien alojen julkisessa rahoituksessa aiheutuu erityisesti julkisten rahoittajien puutteesta ymmärtää IPR-oikeuksia. IPR-oikeuksien arvoa ei tunneta eikä ymmärretä ja sijoitusriskiä pidetään korkeana. Tämä liittyy erityisesti palvelutuotannon toimialoihin. Sen sijaan tuotteita valmistavat luovan alan yritykset ovat tässä suhteessa paremmassa asemassa.⁹⁶

Kolmanneksi julkisen alan rahoittajat eivät ymmärrä luovien alojen liiketoimintalogiikkaa. Lisäksi luovan alan toimijoiden ja rahoittajien arvot ovat usein ristiriitaisia toisiinsa nähden. Usein luovien alojen toiminnassa korostuvat kulttuuriset ja sosiaaliset arvot, kun taas rahoittajan näkökulma on kaupallinen.⁹⁷

Onko tarjolla joustavia rahoitusinstrumentteja luovien alojen pk-yrityksille tuotekehitykseen?

Tillväxtverket on toteuttanut Kauppaministeriön ja Sosiaaliministeriön (Näringsdepartementet ja Socialdepartementet) kanssa yhteistyössä pilottiohjelman, jossa vastattiin erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten rahoitustarpeisiin⁹⁸. Ohjelman tavoitteena oli lisätä yritysten kilpailukykyä ja synnyttää uusia innovaatioita palveluihin, työtapoihin ja tavaroihin liittyen. Lisäksi ohjelman tavoitteena oli lisätä ymmärrystä ja kerätä kokemuksia luovan alan yritysten tarpeista ja kehityspotentiaalista. Ohjelman tukikriteerit esitetään alla⁹⁹:

	"Suuri shekki"	"Pieni shekki"
Tukisumma	n. 5 000–40 000 €	1 000–3 000 €
Vaade omalle rahoitukselle	Vähintään 30 %	Ei vaadetta
Työntekijöiden lukumäärä	1–50 per yritys/ maksimissaan 250 per konserni	1–50

96 Tillväxtverketin asiantuntijahaastattelu

97 Tillväxtverketin asiantuntijahaastattelu

98 Tillväxtverket, Utvecklingscheckar - till små företag inom kulturella och kreativa näringar <<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/ansokanomstod/stodriktadefillforetag/olikastodriktadefilldigsomforetagare/utvecklingscheckarkulturrellaochkreativanaringar.4.6a7dfe9a134cd71cae1800012748.html>

99 Ramböll Sweden report (2012): Halvtidsutvärdering av utvecklingscheckar kulturella och kreativa näringar.

Tillväxtverketin asiantuntijan mukaan ohjelma onnistui erittäin hyvin¹⁰⁰:

- 56 % ohjelman rahoituksella toteutetuista tuotteista/palveluista on viety tuotantoon projektin päätyttyä,
- 88 % osallistuvista yrityksistä tuki on osaltaan vaikuttanut uusien työpaikkojen syntyyn,
- 88 % osallistuvista yrityksistä tuki on osaltaan vaikuttanut kasvaneeseen liikevaihtoon ja kilpailukykyyn.

Onko olemassa instrumentteja, jotka huomioivat erityisesti aineettomat oikeudet?

Puute on tunnustettu yhdeksi pullonkaulaksi (ks. yllä), mutta selvityksen perusteella Ruotsissa ei ole olemassa tähän tarpeeseen kohdistuvia erityisiä instrumentteja.

Millainen on joukkorahoituksen tilanne?

Ruotsissa joukkorahoitus on keskittynyt kulttuurisektorille ja kokonaisuudessaan sen merkitys on pienehkö muihin EU-maihin verrattuna. Suosittuja palveluja ovat esimerkiksi FundedByMe¹⁰¹ ja Framtidslyftet¹⁰².

Tillväxtverketin julkaisun ”Tillväxt genom Crowdfunding” mukaan joukkorahoitus vastaa julkisen (ja myös yksityisen) rahoitusjärjestelmän puutteisiin tarjota pienille ja alkaville yrityksille mikrorahoitusta. Yrityksissä on havaittu joukkorahoituksesta olevan rahoituksen lisäksi höytyä sitä kautta, että se lisää tietoisuutta markkinoista, auttaa yrityksen ja tuotteiden markkinoinnissa sekä liiketoimintaosaamisen kehittämisessä. Raportissa ehdotettiin seuraavia julkisen sektorin toimenpiteitä joukkorahoituksen tukemiseksi.¹⁰³

- tietoisuuden lisääminen mm. joukkorahoituksen olemassaolosta, laeista, säädöksistä, riskeistä ja mahdollisuuksista
- yhteistyön tiivistäminen välittäjätoimijoiden kanssa yhtenäisten käytäntöjen luomiseksi
- lainsäädännöllisiä muutoksia ei tarvita, mutta laki- ja säädösympäristön kehitystä tulee seurata tarkasti rahoitusmuotojen kehittymisen näkökulmasta

Tillväxtverket arvioi joukkorahoituksen kehityksen olevan positiivinen signaali itse- rahoituksen ja mikrorahoitustarpeen kasvulle, ja mahdollisesti haastavan tulevaisuudessa perinteisen julkisen ja yksityisen yritysrahoitusjärjestelmän muutokseen.¹⁰⁴

100 Tillväxtverrhettin asiantuntijahaastattelu

101 FundedByMe Sweden: < <https://www.fundedbyme.com/projects/browse/?city=sweden>>

102 Framtidslyftet: <<http://www.framtidslyftet.se/>>

103 Tillväxtverket report (2013): Tillväxt genom crowdfunding <http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?ID=1897>

104 Tillväxtverket report (2013). Kompetensutveckling av kultur- och näringslivsaktörer inclusive hur kulturella och kreativa verksamheter utvecklas i samt påverkar utvecklingen av it och nya medier <<http://www.tillvaxtverket.se/download/18.5a5c099513972cd7fea34da9/1364902392781/Slutrapport+Kompetensutveckling+av+kultur+och+n%C3%A4ringslivsakt%C3%B6rer+%28inkl+p%C3%A5verkan+it+och+nya+medier%29.pdf>>

3.5 Yhteenveto

Vertailukohteina olleiden maiden (Tanska, Hollanti, Iso-Britannia, Ruotsi) luovien alojen rahoituksen tilanne on monelta osin hyvin samankaltainen kuin Suomessa.

Kaikissa maissa luovien alojen määrittely nähdään haasteellisena toimialojen yritysten kehittämisen kannalta. Ruotsissa virallista määritelmää ei ole lainkaan kun taas Tanska ja Hollanti noudattavat Iso-Britanniassa kehiteltyä DCMS-määritelmää. Se nähdään kuitenkin liian yleistävänä ja näissä maissa onkin peräänkuulutettu tarkemman tason määrittelyä.

Joustavan tuotekehitysrahoituksen saatavuus pk-yrityksille näyttytyy pullonkaulana Suomen tavoin etenkin Ruotsissa ja Tanskassa. Tähän liittyen vertailumaissa - erityisesti Hollannissa - on muutamia mielenkiintoisia instrumentteja, joista voisi hakea ideoita myös suomalaisen rahoitusjärjestelmän kehittämiseen, vaikka sellaisenaan niiden soveltaminen tulee tuskin kyseeseen. Tällaisia instrumentteja ovat mm. Hollannin lainatakaus- ja mikroluottomallit sekä Ruotsin ”shekit”.

Aineettomien oikeuksien arvottaminen ja tähän liittyen sijoitusten houkuttelu luovien alojen yrityksiin on keskeinen haaste kaikissa vertailumaissa. Selvityksen perusteella näissä maissa ei kuitenkaan ole olemassa tähän erityisesti puuttuvia instrumentteja.

Joukkorahoituksen käyttö on kaikissa vertailumaissa Suomea pidemmällä, joskin erityisesti Ruotsissa on tunnistettu hyvin samankaltaisia haasteita tähän liittyen.

4 Johtopäätökset ja toimenpidesuosituksset

Tässä luvussa esitetään selvityksen keskeiset johtopäätökset julkisten rahoitusinstrumenttien käytöstä, toimivuudesta luovien alojen yrityksissä ja roolista markkinapuutteen korjaajana. Lopuksi esitetään toimenpidesuosituksset julkisen rahoituksen kehittämiseksi. Tässä esitettävät johtopäätökset koskevat julkisen rahoituksen kokonaisuutta, instrumenttikohtaisia johtopäätöksiä on esitetty myös luvussa 2 kunkin instrumentin kohdalla. Yksityistä rahoitusta käsitellään siltä osin kun ne liittyvät julkisen rahoituksen rajapintaan.

4.1 Johtopäätökset

JOHTOPÄÄTÖS 1: PALJON MYÖNTEISTÄ KEHITYSTÄ – VARSINKIN MONISTETTAVIIN TUOTTEISIIN PERUSTUVILLA ALOILLA

Keskeiset toimijaryhmät suhtautuvat luovien alojen yritysten kehittämiseen erittäin myönteisesti. Viime vuosina on tapahtunut paljon myönteistä kehitystä luovien alojen rahoituksen kannalta. Esimerkkejä tästä ovat mm. Tekesin lisääntynyt rahoitus luovien alojen, erityisesti monistettaviin tuotteisiin perustuvien alojen hankkeisiin ja yleisesti positiivinen suhtautuminen luovien alojen kehitykseen keskeisissä rahoittajaorganisaatioissa. Muita esimerkkejä rahoituksen kehittymisestä ovat uudet, erityisesti luoville aloille suunnatut rahoitusinstrumentit tai -mallit kuten täysin julkisella rahoituksella toimiva CreaDemo, PPP-mallilla toimiva Royal Majestics -yrityskiihdyttämö ja yksityisiin sijoituksiin pohjautuva Vision+. Kehitystä on tukenut erityisesti pelialan menestystarinat, jotka ovat lisänneet yksityisten sijoittajien kiinnostusta. Samalla lisääntynyt rahoitus pelialalle on johtanut positiiviseen kierteeseen. Luovat alat nähdäänkin merkittävänä ja potentiaalisena tulevaisuuden alana ja sen toimintaedellytysten tukemista pidetään tärkeänä.

Viime vuosina rahoitus luoville aloille kokonaisuudessaan on lisääntynyt merkittävästi ja verrattuna muihin aloihin, luovat alat ovat saaneet rahoitusta vähintäänkin kohtuullisesti. Luovien alojen sisällä toimialakohtaiset erot ovat kuitenkin erittäin suuret ja edellä kuvattu pätee lähinnä vain monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla.

JOHTOPÄÄTÖS 2: KESKEISET PULLONKAULAT EDELLEEN RATKAISEMATTANA

Positiivisesta kehityksestä huolimatta aikaisemmissa selvityksissä tunnistetut pullonkaulat (ks. luku 1.1) ovat edelleen relevantteja suurimmalle osalle aloista ja edellyttävät ratkaisuja. Keskeisiä pullonkauloja ovat edelleen:

- 1) Luovien alojen määrittely ja suuret toimialakohtaiset erot. Nämä vaikeuttavat rahoituksen kohdentamista/kehittämistä ja heikentävät myös rahoituksen vaikuttavuutta.
- 2) Joustavan, alkuvaiheeseen kohdistuvan, (projektilähtöisen) tuotekehitys-, konseptointi- ja pilotointirahoituksen puute pk-yrityksille.
- 3) Aineettomien oikeuksien arvottaminen ja siihen liittyvän osaamisen puute.
- 4) Luovien alojen puutteellinen liiketoimintaosaaminen ja heikko tietoisuus saatavilla olevasta rahoituksesta.

Ehdotuksia näiden pullonkaulojen lievittämiseksi on annettu luvussa 3.2.

JOHTOPÄÄTÖS 3: INSTRUMENTTIVALIKOIMA ON KATTAVA, MUTTA OLEMASSA OLEVIA INSTRUMENTTEJA TULEE EDELLEEN KEHITTÄÄ

Selvityksen perusteella julkisia rahoitusinstrumentteja on tarjolla luoville aloille kattavasti. Olemassa olevia instrumentteja - ja niiden välistä synergiaa - on kuitenkin mahdollista hioa vastaamaan paremmin luovien alojen erityispiirteisiin ja pullonkauluihin (katso johtopäätös 2).

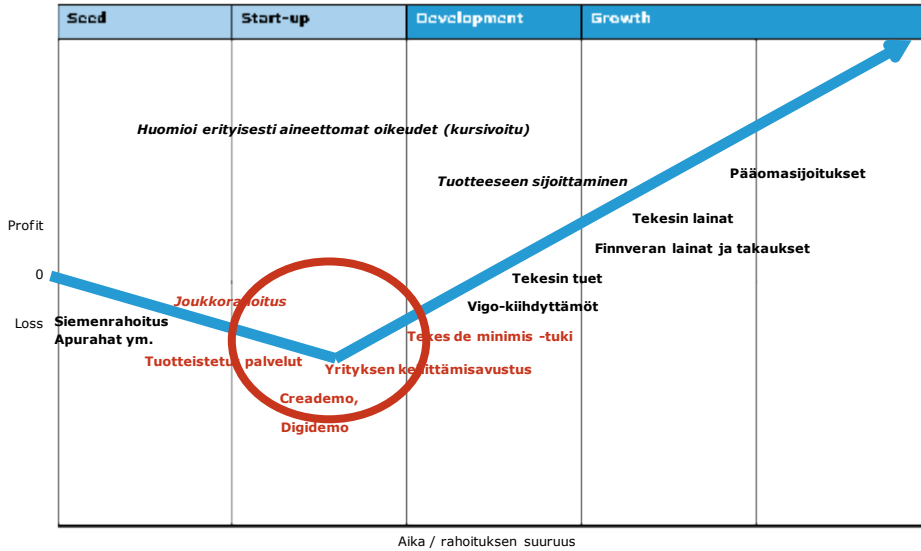
Rahoituksen hakemisessa ja instrumenttien soveltuvuudessa on suuret toimialakohtaiset erot - riippuen siitä, minkä tyyppisiä yrityksiä ko. alalla tyypillisesti on. Toisin sanoen rahoituksen soveltuvuus on ensisijaisesti riippuvainen yrityksen liiketoimintamallista. Monistettaviin tuotteisiin perustuvilla aloilla yritykset ovat keskimäärin suurempia "perinteisellä" liiketoimintamallilla toimivia kasvuhakuisia yrityksiä. Tämän tyyppisille yrityksille on olemassa useita toimivia rahoitusinstrumentteja, joita myös käytetään varsin tehokkaasti. Sen sijaan palveluliiketoiminnan aloille sekä kulttuuri- ja taidealoille selvityksessä mukana olevat instrumentit soveltuvat keskimäärin huomattavasti huonommin, sillä näillä aloilla yritykset ovat usein tyypillisesti pieniä eivätkä välttämättä yhtä kasvuhakuisia. Seuraavassa taulukossa on esitetty yhteenveto eri instrumenttien toimivuudesta kunkin ryhmän yrityksissä. Taulukon värit kuvastavat sitä, kuinka paljon kussakin ryhmässä on sellaisia yrityksiä keskimäärin, joille ko. rahoitusinstrumentti soveltuu.

Taulukko 2. Instrumenttien toimivuus eri toimialojen yrityksissä.

Instrumentti	Monistettiin tuotteisiin perustuvat alat	Palveluliiketoiminta-alat	Kulttuuri- ja taidealat
Tekes Rahoitus toimii hyvin kasvuhakuisissa yrityksissä, joilla monistettavia tuotteita.			
Tekes de minimis Normaalia Tekes-rahoitusta joustavampi ja volyymiltaan pienempi, joten toimii myös alkuvaiheessa olevissa yrityksissä.			
Finnvera Toimii hyvin ns. perinteisellä liiketoimintamallilla toimivissa yrityksissä.			
Yritysten kehittämisavustus Toimii hyvin pienille ja hyvin alkuvaiheessakin oleville yrityksille moniin erilaisiin tarpeisiin.			
Tuotteistetut asiantuntijapalvelut Toimii hyvin pienille ja hyvin alkuvaiheessakin oleville yrityksille yleiseen liiketoiminnan kehittämiseen.			
Pääomasijoitus Toimii vain voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä, jotka valmiita luopumaan osasta omistuksesta.			
Digi- ja CreaDemo Toimii hyvin alkuvaiheen yrityksissä, jotka kehittävät uusia tuotteita/ konsepteja.			
Joukkorahoitus Soveltuu alkuvaiheen pienimuotoisiin kehitysprojekteihin.			
Tuotteeseen sijoittaminen Soveltuu lähinnä digitaalisille ja monistettaville tuotteille.			

Instrumenttien soveltuvuutta voidaan tarkastella myös yritysten eri kehitysvaiheiden kautta. Oheisessa kuviossa (kuvio 41) eri rahoitusinstrumentit on sijoitettu sen mukaan, mihin yrityksen vaiheeseen ne sijoittuvat. Sijoittelu on viitteellinen, sillä monet rahoitusinstrumentit vaihtelevat paljon suuruudeltaan. **Selvityksen perusteella luovien alojen yrityksissä on erityistä tarvetta start-up-vaiheen ja alkuvaiheen tuotekehityksen rahoitukselle (punainen alue). Tämä vaihe nähdään keskeisenä, jotta saataisiin lisää potentiaalisia yrityksiä muiden rahoitusinstrumenttien ja sitä kautta myös yksityisten pääomasijoitusten piiriin.** Tällä hetkellä siihen kohdistuvaa rahoitusta ovat oikeastaan vain volyymiltaan hyvin pieni Digidemo ja Creademo sekä ELY-keskusten yritysten kehittämisavustus. Oheinen kuvio havainnollistaa myös sitä, että aineettomia oikeuksia erityisesti huomioivia rahoitusmuotoja (sinisen nuolen yläpuolella olevat ja kursivoidut) ei ole juuri ollenkaan.

Kuvio 41. Rahoitusinstrumenttien sijoittuminen yritysten elinkaaren mukaan.



JOHTOPÄÄTÖS 4: OSAAMISEN JA TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN KESKEISTÄ

Rahoittajien ymmärrys luovien alojen liiketoiminnasta ja toisaalta luovien alojen yritysten rahoituksen hankintaa koskeva tietotaito ovat luovien alojen rahoituksen keskeinen pullonkaula. Sen sijaan, että lisättäisiin rahoituksen volyymia tai luotaisiin uusia rahoitusinstrumentteja, voitaisiin rahoituksen käyttöä ja toimivuutta lisätä nykyistä tehokkaammalla tiedonvälityksellä ja osaamisen vahvistamisella. Tämä näyttäytyy erityisenä pullonkaulana Tekesin rahoituksen sekä ELY-keskusten tukien ja palveluiden kohdalla.

JOHTOPÄÄTÖS 5: UUDET RAHOITUSMUODOT HYVÄ LISÄ NYKYISEEN RAHOITUSKENTTÄÄN JA NIIDEN AKTIIVINEN EDISTÄMINEN KANNATETTAVAA

Tarkastelussa olleet uudet rahoitusmuodot (joukkorahoitus ja tuotteeseen sijoittaminen) soveltuvat selvityksen perusteella hyvin luoville aloille, tosin alasta riippuen. Ensimmäiset kokemukset näistä instrumenteista ovat hyvin positiivisia.

Suurimpana pullonkaulana rahoitusmuotojen laajemmalle käytölle on erittäin vähäinen tietoisuus niiden toiminnasta ja joukkorahoitusta koskevat kielteiset mielikuvat sekä tiukat rahankeräyslain tulkinnat, erityisesti omatoimisesti toteutetun joukkorahoituksen kohdalla rahoituksen organisointiin liittyvä hallinnollinen sääntely.

Uudet rahoitusmuodot eivät yleistyessään ratkaisisi yksinään rahoitukseen liittyviä pullonkauloja, mutta olisivat hyvä nykyiseen rahoituskenttään.

4.2 Toimenpidesuosituksset

Seuraavassa on esitetty selvityksen tekijöiden toimenpidesuosituksset, jotka liittyvät aikaisemmin ja tässä selvityksessä tunnistettuihin pullonkauloihin (katso johdtopäätös 2).

Pullonkaula 1. Luovien alojen toimialamäärittely sekä suuret toimialakohtaiset erot vaikeuttavat rahoituksen kohdentamista/kehittämistä ja heikentävät siten rahoituksen vaikuttavuutta.

Toimenpidesuositus 1: Jatketaan toimialojen määrittelytyötä tässä selvityksessä sovelletun "kolmijaon" pohjalta yhdessä toimialojen kanssa. Tarkennettu jaottelu otetaan rahoituksen kohdentamisen ja kehittämisen pohjaksi, tavoitteena:

- Selkeyttää käsitteistöä ja yhteistä kieltä ja siten myös lisätä ymmärrystä eri alojen ansaintalogiikasta
- Helpottaa rahoituksen kohdentamista ja priorisointia eri alojen erilaisiin tarpeisiin
- Tehostaa vaikuttavuuden seurantaa
- Vahvistaa mahdollisuuksia selkeämpään priorisointiin.

Pullonkaula 2. Joustavan, alkuvaiheeseen kohdistuvan, (projektilähtöisen) tuotekehitys-, konseptointi- ja pilotointirahoituksen puute pk-yrityksille (volyymi n. 5 000–50 000 €).

Toimenpidesuositus 2: Lisätään tietoisuutta Tekesin de minimis -rahoituksesta luovilla aloilla uudella paketoinnilla ja markkinoinnilla. Tässä tulee huomioida:

- Rahoituksen joustavuus ja byrokratian vähäisyys
- Tiedottaminen ja markkinointi erityisesti luovien alojen yrityksille
- Rahoituksen synkrointi suhteessa ja muihin rahoitusmuotoihin, erityisesti ELY-keskusten rahoitukseen.

Toimenpidesuositus 3: Lisätään tietoisuutta ELY-keskusten yritysten kehittämisavustuksesta ja sen käytöstä. Valmistelurahoituksen poistumisen myötä otetaan huomioon avustuksen soveltuvuus kansainvälisten hankkeiden valmisteluun (kyse muuttamista erityistapauksista).

Toimenpidesuositus 4: Lisätään voimakkaasti eri säätelyviranomaisten yhteistyötä joukkorahoituksen toimintaedellytysten vahvistamiseksi, mm. ohjeistamalla ja tiedottamalla aktiivisesti joukkorahoituksen käytännön mahdollisuuksista ja vahvistamalla myönteistä suhtautumista esimerkein. Ei edellytä rahankeräyslain muuttamista.

Pullonkaula 3. Aineettomien oikeuksien arvottaminen ja siihen liittyvän osaamisen puute.

Toimenpidesuositus 5: Kehitetään edelleen menetelmiä luovien alojen yrityksen arvonmäärittämisen (IPR-arvon laskennan) parantamiseksi ja vahvistetaan tähän liittyvää osaamista rahoittajien keskuudessa (esim. koulutukset, pilottiprojektit, rekrytoinnit).

Toimenpidesuositus 6: Vahvistetaan tuotteeseen sijoittavien ja IPR-oikeudet huomioivien rahoitusmallien toimintaedellytyksiä julkisen sektorin toimenpiteillä, esim. viestinnällä, osaamisen kehittämällä sekä tukemalla toimintamallien kehittämistä ja osallistumalla rahoitusjärjestelyihin.

Pullonkaula 4. Luovien alojen yritysten puutteellinen liiketoimintaosaaminen ja heikko tietoisuus saatavilla olevasta rahoituksesta.

Toimenpidesuositus 7 (katso myös edelliset suositukset): Luodaan selkeä, nykyisiin rahoitusinstrumentteihin pohjautuva rahoituspolku ja tiedotetaan siitä aktiivisesti luovien alojen yrityksille. Keskeisessä asemassa tässä suhteessa olisivat ELY-keskusten tuotteistetut asiantuntijapalvelut, joiden avulla vahvistetaan luovien alojen yritysten liiketoimintaosaamista ja jalostetaan liikeideoita. Tämän jälkeen ohjattaisiin yritykset niille parhaiten sopivien rahoitusinstrumenttien piiriin. Käytännössä tämä polku on jo olemassa, mutta sitä tulisi selkeyttää ja luoviin aloihin liittyvää osaamista vahvistaa. Lisäksi erityistä huomiota tulisi kiinnittää luovien alojen rahoituksen neuvontapalveluun ja siihen liittyvään erityisosaamiseen sekä Yrittäjä-Suomi-konseptin linkittämiseen osaksi ko. palvelua.

Liite 1

Selvityksessä sovellettu toimialojen luokittelu

TOL	Toimiala
A	Monistettaviin tuotteisiin perustuvat alat
18130	Painamista ja julkaisemista edeltävät palvelut
18140	Sidonta ja siihen liittyvät palvelut
18200	Ääni-, kuva- ja atk-tallenteiden tuotanto
26400	Viihde-elektroniikan valmistus
32200	Soitinten valmistus
46432	Viihde-elektroniikan tukkukauppa
46492	Kirjatukkukauppa
46494	Musiikkitarvikkeiden tukkukauppa
47595	Soittimien ja musiikkitarvikkeiden vähittäiskauppa
47610	Kirjojen vähittäiskauppa
47630	Musiikki- ja videotallenteiden vähittäiskauppa
47911	Kirjojen, musiikki- ja videotallenteiden postimyynti ja verkkokauppa
58110	Kirjojen kustantaminen
58210	Tietokonepelien kustantaminen
59110	Elokuvien, videoiden ja televisio-ohjelmien tuotanto
59120	Elokuvien, video- ja televisio-ohjelmien jälkituotanto
59130	Elokuvien, videoiden ja televisio-ohjelmien levitys
59140	Elokuvien esittäminen
59200	Äänitysstudiot; äänitteiden ja musiikin kustantaminen
60201	Televisio-ohjelmien tuottaminen ja lähettäminen (pl. maksulliset tv-kanavat)
60202	Maksulliset tv-kanavat
62010	Ohjelmistojen suunnittelu ja valmistus
74901	Ohjelmatoimistot ja manageripalvelut
77220	Videofilmien vuokraus
B	Palveluliiketoiminta-alat
71110	Arkkitehtipalvelut
73111	Mainostoimistot
74101	Graafinen muotoilu
74102	Sisustussuunnittelu
74109	Teollinen muotoilu ym.
C	Kulttuuri- ja taidealat
47781	Taideliikkeet
47791	Antiikkiliikkeet
47792	Antikvariaattikauppa
47793	Huutokauppakamarit
90010	Esittävät taiteet
90020	Esittäviä taiteita palveleva toiminta
90030	Taiteellinen luominen
90040	Taidelaitosten toiminta
91020	Museoiden toiminta

Tekijät Författare Authors Ramboll Management Consulting	Julkaisu-aika Publiceringstid Date September 2013 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment Januari 2013
Julkaisun nimi Titel Title Offentlig finansiering i företag inom kreativa branscher	
Tiivistelmä Referat Abstract Syftet med utredningen var att 1. beskriva användningen av tillgängliga offentliga finansieringsinstrument i företag inom kreativa branscher 2. utreda finansieringsinstrumentens lämplighet för företagens behov inom kreativa branscher och kartlägga eventuella brister och flaskhalsar 3. utarbeta utvecklingsförslag i syfte att avhjälpa flaskhalsarna och bristerna i finansieringen. Till de kreativa branscherna hör en mängd branscher som avviker från varandra, vilket försvårar inriktningen av offentliga utvecklingsstöd till företag inom dessa branscher. För att få en helhetsbild om användningen av offentliga stöd inom kreativa branscher har dessa i denna utredning indelats i tre större grupper: branscher som baserar sig på reproducerbara produkter, servicebranscherna och konst- och kulturbranscherna. Grunden för intjäningslogiken hos många företag inom kreativa branscher är immateriella rättigheter som det är svårt att värdebestämma. Av denna orsak duger inte immateriellt kapital som säkerhet vid traditionell kapital- och lånefinansiering. Fastän det har skett en positiv utveckling i fråga om de offentliga finansieringsstöden till kreativa branscher, visar utredningen flera utvecklingsbehov: <ul style="list-style-type: none">Arbetet på att definiera de kreativa branscherna fortsätter tillsammans med branscherna enligt ovan-nämnda tredelning. En preciserad indelning tas som grund för inriktningen av finansieringen.Små och medelstora företag saknar en flexibel, produktutvecklings-, koncept- och pilotfinansiering som hänförs till företagens tidiga fas. Kännedomen om de nuvarande finansieringsinstrumenten (Tekes de minimis-finansiering, närings-, trafik- och miljöcentralernas understöd för utvecklande av företag) förbättras. Genom samarbete mellan regleringsmyndigheterna stärks verksamhetsförutsättningarna för gruppfinansiering.I syfte att värdera de immateriella rättigheterna utvecklar man metoder och stärker kompetensen (utbildningar, pilotprojekt, rekryteringar) bland finansierarna. Genom den offentliga sektorns åtgärder (kommunikation, kompetensutveckling) stärks förutsättningarna för tillämpning av finansieringsmodeller för produktinvesteringar med beaktande av IPR-rättigheterna.Genom experttjänster som bekostas av närings-, trafik- och miljöcentralerna förbättras den bristfälliga affärskunskapen hos företagen inom kreativa branscher och förädlingen av affärsidéerna stärks. Den specialkompetens som närings-, trafik- och miljöcentralernas finansieringsrådgivning förutsätter stärks. Internationell jämförelse visar att finansieringsläget inom de kreativa branscherna i Danmark, Holland, Storbritannien och Sverige i många avseenden är likadant som i Finland. ANM kontakt: Närings- och innovationsavdelningen/Riitta Niinivaara, tfn 029 506 3691	
Asiasanat Nyckelord Key words Kreativa branscher, kreativ ekonomi, offentlig finansiering, kapitalplacering, gruppfinansiering	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN	Verkkajulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562
ISBN	ISBN 978-952-227-791-6
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 89	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Vain sähköinen julkaisu Endast som elektronisk publikation Published in electronic format only

Tekijät Författare Authors Ramboll Management Consulting	Julkaisu-aika Publiceringstid Date September 2013 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment January 2013
Julkaisun nimi Titel Title Public funding for companies in the creative industries	
Tiivistelmä Referat Abstract <p>The objective of the investigation was:</p> <ol style="list-style-type: none">1. To provide a quantitative description of the use of public sector funding instruments in companies in the creative industries2. To determine the suitability of such funding instruments for the needs of companies in the creative industries and to chart possible shortcomings and bottlenecks.3. To prepare development proposals for the purpose of fixing the bottlenecks and shortcomings. <p>The creative industries involve a large number of sectors that can be vastly different from one another, making it more difficult to allocate public development support to businesses in the creative industries. For the purposes of this report, to obtain the full picture of the use of public funds in the creative industries, they have been divided into three larger groups: industries based on replicable products, industries engaged in service business and industries in the realm of art and culture.</p> <p>The revenue generation models of many companies in the creative industries are based on intellectual property rights (IPRs). Determining their value can be challenging. For this reason, intellectual capital cannot be used as collateral in traditional capital financing or debt financing. Even though positive development has taken place in the instruments of public funding for creative industries, several development needs are also identified in the report:</p> <ul style="list-style-type: none">• The work of defining the various sectors within the creative industries is continued in cooperation with the sectors in question and based on the three-way division presented above. The specified division will be adopted as the foundation for the allocation of funding.• SMEs are lacking a flexible funding for product development, conceptualisation and piloting activities intended for the early stages of the company. Awareness of current funding instruments (de minimis funding by Tekes, development subsidies for companies by the Centres for Economic Development, Transport and the Environment) is improved. Cooperation between regulatory authorities is used to strengthen the prerequisites for crowd funding.• To determine the value of IPRs, methods are developed and competence is strengthened (trainings, pilots, recruiting) among financiers. Public sector measures (communications, development of competence) are used to consolidate the prerequisites for the functioning of funding models that are based on investing in products and that account for IPRs.• Expert services financed by the Centres for Economic Development, Transport and the Environment (The ELY Centres) are used to improve business competence in companies in the creative industries and to strengthen the further processing of business ideas. The special expertise necessary for the provision financial advisory services to the creative industries is strengthened at the ELY Centres. <p>International comparisons have shown that the situation in the financing of the creative industries is in many aspects similar in Denmark, Holland, Great Britain and Sweden as it is in Finland.</p> <p>MEE contacts: Enterprise and innovation department/Riitta Niinivaara, tel. +358 29 506 3691</p>	
Asiasanat Nyckelord Key words Creative industries, creative economy, companies, public funding, venture capital, private equity, crowd funding	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN	Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562
ISBN	ISBN 978-952-227-791-6
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 89	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Vain sähköinen julkaisu Endast som elektronisk publikation Published in electronic format only

Julkinen rahoitus luovien alojen yrityksissä

Selvityksessä tarkastellaan julkisten rahoitusinstrumenttien soveltuvuutta ja käyttöä luovien alojen yrityksissä. Luoviin aloihin sisältyy suuri joukko toisistaan eroavia alatoimialoja, mikä hankaloittaa julkisen rahoituksen kohdistamista luovien alojen yrityksille. Viime vuosina on kuitenkin tapahtunut selvää myönteistä kehitystä. Rahoituksen kohdistumisessa on kuitenkin edelleen puutteita ja pullonkauloja, joiden avaamista varten selvitys sisältää useita kehittämisehdotuksia. Rahoitusinstrumenttien soveltuvuutta on tarkasteltu luovien alojen kolmijaon kautta: monistettuihin tuotteisiin perustuvat alat, palveluliiketoiminta-alat ja taide- ja kulttuurialat.

Verkkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-791-6



TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY